

TAMPEREEN YLIOPISTO

Johtamiskorkeakoulu

Anna Lietonen

**SEKSIN OSTAMISEN KRIMINALISOINNIN OIKEUDELLISET
REUNAEHDOT**

Pro gradu -tutkielma

Julkisoikeus

Tampere 2015

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

LIETONEN ANNA: Seksin ostamisen kriminalisoinnin oikeudelliset reunaehdot

Pro Gradu -tutkielma, xvi + 104 sivua.

Julkisoikeus

Huhtikuu 2015

Tutkimuksen tarkoituksena on tarkastella seksin ostamisen mahdolliseen täyskriminalisointiin liittyviä oikeudellisia reunaehtoja. Kyseessä on *pro-* ja *contra* -tyyppinen tutkimus, jossa tutkimuskysymykseen perehdytään sekä kriminalisointia puoltavien että sitä vastustavien oikeustieteellisten argumenttien avulla. Kyseisessä tarkastelussa painotetaan erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä arvioimalla sitä, mitkä perus- ja ihmisoikeuksiin pohjautuvat argumentit puoltavat seksin ostamisen täyskriminalisointia ja mitä rajoituksia perus- ja ihmisoikeudet puolestaan asettavat kriminalisoinnille. Tässä tarkastelussa olennaisena osana toimivat myös kriminalisointiperiaatteet, jotka voidaan kytkeä perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin.

Tämän hetkinen lainsäädäntö kieltää seksin ostamisen vain osittain eli alaikäiseltä sekä parituksen tai ihmiskaupan uhrilta. Sekä Suomessa että kansainvälisesti on käyty keskustelua siitä, miten prostituutioon tulisi suhtautua ja millä lainsäädännöllisillä keinoilla siihen liittyviä haittavaikutuksia tulisi pyrkiä kontrolloimaan. Prostituutiokeskustelussa on nähtävissä kaksi eriä näkökantaa: prostituution lähes kokonaiseen poistamiseen pyrkivät abolitionistit sekä haittavaikutusten esiintymistä ehkäisevää sääntelyä kannattava, regulaatioon perustuva suhtautumistapa. Prostituutiosääntelyyn liittyvässä tarkastelussa on nähtävissä selkeä ero myös siinä, käsitetäänkö prostituutio aina perus- ja ihmisoikeuksia vaarantavaksi toiminnaksi vai käänteisesti liberaalin oikeuskäsityksen mukaiseksi jokaisen yksilön valinnanvapauden ilmentäjäksi.

Tutkimusta voidaan pitää lähtökohtaisesti oikeusdogmaattisena, mutta se nojautuu vahvasti myös oikeuspoliittisiksi luonnehdittaviin metodisiin lähtökohtiin. Tämän tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena ei ole vastata yksiselitteisesti siihen kysymykseen, tulisiko seksin ostaminen kriminalisoida kokonaan Suomessa. Sen sijaan lähtökohtaisena tarkoitukseni on osoittaa, että seksin ostamisen täyskriminalisointiin liittyen on erittäin vaikea löytää sellaista lainsäädännöllistä ratkaisua, joka ei olisi jollain tapaa ristiriidassa perusoikeusjärjestelmän ja kriminalisointiperiaatteiden kanssa.

SISÄLLYS

LÄHTEET	v
LYHENTEET	xvi
1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen taustaa	1
1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen raja	5
1.3 Menetelmät ja aineisto	7
1.4 Tutkimuksen rakenne	9
2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	11
2.1 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet	11
2.1.1 Prostituoitu vai seksityöntekijä?.....	11
2.1.2 Seksin ostamisen kriminalisointi.....	13
2.2 Perusoikeuksien merkitys rikosoikeudellisessa tarkastelussa	14
2.2.1 Kriminalisointiperiaatteiden suhde perusoikeusjärjestelmään	14
2.3 Prostituutio Suomessa	18
2.3.1 Mitä on prostituutio?	18
2.3.2 Prostituutioilmiö Suomen historiassa	23
2.3.3 Prostituutiotilanne tällä hetkellä	25
2.3.4 Voimassaoleva prostituutiolainsäädäntö	28
2.4 Suhtautuminen prostituutioon	33
2.4.1 Abolitionismi.....	33
2.4.2 Regulaatio.....	35
2.4.3 Prostituutiolainsäädäntö Pohjoismaissa ja eräissä muissa Euroopan valtioissa	36
3 SEKSIN OSTAMISEN KRIMINALISOINNIN OIKEUDELLISET PERUSTEET	38
3.1 Perus- ja ihmisoikeudet	38
3.1.1 Henkilökohtainen koskemattomuus	38
3.1.2 Yksityiselämän suoja ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus	40
3.1.2 Tasa-arvo	44
3.2 Ihmiskauppa ja paritus	47
3.2.1 Kansainvälinen sääntely	47

3.2.2 Ihmiskauppa	51
3.2.3 Paritus.....	54
3.2.4 Ihmiskaupan ja parituksen suhde prostituutiopoliikkaan	57
3.3 Ruotsin malli esimerkkinä seksin ostamisen kriminalisoinnista.....	60
3.3.1 Ruotsalaisen kriminalisointikeskustelun tausta.....	60
3.3.2 Seksikauppalaan soveltaminen ja käytännön vaikutukset.....	64
3.4 Kriminalisointiperiaatteet seksin ostamisen kriminalisoinnin perusteena	65
3.4.1 Oikeushyvien suojele	65
3.4.2 Hyöty–haitta-punninnan periaate	70
3.5.3 Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate.....	72
4 SEKSIN OSTAMISEN KRIMINALISOINNIN OIKEUDELLISET RAJOITTEET	77
4.1 Perus- ja ihmisoikeudet.....	77
4.1.1 Yksityiselämän suoja ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus	77
4.1.2 Elinkeinovapaus	79
4.2 Kriminalisointiperiaatteet seksin ostamisen kriminalisoinnin rajoitteena	82
4.2.1 Oikeushyvien suojele	82
4.2.2 Hyöty–haitta-punninnan periaate	87
4.2.3 Ultima ratio -periaate.....	90
5 LOPUKSI: PUOLESTA VAI VASTAAN?.....	95
5.1 Moralismi vs. liberalismi	95
5.2 Kokonaiskuvan hahmottaminen prostituutiosäätelyn lähtökohtana	100

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aalto-Heinilä, Maija: Moralismi, liberalismi ja rikosoikeuden rajat. *Oikeus* 3/2014, s. 259–272.

Aaltonen, Jussi – Niemi, Johanna: Seksikaupan kohteen hyväksikäyttö: Seksinostokiellon toimivuuden arviointi. Oikeusministeriön selvityksiä ja ohjeita 39/2013.

Aromaa, Kauko – Lehti, Martti: Naiskauppa, laitton siirtolaisuus ja Suomi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 186/2002. Helsinki 2002.

Ervasti, Kaijus: Oikeuspoliittinen tutkimus ja oikeuspolitiikka. *Oikeus* 4/2007, s. 382–388.

Florin, Ola: A Particular Kind of Violence: Swedish Social Policy Puzzles of a Multipurpose Criminal Law. *Sexuality Research and Social Policy* 9/2012, s. 269–278.

Flowers, R. Barri: The prostitution of Women and Girls. North Carolina 2005.

Frände, Dan – Matikkala, Jussi – Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Viljanen, Pekka – Wahlberg, Markus: Keskeiset rikokset. Helsinki 2006.

Holmström, Charlotta – Skillbrei, May-Len: Is there a Nordic prostitution regime? Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio – Tonry, Michael (toim.): Crime and justice in Scandinavia. Chicago 2011.

Holmström, Charlotta: Förbud mot köp av sexuell tjänst i Sverige - en kunskapsöversikt som belyser avsedda effekter och diskuterar i vilken utsträckning förbudet inneburit oavsedda konsekvenser. 2015. (Internetjulkaisu osoitteessa: http://www.rfsu.se/Bildbank/Dokument/Polycys%20etc/Forbud_mot_kop_av_sexuell_tjanst_kunskapsoversikt.pdf?epslanguage=sv)

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki 2010.

Häkkinen, Antti: Maksettua rakkautta – Prostituutiokulttuuria Helsingissä 1860-luvulta nykypäivään. Teoksessa Heikkilä, Matti – Vähätalo, Kari (toim.): Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos, s. 90–127. Tampere 1994.

Jyrkinen, Marjut: Pohjoista politiikkaa ja prostituutiota. Oikeus 2/1998, s. 93–101.

Kainulainen, Heini: Raiskausten käsitteleminen rikosprosessissa uhrin näkökulmasta. Teoksessa Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.): Väkipolitiikka: Seuraamukset ja haavoittuvuus, s. 79–94. Helsinki 2006.

Kainulainen, Heini – Honkatukia, Päivi – Niemi, Johanna: Kuka pelkää rikoksen uhrin? Teoksessa Hinkkanen, Ville – Mäkipää, Leena (toim.): Suomalainen kriminaalipolitiikka: Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön, s. 93–112. Helsinki 2013.

Karapuu, Heikki – Lavapuro, Juha: Oikeus työhön ja elinkeinovapaus (PL 18). Teoksessa Hallberg, Pekka ym.: Perusoikeudet, s. 671–710. Helsinki 2011.

Karma, Helena – Pohjonen, Soile: Oikeusjärjestys ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden edistäminen. Teoksessa Lohiniva-Kerkelä, Mirva (toim.): Väkipolitiikka: Seuraamukset ja haavoittuvuus, s. 95–111. Helsinki 2006.

Kimpimäki, Minna: Seksuaalinen itsemääräämisoikeus, oikeushyväajattelu ja moraalisen järjestyksen aika. Oikeus 2/1998, s. 20–29.

Kimpimäki, Minna: Ihmiskauppa kansallisena ja kansainvälisenä ongelmana. Lakimies 8/1999, s. 1188–1201.

Kimpimäki, Minna: Haureuden harjoittajista ihmiskaupan uhreihin. Tampere 2009.

Kontula, Anna: Punainen exodus – tutkimustyö seksityöstä Suomessa. Keuruu 2008.

Koskenniemi Martti: From apology to utopia. The Structure of International Legal Argument. Helsinki 1989.

Lappi-Seppälä, Tapio: Miksi rikosoikeus? Teoksessa Hirvonen, Ari (toim.): Kohti 2000-luvun rikosoikeutta, s. 19–82. Helsinki 1994.

Lavapuro, Juha: Oikeustapauskommentti KKO 2005:72. Lakimies 6/2005, s. 955–971.

Leminen, Pia: Elämää prostituution jälkeen. Teoksessa Heikkilä, Matti – Vähätalo, Kari (toim.): Huono-osaisuus ja hyvinvointivaltion muutos, s. 128–148. Tampere 1994.

Linnakangas, Esko: Seksityöntekijöiden ja -asiakkaiden tuloverokohtelu. Oikeus 4/2005, s. 423–435.

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet – nyt. Teoksessa Länsineva, Pekka – Viljanen, Veli-Pekka (toim.): Perusoikeuspuheenvuoroja, s. 109–119. Turku 1998.

Länsineva, Pekka (a): Ammatinvalinnan vapaus perusoikeutena ja seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisointi. Edilex-julkaisu 8.2.2006.

Länsineva, Pekka (b): Konstitutionalismi, perusoikeudet ja yksityinen valta. Lakimies 7–8/2006 s. 1177–1190.

Länsineva, Pekka: Perusoikeudet yksityisten välisissä oikeusriidoissa. Defensor Legis 4/2011, s. 456–466.

Marttila, Anne-Maria: Tavoitteena tasa-arvo – suomalainen keskustelu rajat ylittävästä prostituutiosta. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä 2009:37.

Melander, Sakari: Kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Lakimies 6/2002, s. 938–961.

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria – rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Helsinki 2008.

Melander, Sakari: Rikosoikeus 2010–luvulla. Helsinki 2010.

Mill, John Stuart: On Liberty. Alkuteos vuodelta 1859 (saatavilla verkkojulkaisuna osoitteessa www.gutenberg.org/files/34901/34901-h/34901-h.htm).

Moreham, Nicole: The Right to Respect for Private Life in the European Convention on Human Rights: A Re-examination. *European Human Rights Law Review* 1/2008, s. 45–79.

Niemi, Johanna: Seksuaalirikosten muutokset ja sukupuoliittunut subjekti. Teoksessa Nuotio, Kimmo – Herler, Casper – Boucht, Johan (toim.): *Nykyajan muuttuva oikeus*, s. 113–140. Helsinki 2001.

Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nordborg Gudrun: Women's peace: A Criminal Law Reform in Sweden. Teoksessa Gunnarsson, Åsa – Lundström, Karin – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nousiainen, Kevät (toim.): *Responsible Selves – Women in the Nordig legal culture*, s. 353–373. Aldershot 2001.

Nieminen, Liisa (a): Nais- ja lapsikauppa ihmisoikeusongelmana. *Oikeus* 2/2005, s. 130–156.

Nieminen, Liisa (b): Ihmisarvon loukkaamattomuus perus- ja ihmisoikeussuojan lähtökohtana. *Lakimies* 1/2005, s. 49–78.

Nuotio, Kimmo: Perusoikeuksien merkityksestä rikosoikeudessa. Teoksessa Lämsineva Pekka, Viljanen, Veli-Pekka (toim.): *Perusoikeus-puheenvuoroja*. Turku 1998.

Nuutila, Ari-Matti: Rikosoikeudellinen huolimattomuus. Helsinki 1996.

Ojala, Timo: Seksuaalirikokset. Porvoo 2014.

Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin: Suomen valtiosäännön peruseriaatteen. Teoksessa Hallberg, Pekka ym.: Perusoikeudet, s. 217–226. Helsinki 2011.

Outshoorn, Joyce: Introduction: prostitution, women's movements and democratic policies. Teoksessa Outshoorn, Joyce (toim.): The politics of Prostitution, s. 1–20. Cambridge 2004.

Pellonpää, Matti: Henkilökohtainen koskemattomuus (PL 7 §). Teoksessa Hallberg, Pekka ym.: Perusoikeudet, s. 281–301. Helsinki 2011.

Rachels, James: Voiko etiikka antaa vastauksia? Teoksessa Launis, Veikko–Oksanen, Markku–Sajama, Seppo (toim.): Etiikan lukemisto, s. 390–409. Helsinki 2010.

Roth, Venla: Paritusta vai ihmiskauppaa? Defensor Legis 3/2007, s. 419–436.

Roth, Venla: Defining Human Trafficking, Identifying Its Victims. A Study on the Impact and Future Challenges of the International, European and Finnish Legal Responses to Prostitution-Related Trafficking in Human Beings. Turku 2010.

Roth, Venla: Näkymättömät uhrin: seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan tunnistaminen. Lakimies 5/2011 s. 975–999.

Roth, Venla: Prostituutio, paritus ja ihmiskauppa. Teoksessa Kantola, Johanna – Nousiainen, Kevät – Saari, Milja (toim.): Tasa-arvo toisin nähtynä, s. 245–270. Tallinna 2012.

Ruuskanen, Minna: The "Good Battered Woman": A silence Defendant. Teoksessa Gunnarsson, Åsa – Lundström, Karin – Niemi-Kiesiläinen, Johanna – Nousiainen, Kevät (toim.): Responsible Selves. Women in the Nordic legal culture, s. 311–329. Aldershot 2001.

Schulze, Erika: Sexual exploitation and prostitution and its impact on gender equality. European Parliament Study. Directorate-General for international policies: Policy Department C. Citizen's right and constitutional affairs. Gender equality. 2014. (Saatavilla osoitteessa <http://www.europal.europa.eu/studies>)

Siltala, Raimo: Oikeustieteen tieteenteoria. Vammala 2003.

Skaffari, Pia: Rajat ylittävä prostituutio – tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen itäprostitutiiossa. Tampere 2010.

Tapani, Jussi: Seksuaalipalvelujen ostamisen rangaistavuus – mitä se kertoo meille rikosoikeudesta? *Lakimies* 7–8/2012, s. 1226–1229.

Tolvanen, Matti: Rikosoikeus moraalisen viestin viejänä – pohdintoja seksuaalipalvelujen oston ja myynnin kriminalisoinnista kriminalisointiperiaatteiden valossa. *Oikeus* 2/2003, s. 181–190.

Tolvanen, Matti: Johdatus kriminaalipolitiikan teoriaan. Joensuu 2005.

Tuori, Kaarlo: Kriittinen oikeuspositivismi. Helsinki 2000.

Tuori, Kaarlo: Tuomarivaltio – uhka vai myytti? *Lakimies* 6/2003, s. 915–943.

Träskman, Per Ole: Ostettu seksi on kielletty seksi. *Lakimies* 3/2004, s. 479–492.

Träskman, Per Ole: Lainvalmistelu Pohjoismaissa – esimerkkinä seksipalvelun oston kriminalisointi. Teoksessa Hinkkanen, Ville – Mäkipää, Leena (toim.): Suomalainen kriminaalipolitiikka - Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön, s. 144–160. Helsinki 2013.

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeusuudistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. *Lakimies* 5–6/1996, s. 788–815.

Viljanen, Veli-Pekka: Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Vantaa 2001.

Viljanen, Veli-Pekka: Yksityiselämän suoja (PL 10 §). Teoksessa Hallberg, Pekka ym. (toim.): Perusoikeudet, s. 389–411. Helsinki 2011.

Virallisaineisto

Valtiopäiväasiakirjat

- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta
- HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi
- HE 20/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi
- HE 221/2005 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen ihmiskauppaa ja maahanmuuttajien salakuljetusta koskevien lisäpöytäkirjojen hyväksymisestä ja niiden lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laeiksi rikoslain 20 luvun ja järjestyslain 7 ja 16 §:n muuttamisesta
- HE 229/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta
- tähän liittyen *Melander, Sakari*: Lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle 14.1.2015
  - *Nuotio, Kimmo*: Lausunto perustuslakivaliokunnalle 14.1.2015
  - Pro-tukipiste ry:n lausunto lakivaliokunnalle 27.11.2014.
- LaVM 10/2006 vp. Lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä rikoslain 20 luvun muuttamisesta.

- PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta
- PeVL 23/1997 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä oikeudenkäyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi
- PeVL 36/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laeiksi esitettäväksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta
- PeVL 17/2006 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä rikoslain 20 luvun muuttamisesta
- PeVL 56/2014 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto hallituksen esityksestä laiksi rikoslain 20 luvun 8 §:n muuttamisesta

Muu kotimainen virallisaineisto

Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5. Ihmiskauppa, paritus ja prostituutio. 3.7.2003.

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:10.

Tasa-arvobarometri 2012. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:23.

Kansallinen ihmiskaupparaportti – Kertomus 2014. Arvio ihmiskaupan vastaisen toiminnan tilasta ja seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi joutuneiden ihmiskaupan uhrien oikeuksien toteutumisesta rikosprosessissa. Helsinki 2014.

Ulkomainen virallisaineisto

Förbud mot köp av sexuell tjänst - En utvärdering 1999–2008 (SOU 2010:49). Betänkande av Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst. Stockholm 2010.

Straffelovrådets betænkning om seksualforbrydelser. Betænkning nr. 1534. København 2012.

Oikeuskäytäntö

Kansallisten tuomioistuinten ratkaisut

KHO 1984 B II 560

KKO 2005:72

KKO 2012:66

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut

Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta (22.10.1981)

F. v. Sveitsi, 11680/85, 55 D.R. 77 (1988)

B. v. Ranska (25.3.1992)

Laskey, Jaggard ja Brown v. Yhdistynyt kuningaskunta (19.2.1997)

A.D.T. v. Yhdistynyt kuningaskunta (31.5.2000)

P.G. ja J.H. v. Yhdistynyt kuningaskunta (25.9.2001)

Tremblay v. Ranska (11.9.2007)

Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisut

Asia C 268/99 (*Aldona Malgorzata Jany ym.*), tuomio 20.11.2001

Muut oikeustapaukset

Saksan valtiosääntötuomioistuimen ratkaisu BVerwGE 64 (15.12.1981)

Ranskan ylimmän asteen hallintotuomioistuimen ratkaisu CCPR/C/75/D/854/1999 (26.7.2002)

Verkkolähteet

YLE Uutisten artikkeli 28.6.2010: Nuorten seksikauppa on muuttanut muotoaan. (Saatavilla osoitteessa http://yle.fi/uutiset/nuorten_seksikauppa_on_muuttanut_muotoaan/5587417, viitattu 18.4.2015).

Helsingin Sanomien artikkeli 2.2.2015: Tutkimusraportti: Ruotsin seksin ostokielto ei ehkä vähentänytkaan prostituutiota. (Saatavilla osoitteessa <http://www.hs.fi/ulkomaat/a1422848193078>, viitattu 15.4.2015)

Helsingin Sanomien artikkeli 20.7.2012: Oikeusministeri Henriksson ajaa seksinoston täyskieltoa. (Saatavilla osoitteessa <http://www.hs.fi/politiikka/a1305584781695>, viitattu 15.4.2015).

Pro-tukipiste ry:n kanta seksin ostamisen yleiskriminalisointiin. Lausunto 5.11.2012. (Saatavilla osoitteessa http://pro-tukipiste.fi/fileadmin/pro-tukipiste/tiedostot/materiaalipankki/Kanta_kriminalisointiin_Protukipiste.pdf, viitattu 19.3.105)

Pro-tukipisteen internetsivut: <http://pro-tukipiste.fi/ajankohtainen/browse/4/article/kampanja-muistuttaa-stigma-on-vakava-terveysriski/> (viitattu 16.4.2015).

LYHENTEET

EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EN	Euroopan neuvosto
EU	Euroopan unioni
EY	Euroopan yhteisö
CEDAW	Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women
CRC	Convention on the Rights of the Child
HE	Hallituksen esitys
KHO	Korkein hallinto-oikeus
KKO	Korkein oikeus
LaVM	Lakivaliokunnan lausunto
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Suomen perustuslaki (731/1999)
RFSU	Riksförbundet För Sexuell Upplysning
SopS	Suomen säädöskokoelman (asetuskokoelman) sopimussarja
SOU	Statens offentliga utredningar
vp	Valtiopäiväasiakirja
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen taustaa

Prostituutio on aihe, joka herättää paljon mielikuvia ja kysymyksiä. Se on voimakkaasti kytköksissä historian aikana muovautuneisiin käsityksiin sukupuolirooleista, naiseudesta, moraalista, vallasta sekä vapaudesta. Aikaisemmin prostituutioon on tyypillisesti liitetty ns. huonon naisen leima ja siihen viittaavat termit ovat olleet hyvin negatiivisesti sävyttyneitä¹. Nykyään prostituutiokeskustelussa painotetaan kuitenkin entistä enemmän myös perusoikeuksiin liittyviä näkökulmia. Prostituoituja ei enää nähdä pelkästään epäsiiveellisinä haureuden harjoittajina, vaan heidät käsitetään yhä useammin kansainvälisen ihmiskaupan uhreiksi. Tällöin keskustelun olennaisena ulottuvuutena on jokaisen yksilön henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden turvaaminen. Tuota jokaisen oikeutta henkilökohtaiseen vapauteen voidaan tarkastella prostituutiokeskustelussa myös käänteisestä näkökulmasta: onko jokaisella myös oikeus halutessaan harjoittaa prostituutiota, mikäli se perustuu täysin vapaaehtoiseen lähtökohtiin?²

Prostituutio ja siihen liittyvä lainsäädäntö ovatkin puhuttaneet suomalaista yhteiskuntaa useaan otteeseen viimeisten vuosikymmenten aikana. 1990-luvun alun lamavuosien sekä Neuvostoliiton romahtamisen myötä suomalainen prostituutiekulttuuri oli voimakkaassa murroksessa rajojen auettua sekä Viroon että Venäjälle.³ Pitkän hiljaisemman ajanjakson jälkeen prostituutio nousi siten taas yhteiskunnallisen keskustelun kohteeksi, ja maksullista seksiä koskevaa lainsäädäntöä jouduttiin arvioimaan uudelleen.

Seuraava suurempi kehitysaskel prostituutiosäätelyssä otettiin vuonna 2005, jolloin hallitus esitti seksin ostamisen täyskieltoa eli kaikkien seksinostotilanteiden kriminalisoimista.⁴ Kiivaan keskustelun myötä eduskunta päätyi ns. kompromissiratkaisuun, jonka myötä rikoslakiin (39/1889) lisättiin osittainen seksinostokielto. Lain 20 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan seksin ostaminen on kiellettyä parituksen ja ihmiskaupan uhrilta. Tällöin sääntelyn ulkopuolelle jäivät sellaiset tilanteet, joissa seksiä ostetaan prostituutiota ns. vapaaehtoisesti harjoittavalta

---

¹ Esimerkiksi Suomessa on käytetty haureuteen viittaavaa terminologiaa vielä 1970-luvulla. Lisäksi aikaisemmassa lainsäädännössä prostituutuihin on viitattu myös muilla siivettömyyteen ja säädyttömyyteen viittaavilla termeillä. Ks. esim. irtolaislaki 57/1936 ja HE 6/1997 vp.

² Ks. esim. Kimpimäki 2009, s. 2–3.

³ Ks. esim. Aromaa–Lehti 2002, s. 59–60.

⁴ HE 221/2005 vp.

henkilöltä.⁵

Suomalainen prostituutiosäntely on sittemmin noussut uudestaan lainsäätäjän mielenkiinnon kohteeksi. Vuonna 2012 laaditussa hallituksen tasa-arvo-ohjelmassa määriteltiin yhdeksi tavoitteeksi toteuttaa aikaisempaa kattavampi arviointi seksin ostamiseen liittyvästä lainsäädännöstä.⁶ Erityisesti Suomen nykyinen oikeusministeri *Anna-Maja Henriksson* on useaan otteeseen vaatinut, että Suomi seuraisi Ruotsin esimerkkiä ja säätäisi seksin ostamisen täyskiellon, jonka myötä kaikki seksinostotilanteet kriminalisoitaisiin. *Henriksson* pitää nykyistä lainsäädäntöä riittämättömänä parituksen ja ihmiskaupan uhrien suojelemiseksi.⁷ Samaan lopputulokseen ovat päätyneet myös *Johanna Niemi* ja *Jussi Aaltonen*, jotka laativat vuonna 2013 selvityksen seksinostokiellon toimivuudesta Suomessa. Selvityksen mukaan nykyinen lainsäädäntö on epäselvä ja aiheuttaa erilaisia tulkintaongelmia muun muassa tahallisuuskysymysten yhteydessä rikostutkinnassa.⁸ Tähän ongelmaan on päätetty vastata täsmentämällä seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevaa rikoslain 20 luvun 8 §:ää siten, että seksin ostaminen parituksen ja ihmiskaupan uhrilta on rangaistavaa myös tuottamuksellisesti tehtynä. Aikaisemman oikeuskäytännön perusteella on ollut vaikea osoittaa, millaisessa tilanteessa ostajan voidaan edellyttää havaitsevan prostituution liittyvän paritukseen tai ihmiskauppaan. Uudella lakimuutoksella pyritäänkin suojelemaan parituksen ja ihmiskaupan uhreja nykyistä paremmin.⁹ Kyseinen säännös tulee voimaan kesäkuussa 2015.

Prostituutiota koskeva oikeuspoliittinen keskustelu on ollut sekä Suomessa että kansainvälisestikin voimakkaiden näkemuserojen värittämää. Yksimielisyyttä ei ole saavutettu ensinnäkään siitä, millaisena ilmiönä prostituutio ylipäänsä nähdään ja millaisin keinoin siihen liittyvien haitallisten vaikutusten esiintymistä tulisi pyrkiä estämään. Prostituutiokeskusteluun liittyen olennaisesti kysymys prostituutiota harjoittavien henkilöiden vapaaehtoisuudesta ja siihen liittyvästä uhrinäkökulmasta. Toiset näkevät prostituution yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan muotona, jolloin sitä ei voida koskaan pitää vapaaehtoisena valintana. Konkreettisimmalla tasolla tämä yksilön henkilökohtaisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaaminen ilmenee paritukseen ja ihmiskauppaan kytkeytyvässä pakko-

---

⁵ Säätelystä tarkemmin ks. luku 2.3.4.

⁶ Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2012–2015, s. 33.

⁷ Ks. esim. Helsingin Sanomien artikkeli 20.7.2012: Oikeusministeri Henriksson ajaa seksinoston täyskieltoa.

⁸ Aaltonen–Niemi 2013, s. 116–120.

⁹ HE 229/2014 vp, s. 1–5. Ks. tästä tarkemmin luvussa 2.3.4.

prostituutiossa. Toinen osapuoli on sen sijaan sitä mieltä, että prostituutio voi olla myös yksilön vapaaehtoinen valinta, joka liittyy jokaisen oikeuteen määrätä omasta ruumiistaan ja sukupuolisesta käyttäytymisestään. Tällaisissa näkemyksissä prostituutio voidaan rinnastaa myös elinkeinon.¹⁰

Edellä mainitut näkemyserot vaikuttavat puolestaan siihen, minkälaista sääntelyä pidetään parhaana vaihtoehtona. Karkean jaottelun mukaisesti suhtautumisessa prostituution sääntelyyn on nähtävissä kaksi eri linjaa: prostituution osittaiseen tai jopa kokonaiseen poistamiseen pyrkivät abolitionistit sekä prostituutiosta aiheutuvien haittojen minimointia korostavat regulaation kannattajat.¹¹ Näkemyseroja ilmenee myös siinä, nähdäänkö tarpeellisena kohdistaa rikosoikeudellisia toimenpiteitä myyjän, ostajan vai kenties molempien osapuolten toimintaan. Viimeaikaisin kehityssuunta näyttäisi olevan se, että prostituution luonteesta johtuen myyjän toiminnan kriminalisointia ei pidetä tarkoituksenmukaisena, vaan sanktiot pyritään kohdistamaan ennen kaikkea seksiä ostaviin henkilöihin. Tässä kehityksessä erityisesti Ruotsi on toiminut sunnannäyttäjän roolissa kriminalisoimalla pelkästään seksin ostajan toiminnan.¹²

Seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvä keskustelu liikkuu luonnollisesti usein moraalisten kysymysten alueella.¹³ Tämän vuoksi myös prostituutiota ja sen sääntelyä koskevat argumentit ovat usein hyvinkin voimakkaasti moraalisesti värittyneitä. Tästä huolimatta on syytä muistaa, että seksinostotilanteiden kriminalisointiin liittyvä harkinta on ennen kaikkea myös *oikeudellinen* kysymys. Kriminalisointia pohdittaessa täytyy ottaa huomioon erilaisia perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä sekä punnita eri oikeuksien välisiä suhteita. Vaikka seksin ostaminen nähdäänkin monella tapaa ei-toivottuna ja moraalisesti vääränä ilmiönä, oikeudellisessa viitekehyksessä ei voida juuttua pelkästään arvopohjaiseen argumentointiin. Mahdollisesta täyskriminalisoinnista päätettäessä tulee ottaa huomioon kaikki ne oikeudelliset reunaehdot, joiden puitteissa rikosoikeudellista lainsäädäntöä ylipäätään tuotetaan. Näillä reunaehdoilla viitataan tässä tutkimuksessa erityisesti *Sakari Melanderin* hahmottelemaan kriminalisointiteoriaan, joka saa käytännön ilmentymänsä kriminalisointiperiaatteina. Laillisuusperiaate, ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate, oikeushyvien suojelun periaate, ultima ratio –periaate sekä hyöty-haitta-punninnan periaate auttavat punnitsemaan kysymystä siitä, onko

---

¹⁰ Ks. esim. Kimpimäki 2009, s. 2–3 ja 29–32.

¹¹ Aaltonen–Niemi 2013, s. 14–15 ja Schulze 2014, s. 14–26.

¹² Ks. tarkemmin luku 3.4.

¹³ Ks. lisää seksin ja moraalin välisestä suhteesta esim. Frände ym. 2006, s. 127–128.

jokin tietty kriminalisointi hyväksyttävissä vai ei.¹⁴

Kriminalisointiperiaatteet ovat puolestaan läheisessä suhteessa perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin.¹⁵ Perustuslakivaliokunta on todennut, että yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyvien kriminalisointien sallittavuutta joudutaan arvioimaan samalla tavoin kuin perusoikeuksien rajoituksia ylipäätään.¹⁶ Prostituutiosäntelyyn liittykin erittäin olennaisesti tiettyihin perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin liittyviä kysymyksiä. Arvioidessaan seksinostokiellon säätämistä koskevaa hallituksen esitystä HE 221/2005 vp perustuslakivaliokunta totesi, että seksin ostamisen kriminalisointi on kiinteästi kytköksissä ostajan ja myyjän itsemääräämisoikeuteen. Yksilön itsemääräämisoikeus kiinnittyy puolestaan eri perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain (731/1999) 7 §:ssä määriteltyyn henkilökohtaiseen vapauteen sekä 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Lausunnossa muistutettiin siitä, että yksityiselämän suoja kattaa jokaisen yksilön oikeuden solmia vapaasti suhteita muihin ihmisiin sekä oikeuden määrätä itsensä ja ruumiinsa lisäksi myös seksuaalisesta käyttäytymisestään. Myyjän näkökulmasta merkittävänä pidettiin myös perustuslain 18 §:ssä määriteltyä oikeutta työhön sekä elinkeinovapauteen.¹⁷

Seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvässä perusoikeustarkastelussa ei voida sivuuttaa myöskään ihmiskauppaan ja paritukseen liittyviä kysymyksiä. Ihmiskauppa on globaali ongelma, joka koskettaa myös Suomea.¹⁸ Erilaisten arvioiden mukaan ihmiskaupan uhrien määrä liikkuu useissa miljoonissa vuosittain. Tutkimusten mukaan yleisin ihmiskaupan syy Euroopassa on seksuaalinen hyväksikäyttö, joka käsittää 62 % uhreista. Näistä 96 % on naisia ja tyttöjä. Nimenomaan seksuaalisen hyväksikäyttöön liittyvän ihmiskaupan määrä on kasvanut viime vuosien aikana kansainvälisistä ponnisteluista huolimatta. Ongelma on tunnistettu myös EU-tasolla, jossa pyritään vaikuttamaan ilmiöön erilaisilla strategioilla, toimenpiteillä ja ohjelmilla. Vaikka ihmiskaupan ja prostituution välinen suhde on pystytty selkeästi osoittamaan, EU on toistaiseksi keskittynyt vain ihmiskaupan ja seksuaalisen hyväksikäytön sääntelyn ohjaamiseen. Siten prostituution sääntelystä päättäminen on jäänyt kunkin jäsenvaltion oman

---

¹⁴ Melander 2008, s. 173. Ks. myös Tolvanen 2005, s. 142–161 sekä Nuutila 1996, s. 76–90.

¹⁵ Nuutila 1996, s. 68 ja Melander 2008, s. 95.

¹⁶ PeVL 23/1997 vp, s. 2–3.

¹⁷ PeVL 17/2006 vp, s. 2–3.

¹⁸ Ks. esim. Roth 2011, s. 975.

harkinnan varaan.¹⁹

Prostituutioon ja sääntelyyn liittyvässä keskustelussa olennaista onkin huomioida prostituutioilmion monimuotoisuus ja sen perusoikeusherkkyyt. Suhtautumistapojen välisessä kah-tiajassa mielenkiintoista onkin se, että kiistan kummatkin osapuolet pyrkivät periaatteellises-ti samaan lopputulokseen eli prostituutiota harjoittavien henkilöiden mahdollisimman laaja-mittaiseen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen. Erot löytyvät kuitenkin siitä, minkälaisi-na kyseisten oikeuksien ydinsisällöt käsitetään ja minkälaisessa suhteessa eri perusoikeudet ovat toisiinsa nähden. Tähän liittyen olennaisena kysymyksenä voidaan pitää myös sitä, missä määrin julkisen vallan on toisaalta turvattava tiettyjen perusoikeuksien toteutuminen perustus-lain 22 §:n nojalla ja toisaalta missä suhteessa samanaikaisesti kunnioitettava jokaisen yksilön autonomiaa ja oikeutta tehdä omaa itseään koskevia päätöksiä.

Prostituutiota on tutkittu suhteellisen paljon eri tieteenaloilla.²⁰ Suomalaisessa oikeustieteessä viime aikoina tehdyistä prostituutioon liittyvistä tutkimuksista ja selvityksistä voidaan mainita erityisesti *Minna Kimpimäen* tuotanto²¹ sekä *Johanna Niemen* ja *Jussi Aaltosen* laatima selvi-tys seksinostokiellon toimivuudesta Suomessa. Prostituu-tioon liittyvää ihmiskauppaa on tut-kinut puolestaan laajalti *Venla Roth*²². Lisäksi prostituutiosääntelystä on kirjoitettu useita oi-keustieteellisiä artikkeleita²³. Aikaisemman prostituutiotutkimuksen laajuudesta huolimatta näkisin, että käsillä oleva tutkimus tuo tähän kenttään uudenlaisen näkökulman huomioimalla entistä laajemmin nimenomaan seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvät perus- ja ihmiso-i-keuslähtöiset *pro-* ja *contra-*argumentit.

1.2 Tutkimuskysymys ja aiheen rajaus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, *mitkä ovat seksin ostamisen täyskriminalisoin-nin oikeudelliset reunaehdot*. Tuohon kysymykseen haetaan vastausta seuraavien alakysymys-

---

¹⁹ Schulze 2014, s. 78.

²⁰ Ks. esim. Skaffari 2010, s. 18–22. Ks. myös Kontula 2008.

²¹ Erityisesti Kimpimäki 2009.

²² Erityisesti Roth 2010.

²³ Ks. esim. Tolvanen 2003, Träskman 2004 ja Tapani 2012.

ten avulla:

1. *Mitkä ovat seksin ostamisen kriminalisoinnin oikeudelliset perusteet?*
2. *Mitkä ovat seksin ostamisen kriminalisoinnin oikeudelliset rajoitteet?*

Kyseessä on siis *pro-* ja *contra* -tyyppinen tutkimus, jossa tutkimuskysymykseen perehdytään sekä kriminalisointia puoltavien että sitä vastustavien oikeustieteellisten argumenttien avulla. Kyseisessä tarkastelussa painotetaan erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin liittyviä kysymyksiä arvioimalla sitä, mitkä perus- ja ihmisoikeuksiin pohjautuvat argumentit puoltavat seksin ostamisen täyskriminalisointia ja mitä rajoituksia perus- ja ihmisoikeudet puolestaan asettavat kriminalisoinnille. Tässä tarkastelussa olennaisena osana toimivat myös kriminalisointiperiaatteet, jotka edellä todetun mukaisesti ovat läheisessä suhteessa perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin. Kriminalisointiperiaatteiden osalta olen ottanut tarkasteltavaksi ne periaatteet, jotka näkemykseni mukaan ovat merkityksellisimpiä ja kyseenalaisimpia nimenomaan seksin ostamisen kriminalisointia koskevassa keskustelussa.

Tämän tutkimuksen pääasiallisena tavoitteena ei ole vastata yksiselitteisesti siihen kysymykseen, tulisiko seksin ostaminen kriminalisoida kokonaan Suomessa. Sen sijaan lähtökohtaisena tarkoitukseni on osoittaa, että seksin ostamisen täyskriminalisointiin liittyen on erittäin vaikea löytää sellaista lainsäädännöllistä ratkaisua, joka ei olisi jollain tapaa perusoikeusjärjestelmän ja kriminalisointiperiaatteiden kanssa ristiriidassa. Lisäksi tutkimuksen avulla pyritään muistuttamaan siitä, että seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvät oikeudelliset reunaehdot tulee pyrkiä määrittelemään mahdollisimman kattavasti ja rationaalisesti. Koska tutkimustehtävänä on noiden oikeudellisten reunaehtoien tarkastelu, se tuo väistämättä mukanaan vaatimuksen melko laajaan kokonaisuuteen perehtymisestä. Omat haasteensa asettaa myös prostituutioilmiön monimuotoisuus ylipäänsä: siihen liittyy runsaasti erilaisia ulottuvuuksia niin sosiaalisiin, taloudellisiin kuin historiallisiin kysymyksiin liittyen. Tällöin vaarana on tutkimuksellisesta näkökulmasta katsottuna liiallinen sivupoluille eksyminen ja tutkimuksen kenties tarpeetonkin laajeneminen. Tätä kompastuskiveä pyrin kuitenkin välttämään keskittämällä tarkasteluni erityisesti prostituutioilmiöön liittyviin oikeudellisiin kysymyksiin. Tavoitteena on suorittaa kyseistä tarkastelua mahdollisimman objektiivisesti sekä kriminalisointia perustelevien että sitä rajoittavien tekijöiden suhteen.

Pidän tutkimusta siinä mielessä tärkeänä ja ajankohtaisena, että lainsäätäjät on viime vuosien aikana osoittanut olevansa selvästi kiinnostunut seksin ostamista koskevan lainsäädännön tiukentamisesta. Uudella lakimuutoksella on otettu askel vielä pidemmälle, kuin osittaisen seksinostokiellon säätämisen yhteydessä tehtiin. Uskoisin, että mikäli uusikaan lakimuutos ei toimi toivotulla tavalla, edessä on ennemmin tai myöhemmin uusi keskustelu mahdollisen täyskriminalisoinnin säätämisestä.

Tätä tutkimusta voidaan pitää pääsääntöisesti julkisoikeuden alaan sijoittuvana valtiosääntöoikeudellisena tutkimuksena, jossa liikutaan ajoittain myös rikosoikeudellisella alueella. Kriminalisointiteorian yhteydessä kaikki kriminalisointiperiaatteet on kuitenkin suhteutettu perusoikeusjärjestelmään sekä EU-oikeuteen, mikä osoittaa rikosoikeuden olevan läheisessä suhteessa myös valtiosääntöoikeuteen.²⁴ Siten tässä tutkimuksessa suoritettava rikosoikeudellista tarkastelua voidaan pitää edellä mainituin osin yhtenä valtiosääntöoikeudellisen ulottuvuuden osatekijänä.

1.3 Metodit ja aineisto

Tätä tutkimusta on lähtökohtaisesti melko haasteellista asettaa juuri tietynlaiseen metodiseen muottiin. Tutkimuskysymystä lähestytään monien eri näkökulmien kautta, ja tutkimuksen olennaisena palasena oleva prostituutio on yleisesti ottaen hyvin moniulotteinen ilmiö. Koska tutkimuksessa tarkastellaan voimassa olevaa oikeutta (*de lege lata*) erityisesti perusoikeuksien ja niiden rajoitusedellytysten osalta, tutkimuksen metodinen perusta on siten lainopissa eli oikeusdogmatiikassa. Lainopin tehtävänä on voimassa olevan oikeuden sääntöjen systematisoinnin ja tulkinnan lisäksi myös institutionaalista tukea ja yhteisöllistä hyväksyntää nauttivien oikeusperiaatteiden arvosidonnainen punninta. Lainopillista metodologiaa hyödyntävä tutkimus tuottaa siten perusteltuja oikeudellisia systematisointi- ja tulkintakannanottoja voimassa olevan oikeuden säännöistä.²⁵ Tämän tutkimuksen yhteydessä voitaisiin nähdäkseni viitata myös perusoikeuskeskeiseen laintulkintaoppiin, ainakin mikäli käsitämme sen *Siltalan* määrittelemällä tavalla. Hänen luonnehdintansa mukaisesti perusoikeuskeskeinen laintulkintaoppi asettaa voimassa olevan perusoikeusjärjestelmän ”*vakioiduksi kiintopisteeksi, johon oikeudellinen systematiikka ja sääntötason tulkinta sekä oikeusperiaatteiden ja muiden oikeudellisten*

---

²⁴ Melander 2010, s. 20.

²⁵ Siltala 2003, s. 108–109. Ks. myös Husa–Pohjolainen 2010, s. 20–21.

ratkaisustandardien punninta on viime kädessä palautettavissa ja jota vasten toteutetun oikeudellisen tulkinnan, systematisoinnin ja punninnan oikeellisuutta tulee viime kädessä arvioida".²⁶ Tämä kuvaus koskettaakin tätä tutkimusta siinä mielessä, että seksin ostamisen täyskriminalisointia perustelevia ja sitä rajoittavia argumentteja peilataan jatkuvasti perusoikeusjärjestelmään niin yksittäisten perusoikeuksien kuin kriminalisointiperiaatteidenkin kohdalla.

Vaikka käsillä oleva tutkimus on väistämättä lainopillinen, se nojaa voimakkaasti myös oikeuspoliittiseksi luonnehdittaviin metodisiin lähtökohtiin. Oikeuspoliittisella tutkimuksella voidaan viitata tutkimukseen, jolla on pyrkimys tai kyky vaikuttaa oikeuspoliittiseen päätöksentekoon, lainvalmisteluun sekä suunnitteluun.²⁷ Oikeuspoliittinen tutkimus kytkeytyy siten yhteiskunnalliseen tavoitteenasetteluun ja suunnitteluun tuomalla siihen oikeudellista näkökulmaa esimerkiksi lainsäädännön vaikutusten arvioinnin myötä.²⁸ Tämän tutkimuksen pääpaino ei ole *de lege ferenda* -tyyppisessä pohdinnassa, mutta siitä huolimatta pidän oikeuspoliittista ulottuvuutta merkittävänä tutkimuksen osatekijänä. Prostituutiosääntely on hyvin voimakkaasti sidoksissa edellä mainittuun yhteiskunnalliseen tavoitteenasetteluun ja esimerkiksi ultima ratio -periaatteen yhteydessä joudutaan tarkastelemaan hyvinkin laajasti myös muita kuin puhtaasti oikeustieteellisiä seikkoja. Lisäksi kysymyksenasettelu suuntaa tutkimuksen jo lähtökohtaisesti lainvalmisteluvaiheeseen, jossa joudutaan tasapainottelemaan oikeuden ja politiikan välimaastossa. *Viljanen* onkin todennut, että oikeus ei määritä kaikkea politiikan sisältöä, mutta politiikka ei myöskään ole riippumaton poliittiseen päätöksentekoon kohdistuvista oikeudellisista reunaehdoista.²⁹

Tutkimuksen aineisto koostuu pääosin oikeuskirjallisuudesta sekä lainvalmisteluaineistosta. Prostituutioilmiön luonteesta johtuen olen oikeustieteellisen aineiston lisäksi tarkastellut joissain kohdin myös muilta tieteenaloilta olevaa aineistoa. Koska käsillä oleva tutkimus pohjautuu *Sakari Melanderin* hahmottelemaan kriminalisointiteoriaan, hänen kriminalisointiperiaatteita käsittelevä väitöskirjansa³⁰ on tutkimuksen keskeisimpiä lähdeteoksia. Kriminalisointiperiaatteiden osalta tutkimuksessa on käytetty myös *Matti Tolvasen* laatimaa aiheeseen liittyvää

---

²⁶ Siltala 2003, s. 571.

²⁷ Ervasti 2007, s. 382. Ervasti kritisoikin sitä, että oikeusdogmatiikan piirissä ei ole perinteisesti oltu erityisen kiinnostuneita sellaisen tiedon tuottamiseen, josta olisi hyötyä oikeuspoliittisen päätöksenteon ja suunnittelun näkökulmasta. Ks. Ervasti 2007, s. 384.

²⁸ Husa-Pohjolainen 2010, s. 19.

²⁹ Viljanen 2001, s. 345. Ks. myös Melander 2008, s. 146–157 ja Tuori 2000, s. 149–154.

³⁰ Melander 2008.

oikeuskirjallisuutta. Tutkimusaiheen voimakkaasta perusoikeusherkkyydestä johtuen olennaisena lähdeaineistona on perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin liittyvä oikeustieteellinen kirjallisuus. Tästä esimerkkeinä voidaan mainita erityisesti *Veli-Pekka Viljasen* väitöskirja³¹. Merkittävää lähdemateriaalia ovat tarjonneet myös *Minna Kimpimäen* ja *Johanna Niemen* prostituutiosäntelyä käsittelevät teokset ja artikkelit. Ihmiskauppakysymyksiin liittyen *Venla Rothin* tuotanto on ollut merkittävässä roolissa. Koska tutkimuskysymys kattaa varsin laajan ja monipuolisen alueen, myös erilaisten työryhmien laatimat selvitykset ovat nousseet tärkeäksi lähdeaineistoksi. Tutkimuksessa tarkastellaan edellä mainittujen lähteiden lisäksi prostituutiosäntelyyn, perusoikeuksiin ja rikosoikeuteen liittyvää lainvalmisteluaineistoa eli käytännössä hallituksen esityksiä sekä perustuslakivaliokunnan lausuntoja.

1.4 Tutkimuksen rakenne

Käsillä olevan johdantoluvun jälkeen luvussa 2 tarkastellaan tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ja teoreettista viitekehystä. Luvussa esitellään tutkimuksen kannalta merkittävimmät käsitteet sekä osoitetaan tutkimuksen perustana oleva kriminalisointiperiaatteiden ja perusoikeusjärjestelmän välinen yhteys. Lisäksi luvussa taustoitetaan suomalaista prostituutiokeskustelua sekä luodaan katsaus prostituutiota säätelevään kansainväliseen lainsäädäntöön. Kyseisen luvun tarkoituksena luoda yleiskatsaus prostituutioilmiöstä ja siihen liittyvästä sääntelystä sekä pohjustaa seuraavissa luvuissa suoritettavaa *pro-* ja *contra-*argumenttien tarkastelua.

Olen jakanut tutkimuksen ns. pääaineksen eli *pro-* ja *contra-*argumenttien käsittelyn kahteen eri lukuun. Luvussa 3 syvennytään niihin tekijöihin, joilla mahdollista seksin ostamisen täyskriminalisointia voidaan perustella. Luku rakentuu siten, että ensin käsitellään kriminalisointia puoltavia perusoikeusargumentteja ja sen jälkeen syvennytään ihmiskauppaan ja paritukseen. Näiden lisäksi luvussa esitellään ruotsalaista prostituutiolainsäädäntöä ja sen käytännön vaikutuksia. Luvun loppupuolella tarkastellaan kriminalisointia puoltavia kriminalisointiperiaatteita.

Seuraava 4. luku rakentuu lähtökohtaisesti samoin kuin edellinenkin, mutta näkökulma on tällä kertaa päinvastainen. Luvussa esitellään ensin kriminalisointia rajoittavat, perusoikeusjärjestelmään pohjautuvat argumentit sekä tarkastellaan tämän jälkeen niitä kriminalisointiperi-

---

³¹ Viljanen 2001.

aatteita, joiden valossa mahdollista täyskriminalisointia voidaan pitää kyseenalaisena. Tämän jälkeen luvussa 5 pohditaan moralismiin ja liberalismiin liittyviä näkökulmia ja vedetään yhteen tutkimuksen aikana heränneet ajatukset.

2 KESKEISET KÄSITTEET JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Tutkimuksessa käytetyt käsitteet

2.1.1 Prostituoitu vai seksityöntekijä?

Prostituutioon liittyvässä keskustelussa käytettävä käsitteistö vaihtelee jonkin verran sen käyttäjistä ja asiayhteydestä riippuen. Tietyn käsitteen valitseminen kertoo usein jo siitä, minkälaisena ilmiönä puhuja/kirjoittaja prostituutiota pitää. Yleisimmin käytetään käsitettä ”prostituoitu” kuvaamaan sitä henkilöä, joka toimii seksinostotilanteessa seksin myyjänä. Usein synonyymina käytetään sanaa ”seksityöntekijä” tai ”seksityöläinen”. Mikäli halutaan korostaa prostituutioon liittyvää ihmiskauppaa, saatetaan käyttää myös seksuaalisen hyväksikäytön uhuriin viittaavia ilmauksia. Tämän vuoksi onkin tärkeää selventää, mitä käsitteitä nimenomaan tässä tutkimuksessa käytetään ja miksi. Varsinaista prostituution määritelmä tarkastellaan hieman myöhemmin luvussa 2.3.1.

Prostituutioon liittyvä terminologia on epäyhtenäistä myös lainsäädännössä. Tämä johtuu osittain siitä, että seksinostoa käsittelevät lait on säädetty eri ajankohtina eikä käytettävä käsitteistö ole vakiintunut. Termi ”*seksuaalipalvelut*” toistuu seksin ostamista alaikäiseltä käsittelevän säännöksen lisäksi järjestyslaissa (612/2003), jossa kielletään seksuaalipalveluiden tarjoaminen julkisella paikalla. Termiä on kritisoitu siitä, että se saattaa harhaanjohtavasti viitata myös sellaisiin tilanteisiin, jotka eivät varsinaisesti liity maksulliseen seksiin. Seksuaalipalveluilla voidaan nimittäin joissain yhteydessä tarkoittaa myös ns. hyvän tavan mukaisia seksuaalisuuteen liittyviä palveluita kuten seksuaaliterapiaa tai -neuvontaa. Lisäksi termiä ”seksuaalipalvelut” voidaan pitää sellaisen epätasa-arvoisena pidettävän ajattelumallin ilmentymänä, jossa seksuaalisuus käsitetään jonkinlaiseksi toisen sukupuolen (yleisimmin naisten) tarjoamaksi palveluksi.³² Näistä edellä mainituista syistä vältän myös itse kyseisen termin käyttöä tässä tutkimuksessa.³³

Käsitteen ”*seksityöläinen*” tai ”*seksityöntekijä*” käyttäminen ei myöskään ole yksiselitteistä.

---

³² Aaltonen–Niemi 2013, s. 11.

³³ Huomautettakoon kuitenkin, että mikäli jossain kohtaa tutkimuksessa esiintyy kyseinen termi, se liittyy lähinnä lähdeteoksessa olleen tekstin referoimiseen. Joissain tapauksissa olen jättänyt termin ”seksuaalipalvelut” muokkaamatta, mikäli alkuperäisen tekstin tekijä on käyttänyt sitä.

Esimerkiksi *Aaltonen* ja *Niemi* ovat oikeusministeriölle laatimassaan selvityksessä todenneet, etteivät halua käyttää kyseistä termiä, koska selvityksen yhteydessä ei tullut ilmi sellaisia tilanteita, joissa prostituoitujen toiminnassa olisi sovellettu työlainsäädäntöä tai täytetty yrittäjyyteen liittyviä velvollisuuksia.³⁴ Olen itse tutkimuksen tekijänä samaa mieltä siitä, että käsitteen varsinainen sisältö jää useimmissa tapauksissa kyseenalaiseksi: juridisessa mielessä seksityötä pidetään harvemmin samanlaisena työn muotona kuin esimerkiksi toimistotyötä. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KK0 2005:72 oli kyse tilanteesta, jossa syyttömänä vangittuna ollut prostituoitu oli vapauduttuaan vaatinut valtiolta korvauksia menetetystä ansioistaan, koska oli vangitsemisensa aikana estynyt hankkimasta toimeentuloaan. Korkein oikeus hylkäsi prostituoitun vaatimuksen vedoten muun muassa siihen, prostituutiota on yleisesti Suomessa pidetty hyvän tavan vastaisena toimintana eivätkä siihen liittyvät sopimukset siten ole päteviä. Tällöin ko. sopimukseen liittyviä saatavia ei voida periä oikeusteitse.³⁵

Oikeuskäytännössä prostituutiota on lähestytty myös toisesta näkökulmasta. Esimerkiksi tapauksessa KHO 1984 B II 560 korkein hallinto-oikeus tuli siihen tulokseen, että prostituution harjoittamisesta saadut tulot ovat verotuksessa tuloveron alaista tuloa.³⁶ Myös osa prostituutiota harjoittavista henkilöistä pitää työtään yhtenä työnä muiden joukossa: heidän mukaansa prostituutio ei ole ainut työ, johon sisältyy riski huonoista työolosuhteista. Lisäksi he pitävät prostituutiota mahdollisuutena suurempiin tuloihin sekä joustaviin työaikoihin. Tätä näkökulmaa edustavat prostituoitut ovatkin kritisoineet voimakkaasti Ruotsin lainsäädäntöä siitä, että se estää edellä mainittujen seikkojen toteutumisen.³⁷

Edellä esitetystä huolimatta tässä tutkimuksessa käytetään ajoittain sanaa ”seksityöntekijä” synonyymilla prostituoitulle. Tätä tehdään lähinnä tekstin elävöittämiseksi eikä tarkoituksena ole ottaa sanavalinnalla kantaa siihen, voidaanko prostituutiota todellisuudessa pitää yhtenä

---

³⁴ Aaltonen–Niemi 2013, s. 11.

³⁵ Esimerkiksi Lavapuro on kuitenkin perustellusti kritisoinut kyseistä ratkaisua. Oikeustapauskomentissaan hän kyseenalaistaa korkeimman oikeuden suhtautumisen perustuslain takaamaan elinkeinovapauteen ja sen hyväksyttäviin rajoitusedellytyksiin. Lavapuro muistuttaa siitä, että ”perusoikeusnäkökulmasta tietyn ihmisryhmän luokittelu valtaväestöstä poikkeavaksi ryhmäksi, joka ei lähtökohtaisesti ansaitse samoja oikeuksia kuin valtaväestö, on lähtökohtaisesti pätemätön luokittelu riippumatta siitä, voidaanko kyseinen luokittelu oikeuttaa perinteeseen vedoten vai ei”. Ks. tarkemmin Lavapuro 2005, s. 960–971.

³⁶ Ks. myös Linnakangas 2005.

³⁷ Schulze 2014, s. 8.

lainmukaisena ja hyvän tavan mukaisena työnteon muotona³⁸. Pääosin tässä tutkimuksessa pyritään kuitenkin käyttämään käsitettä ”*prostituoitu*”, joka mielestäni kuvaa käytettävissä olevista vaihtoehtoista neutraaleimmalla tavalla prostituutiota harjoittavaa henkilöä. Kyseisen termin käyttö on vakiintunut myös (oikeus)tieteellisessä kirjallisuudessa.

2.1.2 Seksin ostamisen kriminalisointi

Tämän tutkimuksen kannalta on olennaista nostaa esille myös se seikka, että tässä työssä tarkastellaan nimenomaan seksin *ostamisen* kriminalisointiin liittyviä kysymyksiä. Kun Suomessa ryhdyttiin 1990-luvun suuren prostituutiokulttuurin murroksen jälkeen keskustelemaan prostituutioon liittyvästä sääntelystä, pääpaino oli nimenomaan seksin ostamisen kriminalisoinnissa. Malli tähän omaksuttiin kenties voimakkaimmin Ruotsista, missä oli vuonna 1999 toteutettu merkittävä prostituutioon kohdistuvan sääntelyn muutos kriminalisoimalla pelkäämään seksin ostajan toiminta.³⁹ Kansainvälisesti ja historiallisesti tarkasteluna seksin ostamisen kriminalisoinnissa ei sinällään ole mitään uutta, sillä ostajaan kohdistuvia kieltoja on esiintynyt vuosikymmenten aikana eri puolilla maailmaa. Näihin ostokieltoihin on kuitenkin aina liittynyt myös prostituoidun toiminnan kriminalisointi eli samalla myös seksin myyminen on ollut kiellettyä.⁴⁰ Myös Ruotsissa ehdotettiin ensin sekä ostajan että myyjän toiminnan kriminalisoinnista, mutta tämä sai aikaan voimakasta vastustusta. Ruotsissa nähtiin (ja nähdään edelleen) prostituutio nimenomaan yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan muotona, jolloin olisi ollut ristiriitaista kriminalisoida myös prostituoidun toiminta.⁴¹ Ajateltiin myös, että kysyntää vähentämällä vähennettäisiin siten varsinaisen prostituutionkin määrää. Ruotsalaista lainsäädäntöä onkin pidetty eräänlaisena pioneerina prostituutiosääntelyn kentällä. Maa on esittänyt useaan kertaan toiveensa siitä, että myös muut Euroopan valtiot seuraisivat Ruotsin esimerkkiä.⁴²

Tilannetta, jossa seksin myyminen on sallittua mutta ostaminen on kiellettyä, voitaisiin pitää epäjohdonmukaisena ja epäselvänä. Pelkäämään ostamisen kriminalisointi on kuitenkin perusteltua myös ns. toisintoimimismahdollisuuden liittyvien tekijöiden vuoksi. Mikäli prosti-

---

³⁸ Tästä tematiikasta tarkemmin ks. luku 4.1.2.

³⁹ Ks. ruotsalaisesta lainsäädännöstä lisää luku 3.3.

⁴⁰ Aaltonen–Niemi 2013, s. 21–23.

⁴¹ Träskman 2004, s. 480–481.

⁴² Schulze 2014, s. 51–54.

tuoitu tarjoaa seksipalveluita paritukseen tai ihmiskauppaan liittyvän seksuaalisen hyväksikäytön seurauksena, seksipalvelujen myymisen tai tarjoamisen rangaistavuus ei voisi olla hyväksyttävissä prostituoidun toisintoimimismahdollisuuden puuttumisen vuoksi. Rikosoikeudellinen konformiteettiperiaate edellyttää, että rangaistusvastuun syntymiseksi yksilöllä on ollut kyky ja tilaisuus toimia toisin. Mikäli tällaista kykyä tai tilaisuutta ei ole ollut, käyttäytymistä ei voida pitää rikosoikeudellisesti moitittavana eikä yksilöä voida rangaista.⁴³

Tässä tutkimuksessa viitataan jatkuvasti käsitteeseen ”seksin ostamisen kriminalisointi”. Tällä tarkoitetaan useimmissa tapauksissa nimenomaan *mahdollista seksin ostamisen täyskieltoa* eli tilannetta, jossa kaikki seksinostotilanteet kriminalisoitaisiin. Tällöin kiellettyä olisi ostaa seksiä parituksen tai ihmiskaupan uhrin lisäksi myös sitä vapaaehtoisesti tarjoavalta prostituoidulta. Kuten jo aikaisemmin todettiin, tällä hetkellä seksin ostaminen on kielletty ainoastaan alaikäiseltä sekä parituksen tai ihmiskaupan uhrina olevalta henkilöltä. Lisäksi maksullisen seksin ostaminen ja myyminen ovat kiellettyjä julkisella paikalla.⁴⁴

2.2 Perusoikeuksien merkitys rikosoikeudellisessa tarkastelussa

2.2.1 Kriminalisointiperiaatteiden suhde perusoikeusjärjestelmään

Edellä esiteltyjen käsitteiden lisäksi on tässä vaiheessa syytä tarkastella myös sitä, mikä merkitys kriminalisointiperiaatteilla on nimenomaan tässä tutkimuksessa. Lisäksi on tarpeellista selvittää, miten kriminalisointiperiaatteet ja perusoikeusjärjestelmä ovat kytköksissä toisiinsa.

Kriminalisoinnilla tarkoitetaan jonkun teon rangaistavaksi säätämistä. Kriminalisointiteorian tarkoituksena on puolestaan luoda tietyt sisällölliset reunaehdot rikoslainsäädännölle. Käytännön ilmentymänsä teoria saa kriminalisointiperiaatteiden muodossa, joita ovat laillisuusperiaate, ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate, oikeushyvien suojelun periaate, ultima ratio –periaate sekä hyöty–haitta-punninnan periaate. Kriminalisointiperiaatteiden avulla pyritään punnitsemaan kysymystä siitä, onko jokin kriminalisointi hyväksyttävissä vai ei.⁴⁵ Niillä voi-

---

⁴³ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5, s. 3 sekä Melander 2010, s. 48.

⁴⁴ Ks. nykyisestä sääntelystä tarkemmin luku 2.3.4.

⁴⁵ Melander 2008, s. 173. Ks. myös Tolvanen 2005, jossa hän tarjoaa hieman erilaisen jaottelun koskien kriminalisointiperiaatteita. Tämä tutkimus perustuu kuitenkin nimenomaan Melanderin jaotteluun eri krimina-

daan myös katsoa olevan tulkinnallista vaikutusta sekä lainopissa että lainkäytössä.⁴⁶

Kriminalisointiperiaatteet voidaan viime kädessä johtaa perusoikeuksista käsin. Perustuslain 1 §:ssä todetaan, että valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa. Lähtökohtana on, että yksilö ei ole viime kädessä valtion pakkovalan kohde vaan itsenäisesti toimiva yksilö, jonka toimintavapauksia pyritään rajoittamaan niin vähän kuin mahdollista. Tällöin mielivaltaiset ja perusteettomat valtiovalan asettamat kiellot ja rajoitteet eivät ole perusteltuja.⁴⁷ Kriminalisointiperiaatteiden avulla pyritäänkin punnitsemaan sitä, onko jokin kriminalisointi hyväksyttävissä vai ei.⁴⁸

Kriminalisointiperiaatteet ovat edellä todetun mukaisesti läheisessä suhteessa perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tietyt perusoikeudet asettavat kriminalisoinneille tiettyjä rajoitteita. Esimerkkeinä tällaisista ns. absoluuttisista kielloista voidaan mainita perustuslain 7 § 2 momentissa määritelty kuolemanrangaistuksen, kidutuksen ja muun ihmisarvoa loukkaavan kohtelun kieltö sekä 8 §:n rikosoikeudellinen laillisuusperiaate. Toisaalta myös yksittäiset perusoikeudet voivat johtaa rikosoikeudellisten rajoitteiden syntymiseen: perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluva perusoikeuden ydinalueen koskemattomuusvaatimushan edellyttää, että kriminalisoinnilla ei saa rajoittaa perusoikeuden ytimeen kuuluvaa toimintaa.⁴⁹

Perustuslakivaliokunta onkin todennut, että yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyvien kriminalisointien sallittavuutta tulee arvioida samalla tavoin kuin perusoikeuksien rajoituksia ylipäätään. Perustuslakivaliokunnan mukaan lainsäätäjällä on kriminalisoinneista päätettäessä suhteellisen paljon liikkumavaraa. Päättäntävaltaa rajoittavat kuitenkin tietyt perustuslaista sekä Suomea sitovista kansainvälisistä sopimuksista aiheutuvat velvoitteet. Perustuslain asettamalla rajoitteilla tarkoitetaan käytännössä perusoikeuksiin liittyviä seikkoja: lailla ei voida kieltää sellaisia toimia, joihin perustuslaki nimenomaisesti oikeuttaa. Perusoikeuksilla on luonnollisesti merkitystä myös rangaistusseuraamusten määrittelyssä, sillä esimerkiksi sakko-

---

sointiperiaatteista.

⁴⁶ Tolvanen 2005, s. 146. Ks. kuitenkin tämän näkemyksen kritiikistä esim. Melander 2008, s. 177.

⁴⁷ Tolvanen 2005, s. 142–143.

⁴⁸ Melander 2008, s. 173.

⁴⁹ Melander 2008, s. 95 ja PeVL 23/1997 vp, s. 2.

rangaistuksella on vahva liityntä omaisuudensuojaan ja vankeusrangaistuksella puolestaan rajoitetaan yksilön henkilökohtaista vapautta.⁵⁰

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaisesti:

”Perusoikeuksien kannalta rikossäännökset rangaistusseuraamukset ovat nähtävissä paitsi perusoikeuksien rajoituksina, myös keinoina, joiden avulla oikeusjärjestys antaa turvaa perusoikeuksille. Hallitusmuodon 16 a §:n 1 momentin [nykyisen PL 22 §:n] mukaan julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvaamisvelvoite koskee myös oikeuksien toteutumista yksityisten välisissä suhteissa (ks. HE 309/1993 vp, s. 29/I ja 75/I). Ensisijaisesti velvoitteen kohteena on kuitenkin lainsäätäjää, jonka tehtävänä on täsmentää perustuslaissa yleisellä tasolla ilmaistua perusoikeutta niin, että sen vaikutus ulottuu myös yksityisiin suhteisiin. Perusoikeuksista voidaan siten johtaa rikoslain säätäjään kohdistuva velvoite säätää ja ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta. Perusoikeussäännöksillä on siten sellainen kokonaisvaikutus, että ne sekä merkitsevät rikoslain säätäjälle toimivallan rajoituksia että asettavat tälle toimintavelvoitteita.”⁵¹

Tässä tutkimuksessa suoritettava kriminalisointia puoltavien ja sitä vastustavien argumenttien tarkastelu voidaan palauttaa lähtökohtaisesti juuri tähän perustuslakivaliokunnan linjaukseen perusoikeussäännösten rikosoikeudellista sääntelyä koskevasta kokonaisvaikutuksesta. Toisaalta julkisen vallan turvaamisvelvoite voi ohjata lainsäätäjää kohti täyskriminalisoinnin säätämistä, mutta taas toisaalta (rikos)lainsäätäjään kohdistuu sellaisia toimivallan rajoituksia, joiden perusteella mahdollista täyskriminalisointia ei voida puoltaa.

Perusoikeuksien merkitys rikosoikeudessa on viime vuosina kasvanut jatkuvasti. Aikaisemmin perusoikeudet ja kriminalisointikeskustelu eivät juurikaan liittyneet toisiinsa, mutta nyttemmin rikoslainsäädäntöön liittyviä uudistuksia on ryhdytty käsittelemään entistä useammin myös perustuslakivaliokunnassa.⁵² Edellä todetun mukaisesti perustuslain 22 §:n mukaan jul-

---

⁵⁰ PeVL 23/1997 vp, s. 2.

⁵¹ PeVL 23/1997 vp, s. 3.

⁵² Ks. esim. Viljanen 2001, s. 310 ja Melander 2008, s. 3–4.

kisen vallan on turvattava perusoikeuksien toteutuminen. Kun jokin toimintamalli kriminalisoidaan, se liittyy tällöin väistämättä perustuslain takaamien perusoikeuksien rajoittamiseen. Vaikka rikoksenteijällä ei olekaan oikeutta kriminalisoituun tekoon, kriminalisoinneilla rajataan ikään kuin ulkopuolelta jokaisen yksilön toimintavapauden aluetta.⁵³ Voidaankin todeta, että rikosoikeuden tehtävät eivät ole erityisiä pelkästään rikosoikeudelle, vaan ne liittyvät kiinteästi oikeusjärjestyksessä yleisesti turvattavien oikeuksien ja intressien suojaan.⁵⁴ Tällöin perustuslain ja sen sisältämien perusoikeuksien turvaaminen nousee luonnollisesti merkittävään asemaan. *Melander* onkin todennut, että perusoikeuksiin kytkettynä kriminalisointiperiaatteet saavat huomattavasti vahvemman oikeudellisen aseman kriminalisointiperiaatteiden pyrkiessä määrittelemään nimenomaan rangaistavaksi säätämiseen kohdistuvia *oikeudellisia* rajoitteita.⁵⁵

Nuotion mukaan rikosoikeuden ja perusoikeusajattelun väliseen suhteeseen saattaa liittyä myös tiettyjä vaaroja. Hänen mukaansa yksi perusoikeusajatteluun tukeutumisen ongelma on siinä, että perustuslaissa määritellyt oikeudet ja arvot tuntuvat olevan selkeästi voimakkaammin esillä kuin yhteiskunnalliset tavoitteet. Tällöin on mahdollista ajautua liian yksipuolisten oikeudellisten tulkintojen tekemiseen.⁵⁶ Myös *Tuorin* mukaan lainsäätäjän tulee pidättäytyä lukitsemasta perustuslain perusoikeussäännöksiin sellaisia arvokannanottoja, joista yhteiskunnassamme ei vallitse yksimielisyyttä. Sellaisiin tulkintoihin, joissa perustuslain katsotaan vahvistavan tiettyjä yksilöllisiä tai ryhmäkohtaisia elämänmuotoja määritteleviä arvovalintoja, tulee suhtautua varauksella. *Tuori* muistuttaakin, että perusoikeusjärjestelmän tehtävänä on nimenomaan mahdollistaa erilaisten eettisten valintojen tekeminen ja olla omalta osaltaan vahvistamassa moderniin yhteiskuntaan sisältyvää arvopluralismia.⁵⁷ *Nuotio* huomauttaa, että rikosoikeuden alalla perusoikeusajattelun liiallinen korostuminen saattaisi johtaa kriminalisointihakuiseen ajatteluun, jollei samalla huomioitaisi myös kriminalisointiperiaatteiden rajoittavia elementtejä. Tässä ajattelussa tärkeä merkitys on esimerkiksi ultima ratio-periaatteella.⁵⁸

---

⁵³ Nuotio 1998, s. 149.

⁵⁴ Nuotio 1998, s. 150.

⁵⁵ Melander 2008, s. 174.

⁵⁶ Nuotio 1998, s. 158.

⁵⁷ Tuori 2003, s. 941–942.

⁵⁸ Nuotio 1998, s. 158–160.

2.3 Prostituutio Suomessa

2.3.1 Mitä on prostituutio?

Prostituutio itsessään on historiallinen ilmiö. Usein puhutaankin ”maailman vanhimmasta ammatista”. Prostituution muodot ja hyväksyttävyys ovat vuosisatojen aikana vaihdelleet, mutta yleisesti ottaen valtiot ovat ainakin jossain määrin pyrkineet aina kontrolloimaan ilmiön esiintymistä. Käsitteet prostituutiosta ja sukupuolirooleista ovat muovautuneet yhteiskuntien kehityksen mukana eikä edelleenkään ole ongelmattomia, miten ilmiöön tulisi suhtautua ja millaisin keinoin siihen liittyvien haitallisten ilmiöiden esiintymistä tulisi pyrkiä kontrolloimaan. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että prostituutiokeskustelun näkökulma on viimeisten vuosikymmenten aikana vaihtunut prostituutujen rikollista luonnetta ja niin sanotun huonon naisen leimaa painottavasta keskustelusta prostituutujen uhrinäkökulmaa korostavaan tarkasteluun. ”Huorista” on tullut ihmiskaupan ja parituksen uhreja, joiden seksuaalinen itsemääräämisoikeus nähdään tosiasiallisesti rajoitettuna ja joita täytyy suojella erilaisin lainsäädännöllisin keinoin sekä kansallisessa että kansainvälisessä lainsäädännössä.

Lähtökohtaisesti prostituutiolla tarkoitetaan tilannetta, jossa ostaja ostaa rahaa tai muuta taloudellista⁵⁹ korvausta vastaan prostituoidulta seksiä tai seksuaalisia palveluita. Näillä voidaan tarkoittaa varsinaisen seksuaaliaktin lisäksi myös muita seksuaalisen kanssakäymisen muotoja, kuten esimerkiksi muilla ruumiinosilla (suulla/käsillä) tapahtuvaa seksuaalisen miehilyvyyden tuottamista ostajalle. Olennaista on siten kahden osapuolen välillä tapahtuva fyysinen seksuaaliakti, jolloin prostituutio-käsitteen ulkopuolelle jäävät esimerkiksi eroottiset puhelinpalvelut, striptease-esitykset sekä pornografinen materiaali silloin, kun niihin ei liity asiakkaan ja ostajan välistä fyysistä kontaktia.⁶⁰ Prostituutio voidaan ymmärtää myös sosiaalisesti instituutioksi, jossa valta toisen henkilön eli prostituoidun kehosta siirtyy hetkellisesti tilanteen toiselle osapuolelle eli ostajalle.⁶¹

Oikeudellisesta näkökulmasta katsottuna prostituution määrittely ei ole aivan yksiselitteistä, sillä prostituutitoimintaa säätelevässä lainsäädännössä ei varsinaisesti käytetä termiä ”prosti-

---

⁵⁹ Korvaus voi olla myös esimerkiksi huumausaineita, ruokaa tai majoitusta. Ks. esim. Skaffari 2010, s. 41.

⁶⁰ Kimpimäki 2009, s. 5.

⁶¹ Outshoorn 2004, s. 3

tuutio”. Esimerkiksi rikoslain 20 luvun seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä koskevassa 8 §:ssä puhutaan ”sukupuoliyhteydestä tai siihen rinnastettavasta teosta”. Samaa prostituutiotoimintaa koskevaa ilmaisua käytetään myös paritustoimintaa säätelevissä saman luvun 9 ja 9a §:ssä. Rikoslain 20 luvun 10 §:ssä esitettyjen määritelmien mukaan sukupuoliyhteydellä tarkoitetaan sukupuolielimellä tehtävää taikka sukupuolielimeen tai peräaukkoon kohdistuvaa seksuaalista tunkeutumista toisen kehoon taikka toisen sukupuolielimen ottamista omaan kehoon. Seksuaalisella teolla tarkoitetaan puolestaan sellaista tekoa, joka tekijä ja kohteena oleva henkilö sekä teko-olosuhteet huomioon ottaen on seksuaalisesti olennainen.

Kun puhutaan yleisesti prostituutiosta, viitataan useimmiten sen yleisimpään eli heteroseksuaaliseen muotoon. Tällöin ostajana toimii mies ja myyjänä nainen.⁶² Selvää on, että myös esimerkiksi homoseksuaalista prostituutiota sekä toisinpäin tapahtuvaa heteroseksuaalista prostituutiota esiintyy, mutta niistä on saatavilla verrattain suppeasti tutkimustietoa. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa suoritettavan tarkastelun pääpaino on nimenomaan heteroseksuaalisessa prostituutiosta, jossa mies toimii ostajan ja nainen myyjän roolissa.

Prostituutiota voidaan tarkastella erilaisten näkökulmien kautta. Sitä voidaan ensinnäkin pitää yhteiskunnallisena ilmiönä siitä syystä, että prostituutio ja asiakas kohtaavat aina tietyssä prostituutiokulttuuriympäristössä. Niin sanotun kaupallisen seksin ympärille on muodostunut tietynlainen taustaryhmä, johon sisältyy parittajien lisäksi muita taustavaikuttajia ja tahoja, jotka pyrkivät hyötymään prostituutiosta. Prostituutiokulttuuriin kuuluu olennaisena osana myös viranomaisten luoma kontrollijärjestelmä, joka sisältää muun muassa oikeus- ja sosiaali- ja terveydenhuoltoviranomaiset.⁶³ Yhteiskunnallisesta näkökulmasta katsottuna prostituutiota ei pyritä selittämään prostituoituun itseensä liittyvillä tekijöillä, vaan se nähdään yhteiskunnallisten syiden ja yhteiskunnallisen historian aiheuttamana ilmiönä. Prostituution esiintymisen, rakenteiden ja muotojen katsotaan tällöin olevan yhteydessä ympäröivään yhteiskuntaan ja siinä vallitseviin sosiaalisiin ja taloudellisiin olosuhteisiin sekä sukupuolten välisiin suhteisiin.⁶⁴

Prostituutiota voidaan pitää myös markkinaluonteisena ilmiönä. Prostituoitu myy omaa sek-

---

⁶² Outshoorn 2004, s. 3.

⁶³ Häkkinen 1994, s. 93. Siten prostituutiota voidaan pitää voimakkaasti myös oikeudellisena ilmiönä: valtiot ovat ainakin jossain määrin pyrkineet aina sääntelemään prostituutiota ja tuo sääntelykehitys jatkuu edelleen.

⁶⁴ Tästä ks. esim. Kimpimäki 2009, s. 21–22.

suaalisuuttaan, jonka arvo määräytyy asiakkaan mieltymysten ja maksuhalukkuuden mukaan.⁶⁵ Seksibisnes on viimeisten vuosikymmenten aikana kaupallistunut jatkuvasti ja siirtynyt lähes kokonaan internettiin entisen kaduilla ja ravintoloissa tapahtuneen seksinmyynnin sijaan. Prostituution mieltäminen kaupalliseksi ilmiöksi voidaan nähdä yksinkertaisimmillaan jo asiaan liittyvästä terminologiasta: ostajat *ostavat* ja myyjät *myyvät*. Lisäksi usein puhutaan myös ”seksikaupasta”. Prostituution määrittelyyn ja siihen liittyvään oikeuspoliittiseen keskusteluun liittyvätkin olennaisesti näkemuserot siitä, mitä prostituutiosta varsinaisesti myydään ja ostetaan – onko kaupan kohteena ihmisruumis kokonaisuudessaan vai voidaanko ajatella, että prostituutiosta kaupataan pelkästään ihmisruumiin tarjoamia seksuaalisia palveluja?⁶⁶ Näkökulmasta riippuen prostituutio voidaan siten kytkeä joko ihmiskauppaan, orjuuteen ja väkivaltaan rinnastettavaksi toiminnaksi tai sitten sitä voidaan tarkastella ammatinharjoittamiseen, elinkeinovapauteen sekä henkilökohtaiseen valinnanvapauteen liittyvänä kysymyksenä.⁶⁷ Seksin ja seksuaalisuuden kaupallistumiseen liittyykin myös valta-aspekteja, jotka eivät ole pelkästään sukupuolisidonnaisia. Teollistuneen seksikaupan piirteisiin kuuluu se, että taloudelliset resurssit määrittelevät yhä voimakkaammin prostituoitujen lukumäärä. Taloudellinen valta tai vallattomuus heijastuu seksikauppaan siten, että köyhempien alueiden naisia siirtyy tai siirretään vauraampiin maihin. Tämä puolestaan näkyy esimerkiksi Suomessa ulkomaalaisten prostituoitujen suurena määränä suhteessa kotimaisiin prostituoituihin.⁶⁸

Prostituutiota harjoittavien henkilöiden taustoja selvittäneiden tutkimusten mukaan taloudelliset tekijät ovatkin keskeisin syy siihen, miksi erityisesti naiset ajautuvat prostituutioon. Prostituutioon saatetaan ajautua esimerkiksi työttömyyden, rahattomuuden, velkaantumisen tai vaikkapa avioeron aiheuttamien taloudellisten vaikeuksien takia. *Kimpimäki* kuitenkin toteaa, että yleisen elintason nouseminen sekä sosiaaliturvan parantuminen on vähentänyt länsimaalaisten naisten tarvetta ryhtyä prostituoiduiksi. Köyhyydellä on tästä huolimatta edelleen merkitystä prostituution taustalla vaikuttavana tekijänä, sillä valtioiden väliset suuret elintasoerot luovat pohjaa kansainväliselle ihmiskaupalle, liikkuvalla prostituutiolla sekä seksiturismille.⁶⁹

---

⁶⁵ Häkkinen 1994, s. 92.

⁶⁶ Esimerkiksi Suomen ihmiskauppatyöryhmän lausunnon mukaan seksuaalipalvelujen ostamistilanteessa ihminen käsitetään kaupan kohteeksi, jolloin ostotilanne loukkaa ko. henkilön ihmisarvoa, ks. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5, s. 32. Joidenkin näkemysten mukaan kaupan kohteena ei ole ihmisen koko ruumis, vaan jopa palveluammatteihin rinnastettava seksuaalinen palvelu, ks. esim. Kontula 2008, s. 95–96.

⁶⁷ Esim. *Kimpimäki* 2009, s. 12–13.

⁶⁸ Jyrkinen 1998, s. 99–100.

⁶⁹ *Kimpimäki* 2009, s. 25–27.

Prostituutio on erityisesti länsimaissa nähty negatiivisena ilmiönä. Prostituution käsite on syntynyt ja kehittyä jatkuvasti julkisuudessa käytävän keskustelun pohjalta. Prostituutiokeskustelussa erityisen merkittäviä argumentoijia ovat olleet erilaiset instituutiot, kuten esimerkiksi kirkko, oikeuslaitos, sosiaali- ja terveysviranomaiset, raittius-, kansalais-, nais- ja työväenliikkeet sekä poliittiset puolueet sekä lehdistö. Satunnaisen, maksetun seksin on nähty loukkaavan yhteiskunnan perinteisiä arvoja ja ihanteita sekä olevan terveydellinen ongelma erilaisten sukupuolitautien leviämisen myötä.⁷⁰ Viime vuosikymmenten aikana keskustelu prostituution haitallisuudesta on saanut lisää pohjaa erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin liittyvistä kysymyksistä.

Prostituutio ei ole ilmiönä vakaa, vaan sen määrä ja muodot vaihtelevat yhteiskunnasta ja aikakaudesta toiseen. Häkkinen on esitellyt kolme eri tekijää, joiden avulla prostituution kehitystä voidaan tarkastella. Perinteinen heteroseksuaalinen prostituutiomalli koostuu *vallitsevan prostituutiokulttuurin muodosta, yleisestä seksuaalikulttuurista sekä naisen oikeudellisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta asemasta*. Prostituutiokulttuurin muodolla viitataan prostituutiokentän sisällä oleviin osajärjestelmiin. Jo antiikin Kreikassa prostituoidut jaoteltiin kahteen eri luokkaan, arvostetumpiin heitaroihin sekä alempiluokkaisiin katuprostituoituihin. Heitaroihin eli ”Afroditen palvelijoihin” yhdistyi mielikuva rakkauden palvonnan iloista ja tavallisen rahvaan käytettävissä oleviin katuprostituoituihin liittyi lähinnä fyysinen pakonomaisuus seksuaalisten tarpeiden tyydyttämiseen. Samanlainen prostituoitujen välinen kahtiajako oli havaittavissa myös renessanssiaikana, jolloin arvostetumpaan luokkaan kuuluneet kurtisaanit vastaanottivat yläluokkaan kuuluvia merkkihenkilöitä ja vähäpätöisemmät katuhuorat palvelivat asiakkaita kaduilla. Viimeisten vuosikymmenten aikana vallinneessa eurooppalaisessa prostituutiokulttuurissa on edelleen havaittavissa useita erilaisia ”tasoja” prostituoitujen välillä: ylimpänä ovat ns. eliittiprostituoituidet eli ”call-girl-tytöt, jotka toimivat piilossa julkisuudelta ja hankkivat asiakkaansa vakioasiakkaidensa muodostaman verkoston kautta. Alimmalla tasolla ovat puolestaan erilaiset halvat seksikaupat ja hierontapaikat sekä katuprostituoituidet.⁷¹

Seksuaalikulttuuri puolestaan pitää sisällään erilaisten yhteiskuntaryhmien sisällä olevat seksuaalikäyttäytymisen normit. Seksuaalikulttuuri muodostuu siitä, miten ihmiset sosiaalistetaan seksuaalisuuteen ja millaisena seksuaalisuuden olemus ylipäättään nähdään. Erilaiset säädök-

---

⁷⁰ Häkkinen 1994, s. 93.

⁷¹ Häkkinen 1994, s. 94–95. Ks. prostituution muodoista myös Flowers 2005, s. 16–20.

set ja normit määrittelevät, milloin ja miten eri sukupuolet voivat kohdata toisiaan ja minkälaisia signaaleja seksuaalikäyttäytyminen pitää sisällään. Seksuaalikulttuuriin sisältyy myös erityisesti vallitsevat seksuaalinormit ja niiden valvonta sekä erilaiset seksuaalitabut. Länsimainen seksuaalikulttuuri oli 1500-luvulta lähtien hyvin kielteistä, mutta vapautui hieman teollistumisen ja kaupungistumisen myötä. Erityisen selvä seksuaalikulttuurin muutos koettiin 1960-luvulla, jolloin seksuaalisuus vapautui huomattavasti.⁷²

Häkkisen esittelemässä prostituutiomallissa kolmantena osa-alueena on naisten oikeudellinen, taloudellinen ja sosiaalinen asema. Näillä tarkoitetaan naisten suhteellisia aineellisia olosuhteita ja arkipäivän elämänlaatua sekä potentiaalisia mahdollisuuksia parantaa taloudellista tilaansa suhteessa koko väestöön. Naisten oikeudellinen asema sisältää naisten itsenäisen aseman ja oikeuden työn tekemiseen ja siihen liittyviin tuloksiin sekä mahdollisuuden parantaa omaa yhteiskunnallista asemaansa koulutuksen ja kokemuksen avulla. Taloudellinen ulottuvuus viittaa puolestaan siihen, että naiset ovat 1800-luvulta lähtien ryhtyneet prostituoiduiksi lähinnä taloudellisista syistä. Voidaankin todeta, että mitä vakaampi taloudellinen tilanne naisella on, sitä epätodennäköisemmin hän ryhtyy hankkimaan toimeentulonsa prostituution avulla.⁷³

Kaupallisen seksin olemassaololle on esitetty edellä mainittujen tekijöiden lisäksi myös useita muita syitä. Eräänä selitysmallina *Jyrkinen* mainitsee biologisen essentialismin perinteisiin nojaavan tavan ymmärtää seksuaalisuutta. Sen mukaan miesten ja naisten seksuaaliset tarpeet eroavat toisistaan niin voimakkaasti, että naisten miehille tarjoamat prostituutiopalvelut ovat ikään kuin osa luonnonjärjestystä ja eräänlainen yhteiskuntarauhaa ylläpitävä toimintamalli. *Jyrkinen* mukaan suomalaisen yhteiskunnan moraalikoodistoa voidaankin pitää kaksijakoisena: seksikauppaan on pyritty puuttumaan suhteellisen varovasti, vaikka prostituutiotoiminnasta aiheutuvat haittavaikutukset ovat yleisesti tiedossa ja oikeudellisia säätelykeinoja olisi olemassa. Tämän maltillisen suhtautumistavan syyksi *Jyrkinen* näkee seksikaupan normalisoitumisen osaksi kulttuuria sekä poliittisten päätöksentekijöiden ajatusmaailmaan sisäänrakennetut liberaalit ja biologiseen essentialismiin pohjautuvat näkökulmat.⁷⁴

---

⁷² Häkkinen 1994, s. 95–96. Ks. myös Kimpimäki 1998, s. 21.

⁷³ Häkkinen 1994, s. 96–98.

⁷⁴ Jyrkinen 1998, s. 97. Myös Skaffari on esitellyt erilaisia prostituutioon liittyviä tulkinnallisia kehyksiä, ks. Skaffari 2010, s. 43–50.

2.3.2 Prostituutioilmiö Suomen historiassa

Prostituutio on Suomessa ollut tyypillisesti kaupunkeihin keskittynyt ilmiö, joka oli hyvin yleistä 1800-luvun loppupuolella. Seuraavan sadan vuoden aikana prostituutiokentällä tapahtui kuitenkin suuria muutoksia johtuen erilaisista valtion asettamista rajoituksista ja yleisestä seksuaalikulttuurin murroksesta 1960-luvulla.

1800-luvun loppu oli bordellien kulta-aikaa erityisesti Helsingissä. Eliitti halusi harrastaa maksullista seksiä mahdollisimman korkeatasoisessa ympäristössä ja julkisuudelta suojassa, johon tarkoitukseen erilaiset ”ilotalot” eli bordellit sopivat hyvin. Bordelleissa oli prostituotujen lisäksi tarjolla myös musiikkia sekä alkoholia, jolloin ne toimivatkin eräänlaisina yöravintoloina. Jo tuolloin paritus oli rangaistavaa, mutta viranomaiset katsoivat useimmiten bordelleja sormiansa läpi, mikäli niistä ei aiheutunut liikaa häiriötä. Vuonna 1883 bordelleihin alettiin kuitenkin kohdistaa entistä tiukempia kontrollitoimenpiteitä. Tämä tarkoitti bordellinpitäjille ankaria paritusrangaistuksia ja prostituoidut saatiin tuomita jopa vankilaan. Seuraavina vuosina bordellitoiminta alkoikin hiipua, muttei kuitenkaan hävinnyt kokonaan. Bordelleja valvoneet viranomaiset antoivat edelleen riittävän häiriöttömästi toimivan bordellin jatkaa, sillä useimmat poliisi- ja lääkintäviranomaiset olivat valvotun prostituutiolaitoksen kannalla salassa tapahtuvan prostituution sijaan.⁷⁵

Prostituutio oli 1900-luvun ensimmäisinä vuosikymmeninä ennen kaikkea sosiaalisena ongelmana, joka kosketti erityisesti heikossa sosiaalisessa ja taloudellisessa asemassa olleita työväenluokan naisia. Prostituutio käsitettiin kuitenkin lähinnä kansanterveydellisenä ja seksuaalimoraalisena ongelmana, jolloin siihen kohdistunut sääntelykin oli sen mukaista. Prostituoituja kontrolloitiin voimakkaasti terveystarkastusten toimesta, jotka velvoittivat prostituoidut säännöllisiin terveystarkastuksiin sukupuolitautilien leviämisen ehkäisemiseksi. Prostituoituille perustettiin vuonna 1905 jopa oma sairaala, jossa sukupuolitauteihin sairastuneita pakkohoidettiin.⁷⁶

Vuonna 1936 säädettiin irtolaislaki, joka kumosi aikaisemmin voimassa olleen rikoslain 20 luvun 10 §:n koskien naisen antautumista haureuteen. Irtolaislain voimaantulon jälkeen am-

---

⁷⁵ Häkkinen 1994, s. 103–108.

⁷⁶ Leminen 1994, s. 128.

mattimainen haureuden harjoittaminen ei ollut enää kriminalisoitua toimintaa. Irtolaisella tarkoitettiin lain 1 §:n mukaisesti henkilöä, joka pitämällä tapanaan hankkia tuloja hyvien tapojen vastaisilla ja siveellisesti hylättävillä keinoilla taikka muulla elämäntavallaan tuottaa ilmeistä vaaraa yleiselle järjestykselle, turvallisuudelle tai siveellisyydelle.⁷⁷

Seuraava merkittävämpi kehitysvaihe tapahtui 1960-luvulla, kun naiset pääsivät ensimmäistä kertaa ilman miesseuraa sisään ravintoloihin. Tämä mahdollisti sukupuolten välisen vapaan seurustelun tanssin ja keskustelun merkeissä, mikä loi uuden pohjan ravintoloissa esiintyvälle prostituutiolle. Samanaikaisesti yleinen seksuaalimoraali löystyi seksuaalikulttuurin uuden murroksen myötä. Sen myötä miesten ja naisten väliset irtosuhteet olivat aiempaa hyväksyttävämpiä, mikä toisaalta kavensi prostituoitujen markkinoita. 1970-luvulla jatkunut yhteiskunnan tasa-arvoistuminen ja sosiaalipolitiikan kehittyminen marginalisoivat prostituutiokulttuuria entisestään, jolloin vain muutamat erityisryhmät jäivät prostituutiopalveluiden käyttäjäksi.⁷⁸

Seuraavien vuosikymmenten kuluessa suomalainen prostituutiokulttuuri pysytteli melko näkymättömänä ilmiönä eikä herättänyt suurempaa yhteiskunnallista keskustelua. Suomessa toimivat prostituoidut olivat pääsääntöisesti kotimaisia eikä avointa katuprostituutiota juuri-kaan esiintynyt irtolaislainsäädännön ansiosta. Prostituoitujen markkinoivat palvelujaan päivälehtien, hotellien ja taksinkuljettajien kautta. Paritustoiminnasta saatiin havaintoja käytännössä vain sellaisissa tilanteissa, joissa Suomessa järjestettiin jokin massiivisempi kansainvälinen tapahtuma ja sen yhteyteen oli värvätty suurempi joukko prostituoituja palvelemaan vierailijoita.⁷⁹

Tilanne kuitenkin muuttui radikaalisti 1990-luvun alussa. Suomea kohtasi syvä talouskriisi, jonka myötä työttömyys lisääntyi merkittävästi. Samanaikaisesti tapahtunut Neuvostoliiton hajoaminen avasi aikaisemmin suljettuna olleen Suomen etelä- ja itärajan, jolloin matkustus Suomen ja Venäjän sekä Viron välillä kasvoi räjähdysmäisesti. Maiden välinen kanssakäyminen ei kuitenkaan poistanut jyrkkää elintasoeroa Suomen ja sen naapureiden välillä, vaan erot pikemminkin syvenivät alkuvaiheessa. Tällöin syntyi tilanne, jossa sekä Suomessa että sen

---

⁷⁷ Irtolaislaki kumottiin vuonna 1987 päihdehuoltolain (41/1986) säätämisen yhteydessä. Ks. irtolaislaista tarkemmin esim. Kimpimäki 2009, s. 69–74.

⁷⁸ Häkkinen 1994, s. 110–111.

⁷⁹ Aromaa–Lehti 2002, s. 59–60.

lähialueilla oli paljon henkilöitä, joille prostituutio tarjosi uuden tavan ansainta toimeentulonsa niin varsinaisena prostituoituna kuin parittajinakin ja muina toiminnasta hyötyvinä sivullisina. Laman kourissa sinnitellyt matkailu- ja ravintola-alakin hyötyi prostituution kasvusta, kun niiden palveluita käytettiin hyödyksi asiakkaiden hankkimisessa ja seksibisneksen pyörittämisessä.⁸⁰

Jyrkisen mukaan kaupallisen seksin lisääntymisen syynä olivat myös yhteiskunnallisessa ilmapiirissä ja arvomaailmassa tapahtuneet muutokset. Suomi alkoi irrottautua Neuvostoliiton varjosta ja pyrki ajan hengen mukaisesti sitoutumaan ideologiselta kannalta entistä tiiviimmin lännen suuntaan. Eräänä länsimaisuuden osoituksena pidettiin prostituution mieltämistä osaksi kulttuuria ja katukuvaa, ja liberaaliset näkökulmat korostivat entistä enemmän yksilönvapautta liittäen sen myös kaupallista seksiä koskevaan keskusteluun: vapauskäsitteen katsottiin sisältävän myös jokaisen yksilön oikeuden ostaa ja myydä seksiä.⁸¹

Vaikka talouskriisin myötä myös kotimainen prostituutio lisääntyi, virolaiset ja venäläiset valloittivat Suomen prostituutiomarkkinat hyvin nopeasti muutaman vuoden aikana. Samalla prostituutiosta tuli ensimmäistä kertaa vuosikymmeniin todella näkyvä ilmiö, joka oli selkeästi havaittavissa niin todellisuudessa kuin yhteiskunnallisessa keskustelussakin. Tällöin prostituutiokeskusteluun nousi uusi viitekehys, kun ilmiöön yhdistyi ulkomaalaiskysymyksiin liittyvä poliittinen keskustelu.⁸² Erityisen voimakkaita vastareaktioita prostituution kasvu herätti Lapissa, jossa prostituution määrä kasvoi poikkeuksellisen paljon suhteessa pohjoisen Suomen väestöpohjaan.⁸³ Aikaisempi liberaali suhtautuminen prostituutiosääntelyyn alkoi siten vähitellen muuttua ja suomalainen yhteiskunta alkoi etsiä uudenlaisia keinoja kontrolloida prostituutiota. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaankin suomalaisen prostituutiokentän nykytilaa sekä tällä hetkellä voimassaolevaa prostituutiolainsäädäntöä.

2.3.3 Prostituutiotilanne tällä hetkellä

Prostituutio on myös Suomessa vahvasti sukupuolittunut ilmiö, jossa ostajat ovat pääsääntöi-

---

⁸⁰ Kimpimäki 2009, s. 77–78; Aromaa–Lehti 2002, s. 59; Jyrkinen 1998, s. 93–94.

⁸¹ Jyrkinen 1998, s. 94–95.

⁸² Aromaa–Lehti 2002, s. 60. Vrt. aikaisempi prostituutiokulttuuri, jossa ilmiötä oli tarkasteltu lähinnä moraalista, sosiaalisista ja terveydellisistä näkökulmista katsottuna. Virolaisten ja venäläisten tulviminen suomalaisille prostituutiomarkkinoille nosti ulkomaalaisiin liittyvät kysymykset prostituutiokeskustelun keskiöön.

⁸³ Aromaa–Lehti 2002, s. 61.

sesti miehiä ja myyjät naisia. Tietävästi jossain määrin esiintyy myös homo- ja transprostituoitiota, mutta siitä on saatavilla verrattain vähän tutkimustietoa. Arviot Suomessa toimivien prostituoitujen määrästä vaihtelevat muutamasta sadasta kymmeneen tuhansiin.⁸⁴ Se on kuitenkin selvää, että jo 1990-luvulta lähtien ulkomaalaiset naiset ovat muodostaneet merkittävän osan suomalaisesta prostituutiokentästä. Heistä suurin osa on lähtöisin Itä-Euroopan entisistä sosialistimaista sekä Afrikasta (erityisesti Nigeriasta) tai Aasiasta (erityisesti Thaimaasta). Seksien ostamisen kriminalisointia koskevassa hallituksen esityksessä arvioitiin vuonna 2005, että pääkaupunkiseudulla toimivien prostituoitujen määrä on maltillisesti arvioituna ainakin 500 henkilöä. Kaiken kaikkiaan Suomessa arvioitiin vierailevan 10 000–15 000 prostituoitua vuodessa, jotka ovat pääsääntöisesti kotoisin Virossa ja Venäjältä.⁸⁵ Prostituutioilmiön luonteesta johtuen tarkkojen arvioiden tekeminen on ilmeisen haastavaa. Lisäksi ulkomaalaiset prostituoidut oleilevat usein Suomessa vain tietyn mittaisia jaksoja, jolloin todellisen tilanteen selvittäminen vaikeutuu entisestään.⁸⁶

Vaikka prostituoitujen tarkan lukumäärän selvittäminen on haasteellista, Suomessa esiintyvän prostituution ilmenemismuodoista ollaan ainakin jossain määrin selvillä. Näkyvimmillään prostituutio ilmenee katuprostitutiossa, joka nykyisellään on rajoittunut pääosin Helsinkiin. Arvioiden mukaan suomalainen katuprostitutiokulttuuri ei kuitenkaan ole erityisen vakiintunut eikä näkyvää julkisella paikalla tapahtuvaa seksikauppaa esiinny kovin laajalti. Viranomaisten on myös helppo huomata julkisella paikalla tapahtuva seksinmyynti, koska prostituoidut pyrkivät tuomaan itseään jollain tavalla esille. Prostituutiota esiintyy jonkin verran myös ravintoloissa, joista muutama on selkeästi profiloitunut seksinmyyntiin. Näiden ravintoloiden toimintaan on pyritty puuttumaan muun muassa ratsioin ja alkoholilupaviranomaisten toimesta. On myös syytä epäillä, että ainakin osaan Suomessa toimivaan thai-hierontapaikkaan liittyy jonkinasteista seksikauppaa. *Aaltonen* ja *Niemi* ovat esittäneet epäilyksensä myös siitä, että joissain suomalaisissa erotiikkaliikkeissä saattaa ilmetä pelkän striptease-toiminnan lisäksi myös esimerkiksi intiimihierontaa.⁸⁷

Seksinostokiellon toimivuutta arvioivassa selvityksessä todetaan, että huomattava osa Suomessa esiintyvistä prostituutioista tapahtuu huoneistoissa ja ilmoittelu hoidetaan internetin

---

⁸⁴ Kontula 2005, s. 39.

⁸⁵ HE 221/2005 vp, s. 10 ja Aaltonen–Niemi 2013, s. 59.

⁸⁶ Ks. esim. Skaffari 2010, s. 23–27.

⁸⁷ Aaltonen–Niemi 2013, s. 59–62. Ks. prostituution muodoista myös Kontula 2008, s. 44–48.

kautta. Sen on katsottu olevan yhteydessä paritus- ja ihmiskaupparikollisuuteen, mutta osa harjoittanee prostituutiota myös itsenäisesti asunto- tai studiohuoneistosta käsin. Internet on viime vuosikymmenten aikana vakiinnuttanut paikkansa seksikauppa-ilmoittelun väylänä ja nykyisten arvioiden mukaan sinne linkittyy 80–90 % prostituutiosta.⁸⁸ Seksinostokiellon toivuutta koskevassa selvityksessä todetaankin, että eri prostituutiomuodoille on ominaista niiden linkittyminen toisiinsa. Internetissä ilmoitellaan niin huoneisto-, katu- kuin ravintolaprostituutioonkin liittyvästä toiminnasta. Lisäksi on mahdollista, että netti-ilmoittelun osoitautuessa kannattamattomaksi naiset saattavat lähteä etsimään seksin ostajia myös kadulta ja ravintoloista. Keskusrikospoliisin arvion mukaan netistä löytyy ajankohdasta riippuen 200–400 Suomeen suuntautuvaa prostituutio-ilmoitusta, jotka liittyvät sekä Suomessa vakituisesti oleskeleviin prostituoituihin että maahan väliaikaisesti tuleviin seksinmyyjiin.⁸⁹

Kontulan arvion mukaan päivätasolla ¼ ja vuositasolla 1/3 Suomessa toimivista prostituoituista työskentelee parittajan alaisuudessa. Hänen mukaansa tällä hetkellä näkyvin seksityöntekijöiden ryhmä ovat Suomessa toimivat ammattilaiset, jotka saavat pääosan tuloistaan seksin myynnistä ja identifioituvat seksityöntekijöiksi. He toimivat itsenäisesti, maksavat veroja toiminimen kautta sekä osallistuvat seksityöntekijöiden verkostoihin. *Kontulan* mukaan tähän ryhmään kuuluu sekä suomalaisia että pysyvän oleskeluluvan saaneita ulkomaalaisia. Iältään Suomessa toimivat prostituoitut eivät juurikaan eroa ulkomailta tuleviin prostituoituihin. *Kontulan* haastattelemista seksityöntekijöistä lähes kaikilla oli suoritettuna jokin keskiasteen tutkinto, monilla useampia. Puolella oli lisäksi korkeakoulututkinto. Prostituoitujen perhetaustat vaihtelivat lapsettomista sinkuista perheenäiteihin.⁹⁰

Suomessa on prostituution ilmenemismuotojen lisäksi pyritty kartoittamaan, ketkä ovat tyyppillisiä seksin ostajia. Yleisesti ottaen voidaan todeta, että naiset suhtautuvat seksin ostamiseen huomattavasti miehiä kielteisemmin: vuoden 2012 tasa-arvobarometrin mukaan 34 % naisista hyväksyi seksin ostamisen ja miehistä puolestaan 64 % piti seksin ostamista hyväksyttävänä. Huomionarvoinen seikka, on että miesten asenteet seksin ostamista kohtaan ovat muuttuneet entistä hyväksyvämpään suuntaan verrattuna vuosien 2008 ja 2004 barometreihin.

---

⁸⁸ Aaltonen–Niemi 2013, s. 61–62. Ennen netti-ilmoittelun yleistymistä päiväkahviseuraksi naamioituja seksinmyynti-ilmoituksia julkaistiin eri päivälehdissä. Ilmoitukset herättivät kuitenkin voimakasta kritiikkiä 2000-luvun alussa, jonka jälkeen Helsingin Sanomat lopetti ilmoitusten julkaisemisen. Pian tämän jälkeen myös merkittävä osa muista lehdistä päätti toimia samoin.

⁸⁹ Aaltonen–Niemi 2013, s. 63 ja 67.

⁹⁰ Kontula 2008, s. 40–44. Ks. erityisesti Kontulan kaavio suomalaisesta prostituutiokentästä, s. 41.

Tällöin seksin ostoa piti hyväksyttävänä 60 % miehistä.⁹¹ Erilaisten tutkimusten mukaan suomalaiset seksinostajat ovat hyvin monimuotoinen joukko, jossa esiintyy miehiä erilaisista koulutus-, työ- ja perhetaustoista. Seksinostajat voidaan lisäksi luokitella kahteen kategoriaan eli satunnaisin ostajiin ja aktiivisiin ostajiin. Satunnaisten ostajien joukkoa pidetään selkeästi suurempana, mutta aktiiviset ostajat puolestaan ostavat useammin.⁹²

2.3.4 Voimassaoleva prostituutiolainsäädäntö

Perinteisessä katsannossa prostituutio on määritelty nimenomaan prostituoidusta naisesta lähtien ja myös julkinen valta on kohdistanut erilaisia kontrollitoimenpiteitä pääasiassa prostituutiota harjoittavaan henkilöön. Prostituutioon on kuitenkin jo pitkään liitetty myös muihin seksikaupan osapuoliin kohdistuvaa kontrollia: esimerkiksi paritus on ollut Suomessa vakiintuneesti kriminalisoitua jo 1700-luvulta lähtien. Prostituutioon liittyvät kontrollitoimenpiteet ovat edellä esitetystä huolimatta kohdistuneet käytännössä ensisijaisesti prostituoituihin, joita on pidetty rikollisina, irtolaisina ja sukupuolitauteja levittävinä ammattihaureuden harjoittajina. Sittemmin näkökulma on vähitellen muuttunut: prostituutioasiakkaiden vastuuta on alettu korostaa ja prostituoituja pidetään entistä useammin uhrin asemassa olevina henkilöinä. Prostituutiota harjoittavaan henkilöön kohdistuva kontrolli on siten siirtynyt yhä enenevässä määrin pois prostituutiokeskustelun ydinalueelta ja samanaikaisesti yhteiskunnallinen keskustelu on kääntynyt kohti paritusta, ihmiskauppaa ja asiakkuuden rangaistavuutta.⁹³

Kuten jo aikaisemmin todettiin, 1990-luvulla tapahtunut suomalaisen prostituutiokulttuurin muutos pakotti yhteiskunnan ja lainsäätäjän harkitsemaan prostituutiosäätelyä uudesta näkökulmasta. Helsingin kaupungin järjestyssäännössä katuprostituutio oli ollut kiellettyä jo vuodesta 1999 lähtien, mutta eri kaupunkien järjestyssäännöt kumottiin uuden järjestyslain säätämisen yhteydessä vuonna 2003. Järjestyslain tarkoituksena oli ensisijaisesti turvallisuuden edistäminen yleisellä paikalla.⁹⁴ Järjestyslain 7 §:n mukaisesti seksuaalipalvelujen ostaminen ja maksullinen tarjoaminen yleisellä paikalla on kielletty. Kyseistä kieltoa perusteltiin sillä,

---

⁹¹ Tasa-arvobarometri 2012, s. 27. Aaltonen ja Niemi arvioivat, että Suomen osittaisella seksin ostamisen kriminalisoinnilla ei ole ollut selkeää käyttäytymistä tai asenteita ohjaavaa normatiivista vaikutusta, ks. Aaltonen–Niemi 2013, s. 67.

⁹² Aaltonen–Niemi 2013, s. 66–67.

⁹³ Kimpimäki 2009, s. 89–91. Tähän liittyen esim. Flowers on esittänyt kriittisesti, että ”*prostitution is really the only crime in the penal law where two people are doing a thing mutually agreed upon and yet only one, the female partner, is subject to arrest*”, ks. Flowers 2005, s. 7.

⁹⁴ HE 20/2002 vp, s. 1, 5–7 ja 31–33.

että avoimesti tapahtuva prostituutio voi häiritä yleistä järjestystä ja vaarantaa katurauhaa. Lisäksi mahdolliset ei-prostituoituihin naisiin kohdistuvat hintakyselyt ja muut asiakkaiden yhteydenotot koettiin loukkaaviksi ja häiritseviksi. Katuprostituution katsottiin myös lisäävän liikennettä ja näkyvällä paikalla tapahtuvaa seksikauppaa pidettiin yleisesti moraalisesti närkästyttävänä.⁹⁵ Järjestyslain katuprostitutiota koskevalla säännöksellä ei siten ollut tarkoitus varsinaisesti kieltää prostituutiota, vaan ensisijaisesti estää toiminnasta aiheutuva häiriö.⁹⁶

Ennen järjestyslain säätämistä Suomessa oli hyväksytty lakimuutos, jonka myötä kriminalisoitiin seksuaalipalvelujen ostaminen nuorelta eli alle 18-vuotiaalta henkilöltä. Kyseistä säännöstä uudistettiin seuraavien vuosien aikana muutamaan kertaan, ja nykyisellään rikoslain 20 luvun 8 a §:stä löytyvän säännöksen mukaan

”Joka lupaamalla tai antamalla korvauksen saa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai muuhun seksuaaliseen tekoon, on tuomittava seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta tuomitaan myös se, joka käyttää 1 momentissa tarkoitettuja seksuaalipalveluja, joista toinen on luvannut tai antanut korvauksen.

Yritys on rangaistava.”⁹⁷

Prostituutioon liittyvää lainsäädäntöä löytyy myös ulkomaalaislaista (301/2004), jonka 148 §:n mukaan Suomeen pyrkivä ulkomaalainen henkilö voidaan käännättää maasta, mikäli hä-

---

⁹⁵ HE 20/2002 vp, s. 20.

⁹⁶ HE 20/2002 vp, s. 37. Uuden järjestyslain hyväksymistä voitiin pitää siinä mielessä käännekohtana, että säännökset kohdistettiin sen myötä yhdenmukaisesti sekä myyjään että ostajaan. Lain säätämisen jälkeen ainakin kaikkein näkyvin ja häiritsevin katuprostituutio hävisi Suomesta, mihin vaikutti osaltaan myös prostituution siirtyminen entistä laajemmin internetiin. Lain vaikutukset eivät kuitenkaan ole olleet pelkästään positiivisia, sillä katuprostituution ollessa kiellettyä prostituoituidut saattavat joutua turvautumaan yhä enenevässä määrin parittajiin. Lisäksi poliisin suorittama valvonta on luonnollisesti haasteellista prostituution siirtyessä näkyvämmiksi. Ks. Kimpimäki 2009, s. 97–98.

⁹⁷ Säännöksen soveltaminen on jäänyt kuitenkin käytännössä vähäiseksi. On arvioitu, että suomalaiset hyväksikäyttävät lapsiprostituoituja kotimaasta useammin ulkomaan matkoillaan esimerkiksi Aasian lomakohteissa sekä Virossa ja Venäjällä. Ks. Kimpimäki 2009, s. 103–105. Suomalaisessa mediassa on kuitenkin viime aikoina käyty entistä enemmän keskustelua liittyen erityisesti teini-ikäisten tyttöjen ja aikuisten solmimiin suhteisiin, joissa miehet tarjoavat tytöille esimerkiksi vaatteita tai matkoja korvauksena seksuaalisesta kanssakäymisestä. Ks. esim. YLE Uutisten artikkeli 28.6.2010: Nuorten seksikauppa on muuttanut muotoaan.

nen voidaan perustellusta syystä epäillä myyvän seksuaalipalveluita. Kansallinen ihmiskaupparaportoin mukaan kyseisen säännöksen soveltamisessa on se vaara, että ihmiskaupan uhriksi joutuneet henkilöt eivät käännättämisen myötä ohjautu ihmiskaupan uhrien auttamisjärjestelmään. Ihmiskaupparaportoin huomauttaa, että käännättystilanteiden yhteydessä viranomaisten tulisi selvittää mahdollisimman kattavasti käännättettävän henkilön tilanne ja olosuhteet, jotta mahdollisten ihmiskaupan uhrien oikeusturva ei kärsisi. Raportissa suositetaan jopa kyseisen säännöksen poistamista kokonaan, jonka myötä lainsäätäjät korostaisi ihmiskaupan uhrien oikeuksien turvaamisen tärkeyttä.⁹⁸

Edellä esiteltyjen säännösten lisäksi seksin ostaminen on kiellettyä parituksen ja ihmiskaupan uhrilta. Rikoslain 20 luvun 8 §:n sisältämän ns. osittaisen seksinostokiellon mukaisesti:

8 § Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttö

Joka lupaamalla tai antamalla välitöntä taloudellista arvoa edustavan korvauksen saa 9 tai 9 a §:ssä taikka 25 luvun 3 tai 3 a §:ssä tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön ryhtymään sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon, on tuomittava, jollei teko ole 8 a §:n mukaan rangaistava, seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäytöstä tuomitaan myös se, joka käyttää hyväkseen kolmannen lupaamaa tai antamaa 1 momentissa tarkoitettua korvausta ryhtymällä sukupuoliyhteyteen tai siihen rinnastettavaan seksuaaliseen tekoon sanotussa momentissa tarkoitetun rikoksen kohteena olevan henkilön kanssa.

Yritys on rangaistava.

Suomalaista seksin ostamiseen liittyvää lainsäädäntöä voidaan pitää ns. kompromissiratkaisuna. Hallituksen esityksessä HE 221/2005 vp ehdotettiin alun perin, että seksin ostaminen säädettäisiin yleisesti rangaistavaksi. Tällöin ei olisi ollut merkitystä, harjoittaako seksiä myyvä henkilö prostituutiota vapaaehtoisesti vai parituksen tai ihmiskaupan uhrina. Hallitus perusteli esitystään muun muassa ihmisen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden suojaamisella,

---

⁹⁸ Kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 67–68.

seksuaalisen itsemääräämisoikeuden turvaamisella sekä tasa-arvoon liittyvillä tekijöillä. Esitystä perusteltiin myös sillä, että kaikkinaisella seksin ostamisen kriminalisoinnilla heikennettäisiin ihmiskauppa- ja paritusrikollisuuden toimintaedellytyksiä.⁹⁹

Kyseinen hallituksen esitys herätti eduskunnassa kiivasta keskustelua. Asiaa käsitellyt perustuslakivaliokunta nosti esiin sen seikan, että seksin ostamisen kriminalisointi on kiinteästi kytköksissä ostajan ja myyjän itsemääräämisoikeuteen. Yksilön itsemääräämisoikeus kiinnittyy puolestaan eri perusoikeuksiin, erityisesti perustuslain 7 §:ssä määriteltyyn henkilökohtaiseen vapauteen sekä 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Lausunnossa muistutettiin siitä, että yksityiselämän suoja kattaa jokaisen yksilön oikeuden solmia vapaasti suhteita muihin ihmisiin sekä oikeuden määrätä itsensä ja ruumiinsa lisäksi myös seksuaalisesta käyttäytymisestään. Myyjän näkökulmasta merkittävänä pidettiin myös perustuslain 18 §:ssä määriteltyä oikeutta työhön sekä elinkeinovapauteen.¹⁰⁰

Perustuslakivaliokunnan lausunnon myötä lakivaliokuntakaan ei asettunut puoltamaan kyseistä ehdotusta. Se perusteli kantaansa muun muassa sillä, että ehdotukseen liittyi sen yleisyyden vuoksi useita rikoslainopillisia ongelmia. Lakivaliokunnan mukaan hallituksen esityksen ehdotus kattoi sanamuotonsa perusteella myös sellaisia (esimerkiksi parisuhteeseen) liittyviä tilanteita, joita ei ollut tarkoituksenmukaista säätää rangaistaviksi. Prostitiuution yhteyttä paritus- ja ihmiskaupparikollisuuteen pidettiin kuitenkin niin merkittävänä, että lakivaliokunta päätyi ehdottamaan seksin ostamisen kieltoa parituksen ja ihmiskaupan uhrilta.¹⁰¹

Vaikka hallituksen ehdotuksen mukaista kokonaiskriminalisointia ei säädetty, Suomen omaksumaa sääntelylinjaa voitiin pitää merkittävä uudistuksena. Euroopan Neuvosto oli vuonna 2005 liittänyt seksin ostamisen kiellon ihmiskauppaan kehottaessaan sopimusvaltioita harkitsemaan seksin ostamisen kriminalisointia sellaisessa tapauksessa, jossa ostaja tietää myyjän olevan ihmiskaupan uhri (artikla 19). Samainen kehoitus lisättiin Euroopan unionin ihmiskauppadirektiiviin vuonna 2011 (artikla 18.4). Näin ollen Suomea voidaankin pitää edelläkävijänä, kun se päätti säätää seksin ostamisen rangaistavaksi parituksen ja ihmiskaupan uhrilta jo vuonna 2006.

---

⁹⁹ HE 221/2005 vp, s. 19.

¹⁰⁰ PeVL 17/2006 vp, s. 2–3.

¹⁰¹ LaVM 10/2006 vp, s. 4.

Suomen nykyistä prostituutiolainsäädäntöä on kritisoitu siitä, että se on epäselvä ja aiheuttaa erilaisia soveltamisongelmia muun muassa tahallisuuskysymysten yhteydessä rikostutkinnassa.¹⁰² Käytännössä on huomattu haasteelliseksi todistaa, onko seksin ostaja todellisuudessa ollut tietoinen prostituoidun mahdollisesta paritus- tai ihmiskauppataustasta. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO:2012:66 oli kysymys siitä, että X oli ostanut seksipalveluja parituksen kohteena toimineelta A:lta. Oikeuskäsittelyssä jouduttiin punnitsemaan sitä, millä perusteella X:n menettelyn tahallisuutta oli arvioitava. X:n olisi käräjäoikeuden ja hovioikeuden antamien tuomioiden mukaan pitänyt ymmärtää A:n olleen parituksen kohteena muun muassa siitä syystä, että A oli selkeästi ulkomaalainen ja silminnähdyn varautuneen, kokemattoman ja erittäin nuoren oloinen. Lisäksi hänellä oli ollut ilmoitus internetin seksipalstalla, vaikkei hän osannut juurikaan suomea tai englantia. Korkein oikeus kuitenkin katsoi, että pelkästään näiden seikkojen ja lyhyen tapaamisajan perusteella X:n ei voida luonnehtia pitäneen todennäköisenä sitä, että A olisi ollut parituksen uhrina. Korkeimman oikeuden päätöksen mukaisesti X vapautettiin syyteestä.¹⁰³

Hallituksen esittikin vuonna 2014 seksin ostamista koskevan rikoslain pykälän sanamuodon muuttamista niin, että teko olisi rangaistava myös tuottamuksellisesti tehtynä.¹⁰⁴ Tiukennusehdotuksen taustalla oli tämänkin tutkimuksen materiaalina toimiva *Johanna Niemen* ja *Jussi Aaltosen* laatima seksinostokieltoa koskeva selvitys, jonka mukaan nykymuotoisen kiellon soveltaminen on osoittautunut haasteelliseksi. Erityisesti jo edellä mainitun korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2012:66 jälkeen on ollut erittäin vaikea osoittaa, millaisessa tilanteessa ostajan voidaan edellyttää havaitsevan prostituution liittyvän paritukseen ja ihmiskauppaan. *Aaltosen* ja *Niemen* mukaan asia selkiäisi parhaiten täyskiellon säätämällä, mutta mikäli siihen ei löydy valmiutta, nykyistä seksinostokieltoa tulee täydentää tuottamuksellisella teko-
muodolla.¹⁰⁵ 1. kesäkuuta 2015 lähtien seksin ostaminen onkin rangaistavaa myös tuottamuksellisena eli huolimattomuudesta tehtynä. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että enää ei edellytetä seksin ostajan tienneen ostavansa seksiä parituksen tai ihmiskaupan uhrilta. Hänet voi-

---

¹⁰² Ks. esim. Aaltonen–Niemi 2013, s. 116–120.

¹⁰³ KKO:2012:66. Ks. tapauksesta tarkemmin Tapani 2012, s. 1226–1229.

¹⁰⁴ HE 229/2014 vp.

¹⁰⁵ Aaltonen–Niemi 2013, s. 118–120. Nykyisen osittaisen seksinostokiellon voimaantulon ja selvityksen valmistumisen välisenä aikana vuosina 2006–2013 poliisin tietoon oli tullut yhteensä 379 seksikaupan kohteen hyväksikäyttöä. Tuomioistuimissa oli käsitelty 49 henkilöä koskeva syyte. Käräjäoikeudet olivat tuominneet 42 henkilöä seksikaupan kohteen hyväksikäytöstä tai sen yrityksestä. Rangaistustasoksi oli vakiintunut 20 päiväsakkoa. Ks. Aaltonen–Niemi 2013, s. 113–114.

daan tuomita jo silloin, mikäli hänen olisi pitänyt epäillä sitä. Hallituksen esityksen mukaan säännöksen uusi sanamuoto antaa nykyistä paremman rikosoikeudellisen suojan parituksen ja ihmiskaupan uhreille.¹⁰⁶

Uusi lakimuutos on kuitenkin saanut osakseen myös kritiikkiä. Esimerkiksi *Melander* on kyseistä hallituksen esitystä koskevassa lausunnossaan moittinut lakiehdotuksen muotoilua epä-täsmälliseksi ja huomauttanut, että Suomea koskevat kansainväliset velvoitteet eivät välttämättä edellytä tuottamuksellista rangaistavuutta.¹⁰⁷ *Nuotio* on puolestaan todennut, että uuden lakimuutoksen myötä saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa seksin ostaminen tulee todellisudessa kielletyksi. Huolellisuusstandardin täytyminen on hänen mukaansa ongelmallista siinä mielessä, että ostajan mahdollisista kysymyksistä huolimatta uhri ei kenties myönnä olevansa parituksen tai ihmiskaupan uhri. Huolellinenkaan ostaja ei voi siten välttämättä tietää, onko kyseessä suojaa tarvitseva seksin myyjä. Mikäli ostotilanteessa ilmenee minkäänlaisia viitteitä mahdollisesta paritus- tai ihmiskaupparikollisuudesta, ostaja ei voi ostaa seksiä syylistymättä tuottamukselliseen rikoksen tekemuotoon.¹⁰⁸

2.4 Suhtautuminen prostituutioon

2.4.1 Abolitionismi

Suhtautumisessa prostituution sääntelyyn on nähtävissä pääsääntöisesti kaksi eri linjaa: prostituution osittaiseen tai jopa kokonaiseen poistamiseen pyrkivät abolitionistit sekä prostituutiosta aiheutuvien haittojen minimointia korostavat regulaation kannattajat (libertalistit). Vaikka suhtautumistavat poikkeavatkin melko suuresti toisistaan, molemmat puolet pitävät ensisijaisen tärkeänä seksuaaliseen hyväksikäyttöön kytkeytyvän ihmiskaupan vähentämistä. Kyseinen jaottelu ilmenee eri foorumeilla käytävässä prostituutiokeskustelussa niin järjestötasolla, akateemisessa ympäristössä, politiikassa kuin julkisessa keskustelussakin.¹⁰⁹ On kuitenkin huomattava, että abolitionismi ja libertalisismi esiintyvät harvoin aivan puhtaimmassa muodossaan. Usein eri tahojen omaksumat näkökulmat pohjautuvat jonkinasteisiin muunnelmiin näistä kahdesta päälinjasta. Seuraavaksi tarkastellaan, mitä ne pääpiirteissään sisältävät.

---

¹⁰⁶ HE 229/2014 vp, s. 5. Ks. myös PeVL 56/2014 vp.

¹⁰⁷ *Melander* 2015, s. 4–7.

¹⁰⁸ *Nuotio* 2015, s. 4–5. Ks. lakimuutoksen kritiikistä myös Pro-tukipisteen lausunto 27.11.2014.

¹⁰⁹ *Schulze* 2014, s. 13.

Abolitionismilla tarkoitetaan suhtautumistapaa, joka pyrkii kriminalisoimaan kaiken prostituutioon liittyvän toiminnan tai ainakin osia siitä. Lähes kaikki Euroopan unionin jäsenvaltiot ovat omaksuneet omissa prostituutiopolitiikassaan abolistisen näkökulman. Eri jäsenvaltioiden välillä voi olla kuitenkin suuria eroja siinä, missä laajuudessa ne ovat pyrkineet sääntelemään prostituutiota. Historiallisesti abolitionistinen suhtautumistapa on ensimmäinen malli, jolla prostituutiota on pyritty sääntelemään. 1800-luvulta toisen maailmansodan loppumiseen saakka Euroopassa suhtauduttiin pääsääntöisesti kielteisesti prostituutioon sekä ostajan että myyjän osalta, kuin myös paritukseen ja bordellitoimintaan liittyen. Sääntelyn taustalla vaikuttivat pääosin uskonnolliset ja moraaliset tekijät.¹¹⁰

Prostituution vähentämistä tavoittelevassa toiminnassa voidaan käyttää erilaisia keinoja sosiaalipoliittista toimenpiteistä erilaisiin kieltoihin. Verrattain yleisiä ovat erityisesti sellaiset kiellot, joilla pyritään estämään kolmannen¹¹¹ osapuolen hyötyminen prostituutiosta. Jo vuonna 1949 solmittu YK:n yleissopimus ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamisesta sisältää kyseisen kiellon. Sopimus on ratifioitu 82 valtiossa, Suomi mukaan lukien.¹¹² Hyvin puhdas esimerkki abolitionistisesta suhtautumistavasta löytyy Ruotsista, jossa päätettiin vuonna 1999 kriminalisoida seksin ostaminen kaikissa tilanteissa.¹¹³ Tällaista neo-abolitionistiseksi kutsuttua näkökantaa edustavat tahot pyrkivät kannustamaan myös muita jäsenvaltioita omaksumaan ruotsalaisen sääntelypolitiikan, jossa prostituution määrään pyritään vaikuttamaan vähentämällä ensisijaisesti *kysyntää*. Tällöin kriminalisointi koskee vain seksin ostajaa eikä itse prostituoituun kohdistu rikosoikeudellisia sanktioita. Ruotsalaista prostituutiolainsäädäntöä pidetäänkin tietynlaisena edelläkävijänä, ja sen myötä myös Norjassa ja Islannissa on päädytty samanlaiseen ratkaisuun vuonna 2009.¹¹⁴

Nykyään abolitionistista suhtautumistapaa edustavat tahot painottavat prostituutiokeskustelussa erityisesti seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja prostituutioon kytkeytyvään ihmiskauppaan liittyviä tekijöitä, seksiä myyvien naisten kohtaamaa väkivaltaa sekä ristiriitaa tasa-arvon ja hyvin voimakkaasti sukupuolittuneen prostituutioilmiön välillä. Abolitionistit viittaavat usein

---

¹¹⁰ Schulze 2014, s. 14.

¹¹¹ Kolmannella osapuolella tarkoitetaan yleensä parittajaa tai muuta siihen rinnastettavissa olevaa tahoa.

¹¹² Aaltonen–Niemi 2013, s. 14.

¹¹³ Ks. Ruotsin lainsäädännöstä tarkemmin luvussa 3.3.

¹¹⁴ Schulze 2014 s. 14 ja Aaltonen–Niemi 2013, s. 14–15.

eri maissa tehtyihin tutkimuksiin, joiden mukaan prostituoiduilla on suuri riski joutua sekä henkisen että fyysisen väkivallan kohteeksi. Tällöin seurauksena voi olla jopa kuolema. Merkittävänä ongelmana nähdään myös prostituoitujen päihteiden ja huumeaineiden käyttö, jotka osaltaan nostavat prostituoitujen kuolemanriskiä.¹¹⁵

2.4.2 Regulaatio

Regulaation kannattajat (libertalistit) eivät puolestaan suhtaudu prostituutioon niin jyrkästi kuin abolitionistit. Libertalistit ovat sitä mieltä, että prostituutiota esiintyy aina sääntelystä huolimatta. Tällöin painopiste tulisi siirtää kieltojen sijaan erilaisiin toimenpiteisiin, joilla voidaan minimoida prostituutiosta aiheutuvia riskejä ja haittoja. Tätä näkökulmaa edustavat tahot eivät siis pyri lopettamaan prostituutiota kokonaan, vaan kannattavat jopa sen laillistamista ja hyväksymistä kysynnän ja tarjonnan kohdatessa tapahtuvaksi taloudelliseksi vaihdantatilanteeksi.¹¹⁶ Merkittävä ero abolitionistiseen ajatteluun on siinä, että regulaation kannattajat tekevät selkeän eron vapaaehtoisen ja pakkoprostituution välille. Heidän mukaansa prostituutioon ei aina liity seksuaalista hyväksikäyttöä tai ihmiskauppaa, vaan osa prostituoiduista toimii täysin itsenäisesti omasta tahdostaan. Siten regulaation kannattajien pyrkimyksenä on parantaa prostituoitujen asemaa tunnustamalla prostituutio yhdeksi työn muodoksi niin oikeudellisesti kuin poliittisestikin. Näin parannettaisiin prostituoitujen työolosuhteita ja vähennettäisiin prostituoituihin kohdistuvan stigman¹¹⁷ haitallisia vaikutuksia. Regulaation kannattajien mukaan lievemmillä sääntelyllä voitaisiin lisäksi ehkäistä seksuaaliseen hyväksikäyttöön ja prostituutioon kytkeytyvää ihmiskauppaa.¹¹⁸

Euroopan valtioista esimerkiksi Saksa ja Hollanti ovat omaksuneet regulaation oman prostituutiosääntelynsä pohjaksi. Kummassakin maassa toimii toimilupiin perustuva bordellijärjestelmä, jonka ulkopuolella harjoitettu prostituutio on kiellettyä. Tutkimusten mukaan näissä maissa prostituutio on kuitenkin vain lisääntynyt entisestään. Lisäksi viime aikoina tehtyjen tutkimusten mukaan prostituution laillistaminen pikemminkin lisää seksuaaliseen hyväksi-

---

¹¹⁵ Schulze 2014, s. 14

¹¹⁶ Schulze 2014, s. 20 ja Aaltonen–Niemi 2013, s. 14.

¹¹⁷ Stigmalla tarkoitetaan johonkin ihmisryhmään kohdistuvaa negatiivista leimaa. Ks. lisää esim. Kontula 2008, s. 55–57. Pro-tukipisteen mukaan stigma on vakava terveysriski seksityöntekijöille, ks. <http://pro-tukipiste.fi/ajankohtainen/browse/4/article/kampanja-muistuttaa-stigma-on-vakava-terveysriski>.

¹¹⁸ Schulze 2014, s. 20.

käyttöön ja prostituutioon liittyvää ihmiskaupan määrää kuin vähentää sitä.¹¹⁹ Regulationistista suhtautumistapaa on kritisoitu myös siitä, että se ei ota riittävästi huomioon naisten ja miesten välistä epätasa-arvoa. Prostituutio on voimakkaasti sukupuolittunut ilmiö, jossa miehet ovat pääosin seksin ostajia ja naiset myyjiä. Naisten yleinen yhteiskunnallinen asema on useissa maissa huomattavasti miehiä heikompi, mikä näkyy naisten alhaisempana tulotasona ja työelämässä tapahtuvana syrjintänä. Lisäksi naisiin kohdistuva väkivalta niin kotona kuin yhteiskunnassa ylipäätään on huomattavasti miehiä yleisempää.¹²⁰

2.4.3 Prostituutiolainsäädäntö Pohjoismaissa ja eräissä muissa Euroopan valtioissa

Kuten jo edellä todettiin, unionin sisällä esiintyvä prostituutiosääntely vaihtelee suuresti. Maiden välillä on merkittäviä eroja siinä, millaisena ilmiönä prostituutio nähdään ja minkälaisia toimenpiteitä pidetään tehokkaimpina keinoina ehkäistä prostituutioon liittyviä haittoja. Yhdistävä tekijä on kuitenkin se, että lapsiprostituutio on laitonta jokaisessa jäsenmaassa. Suurin osa EU-maista on valinnut sääntelynsä pohjaksi abolitionistisen lähestymistavan, mutta omat kannattajansa löytyy myös regulaatioon perustuvalla sääntelyllä. Huomioitakoon kuitenkin, että valitsemastaan lähestymistavasta riippuen mailla on taipumusta perustella omaa sääntelylinjaansa juuri sen kannattavuutta tukevilla selvityksillä ja tutkimustuloksilla. Suhtautumistapojen tiukka kategorisointi onkin kyseenalaistettu nimenomaan siitä näkökulmasta, auttaako se todellisuudessa arvioimaan maiden onnistumista ihmiskaupan vastaisessa toiminnassa.¹²¹

Pohjoismaista seksin ostamisen ovat kriminalisoineet Ruotsi, Norja sekä Islanti. Vuonna 1999 säädettyä ruotsalaista seksikauppalakia on pidetty prostituutiosääntelyn edelläkävijänä sen suhteen, että Ruotsissa päädyttiin kriminalisoimaan pelkästään seksin ostaminen myymisen jäädessä rangaistusseuraamusten ulkopuolelle. Tällä haluttiin korostaa prostituutioilmiön luonnetta nimenomaan yhtenä naisiin kohdistuvan väkivallan muotona.¹²² Seksin ostaminen kiellettiin Norjassa ja Islannissa vuonna 2009. Tanskassa sen sijaan valmistui vuonna 2012 selvitys, jossa todettiin, että seksin ostamisen kriminalisointia voidaan perustella vain periaatteellisilla näkökohdilla. Lisäksi Suomessakin voimassaolevaa osittaista seksinostokieltoa pi-

---

¹¹⁹ Aaltonen–Niemi 2013, s. 15.

¹²⁰ Schulze 2014, s. 25.

¹²¹ Ks. esim. Schulze 2014, s. 9–10.

¹²² Ruotsalaisesta prostituutiosääntelystä tarkemmin luvussa 4.4.

dettiin hankalana vaihtoehtona nimenomaan tahallisuuteen liittyvien näyttöongelmien vuoksi. Näiden seikkojen valossa maassa päätettiin lopulta jättää seksin ostamista koskevan kriminalisoinnin valmistelu.¹²³

Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa on ollut vuodesta 2010 lähtien voimassa osittainen seksinostokielto. *Sexual Offences Act 53 A §:n* mukaisesti seksin ostaminen on rangaistavaa, mikäli myyjään kohdistuu kolmannen osapuolen taholta tulevaa hyväksikäyttöä. Rangaistavuuden kannalta on merkityksetöntä, onko ostaja ollut tietoinen myyjän mahdollisesta hyväksikäytöstä.¹²⁴ Prostituutio on sen sijaan laillista Hollannissa, Saksassa, Itävallassa, Kreikassa, Unkarissa sekä Latviassa. Kyseisissä maissa prostituutio tunnustetaan yhdeksi työnteon muodoksi ja prostituoituna toimiminen on laillista elinkeinotoimintaa. Hollannista tuli ensimmäinen eurooppalainen prostituution laillistanut valtio, kun se päätti vuonna 2000 uudistaa prostituutiosäätelyään ja kumosi aikaisemmat bordelleja koskeneet rajoitukset. Uudistuksen taustalla oli halu parantaa prostituoituina työskentelevien henkilöiden oikeusturvaa.¹²⁵ *Aaltonen* ja *Niemi* viittaavat kuitenkin selvityksessään tutkimustuloksiin, joiden mukaan prostituution laillistaminen on lisännyt kyseisissä maissa laittoman prostituution sekä ihmiskaupan määrää.¹²⁶

---

¹²³ Straffelovrådets betänkning om seksualförbrydelser 2012, s. 551–564.

¹²⁴ Liettua ja Romaniassa on kriminalisoitu sekä myyminen että ostaminen. Sen sijaan prostituutio on laillista mutta tietyt siihen liittyvät toiminnot kuten paritus sekä bordellin ylläpitäminen ovat Suomen lisäksi kiellettyjä Belgiassa, Bulgariassa, Kyproksella, Tšekissä, Virossa, Italiassa, Luxemburgissa, Maltalla, Puolassa, Portugalissa, Slovakiassa, Sloveniassa ja Espanjassa. Ks. Schulze 2014 s. 31–32. Britannian säätelystä ks. tarkemmin Aaltonen–Niemi 2013, s. 42–58.

¹²⁵ Schulze 2014, s. 30–33.

¹²⁶ Aaltonen–Niemi 2013, s. 15.

3 SEKSIIN OSTAMISEN KRIMINALISOINNIN OIKEUDELLISET PERUSTEET

3.1 Perus- ja ihmisoikeudet

3.1.1 Henkilökohtainen koskemattomuus

Hallitus perusteli esityksessään HE 221/2005 vp tarvetta seksin ostamisen kriminalisoimiseen monin erilaisin argumentein. Vaikka osaa niistä voitaneen pitää hieman huonosti pohjustettuina ja väljästi muotoiltuina, osalla argumenteista päästiinkin lähelle sitä ydintä, joka on mielestäni erityisen merkittävää seksin ostamisen kriminalisointia koskevassa keskustelussa. Hallituksen esityksen mukaan eräs merkittävimpiä seksinostokiellon säätämistä perustelevia tekijöitä oli ihmisen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden suojaaminen, minkä nähtiin kytkeytyvän ihmiskauppaan ja paritukseen. Lisäksi prostituution katsottiin rajoittavan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, mikäli prostituoitu toimii pakotettuna tai parittajan alaisuudessa.¹²⁷ Koko prostituutioilmiön yhtenä ydinkysymyksenä voitaisiinkin pitää sitä, missä kulkevat prostituoidun henkilökohtaisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajat ja mitä noilla rajoilla tarkoitetaan.

Perustuslain 7 §:n mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Kyseisellä säännöksellä turvataan oikeuksia, jotka voidaan määritellä yleiskäsitteeksi ”henkilökohtainen koskemattomuus”. Henkilökohtaista koskemattomuutta suojaava perusoikeussäännös on yksi keskeisistä säännöksistä, jonka kautta valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden perustuslain 1 §:n mukaisesti. Henkilökohtaisen vapauden käsitteellä viitataan puolestaan ihmisen fyysisen vapauden lisäksi hänen tahdonvapauteensa ja itsemääräämisoikeuteensa. Perustuslain 7 §:n säännös vaikuttaa niin vertikaali- kuin horisontaalitasollakin. Vertikaalitasolla julkisen vallan on pidättäydyttävä sellaisista toimista, jotka loukkaavat kyseisen säännöksen sisältämiä oikeuksia. Horisontaalitasolla julkisen vallan on puolestaan luotava sellaiset olosuhteet, joissa näitä perusoikeuksia ei loukata myöskään yksityisellä¹²⁸ tasolla. Perustuslain 7 § on myös siksi erityinen säännös, että eri perustusosuuksien välisissä kollisiotilanteissa¹²⁹ nimenomaan 7 §:ssä määritellyillä oi-

---

¹²⁷ HE 221/2005 vp, s. 15.

¹²⁸ Oikeusjärjestyksen konstitutionalisoitumisesta yleisesti ks. esim. Länsineva 2006(b) ja 2011.

¹²⁹ Ks. perusoikeuskollisiosta lisää esim. Viljanen 2001, s. 138.

keuksilla on vahva painoarvo.¹³⁰

Seksinostokieltoa koskevan hallituksen esityksen HE 221/2005 vp mukaan perustuslain 7 §:ssä tarkoitetun henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden voidaan ajatella liittyvän sellaisiin tilanteisiin, jossa seksinostokiellolla puututtaisiin seksiä myyvän henkilön tahdonvapauteen ja itsemääräämisoikeuteen. Tällainen puuttuminen on kuitenkin mahdollista ainoastaan silloin, jos myyjä toimii täysin vapaaehtoisesti eli häntä ei ole pakotettu prostituutioon ihmiskaupan tai parituksen yhteydessä tai muutoin painostamalla tai uhkailemalla. Vapaaehtoisuuden käsite on tällaisessakin tapauksessa hallituksen esityksen mukaan kyseenalainen: onko prostituutio todellisuudessa täysin vapaaehtoisuuteen perustuva valinta silloinkin, kun henkilö ryhtyy siihen esimerkiksi huonon sosiaalisen asemansa tai vaikean päihde- tai huumeriippuvuuden aiheuttamien rahanhankintahuolien vuoksi? Vapaaehtoisuuden määrittelyminen liittyikin esityksen mukaan olennaisesti perustuslain 7 §:ää koskevaan arviointiin. Seksin ostamisen kriminalisoinnin rajaaminen vain ei-vapaaehtoiseen prostituutioon on ongelmallista, sillä sen pelätään aiheuttavan soveltamisongelmia ja siten vaikeuttavan prostituoitujen suojelua.¹³¹ Tässä yhteydessä voidaankin todeta, että edellä mainitut huolenaiheet eivät sittemmin ole osoittautuneet perättömiksi: nykyinen lainsäädäntö todellakin on epäselvä ja aiheuttaa soveltamisongelmia.¹³²

Voidaankin todeta, että vapaaehtoisuuteen liittyvät näkemyserot ovat yksi merkittävimmistä teemoista koko prostituutiokeskustelussa ylipäätään. Jos hyväksytään ajatus vapaaehtoisesta prostituutiosta, se vaikuttaa hyvin pitkälle siihen, minkälaisia kontrollikeinoja pidetään oikeasuhtaisina: vapaaehtoisuuden tunnustava osapuoli haluaa useimmin kontrolloida seksinostotilanteita lievemmin kuin ne, joiden mielestä kaikki prostituutio perustuu jollain tapaa pakkoon tai hyväksikäyttöön. Vapaaehtoisuuden kiistävät näkemykset lähtevät siitä, että prostituutioon ajaututaan vallitsevien taloudellisten, sosiaalisten ja poliittisten olosuhteiden vuoksi, jolloin prostituution toisena vaihtoehtona voi olla köyhyys, väkivallan uhriksi joutuminen tai jopa kuolema. Tällaisten selitysmallien mukaan ihmisen oikeus ja mahdollisuus valita määräytyy hänen yhteiskunnallisen asemansa mukaan eli valinnanvapaus on vapautta vain tiettyjen rakenteiden sisällä. Valinnanvapautta rajoittavat usein yhteiskuntarakenteeseen liittyvien seik-

---

¹³⁰ Pellonpää 2011, s. 281–282.

¹³¹ HE 221/2005 vp, s. 63.

¹³² Aaltonen–Niemi 2013, s. 85–86, 99–109 ja s. 118. Ks. myös 1. kesäkuuta 2015 voimaantulevaa lakimuutosta koskeva HE 229/2014 vp.

kojen lisäksi yksilön fyysinen tai psyykkinen tasapainottomuus, elinolosuhteet tai kuuluminen tiettyyn sosiaaliseen tai etniseen ryhmään. Tällöin prostituutio nähdään osana yhteiskunnan sosiaalista rakennetta eikä sitä pidetä yksilön tekemänä valintana.¹³³

3.1.2 Yksityiselämän suoja ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus kytkeytyy perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Perusoikeusuudistuksen yhteydessä yksityiselämän suojan tarkka määrittely koettiin ongelmalliseksi, mutta pääpiirteissään sen lähtökohtana on yksilön oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön sekä oikeus määrätä itsestään ja ruumiistaan.¹³⁴ Tällöin henkilöllä on siis oikeus päättää myös omasta sukupuolisesta käyttäytymisestään. Yksityiselämän suoja turvaa siten jokaisen oikeuden olla rauhassa muilta, mutta myös vapauden päättää suhteistaan muihin ihmisiin.¹³⁵

Vaikka itsemääräämisoikeutta ei varsinaisesti mainita perustuslaissa, se kuuluu siitä huolimatta olennaisena osana perusoikeusjärjestelmäämme. Yksityiselämän suoja säännöksen lisäksi itsemääräämisoikeus saa tukea myös muista perusoikeussäännöksistä, esimerkiksi edellä mainitusta perustuslain 7 §:n oikeudesta henkilökohtaiseen vapauteen. Itsemääräämisoikeutta turvaavat myös muut vapausoikeudet, kuten esimerkiksi uskonnon ja omantunnon vapaus.¹³⁶ Perustuslakiin yksityiselämän käsite on omaksuttu lähinnä Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 8 artiklasta (*right to respect for private life and family life*).¹³⁷ Artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Lisäksi artikla kieltää viranomaisia puuttumasta tämän oikeuden käyttämiseen paitsi silloin, kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi. Artiklan turvaamia oikeuksia voidaan rajoittaa myös epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

---

¹³³ Kimpimäki 2009, s. 30. Ks. myös esim. HE 221/2005 vp, s. 15–16.

¹³⁴ HE 309/1993 vp, s. 52–53. Ks. myös Viljanen 2011, s. 392–393 ja PeVL 36/2002 vp.

¹³⁵ Viljanen 2011, s. 392–393.

¹³⁶ Viljanen 2011, s. 392.

¹³⁷ HE 221/2005 vp, s. 61.

Koska yksityiselämän käsite pohjautuu vahvasti ihmisoikeussopimuksen käsitteistöön, on *Viljasen* mukaan perusteltua tukeutua tavanomaista enemmän myös vastaavan ihmisoikeusmääräyksen soveltamiskäytäntöön.¹³⁸ Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut seksuaalielämän kuuluvan olennaisena osana yksityiselämään ja sen intiimeimpään osaan. Tällöin viranomaisten puuttumista siihen täytyy aina harkita todella huolellisesti ja sen on perustuttava erityisen painaviin syihin.¹³⁹ Tuomioistuin on vahvistanut, että valtion puuttuminen tiettyihin seksuaalielämän toimintoihin voidaan joissain tilanteissa nähdä oikeutetuksi esimerkiksi terveyden ja moraalien suojelemiseksi.¹⁴⁰ Euroopan ihmisoikeustoimikunta¹⁴¹ käsittelee prostituution ja ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan suhdetta tapauksessa *F. v. Sveitsi* (No. 1160/85, 1998, D.R. 77). Valittajan mukaan puuttuminen hänen maksullista seksiä tarjoavaan toimintaansa loukkasi hänen oikeuttaan yksityisyyteen. Toimikunta kuitenkin katsoi, että prostituutio ei kuulu 8 artiklassa suojatun yksityiselämän piiriin.¹⁴²

Tulkinta prostituution luonteesta vaikuttaa olennaisesti siihen, millä tavoin seksuaalinen itsemääräämisoikeus voidaan ymmärtää. Mikäli asiaa tarkastellaan liberalistien näkökulmasta, vapaaehtoisen prostituution katsotaan olevan yksi naisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ilmenemismuodoista: naisella on vapaus päättää itse omasta kehostaan ja sukupuolisesta käyttäytymisestään. Mikäli prostituutio nähdään abolitionistisen käsityksen mukaan naisten esineellistämisenä ja naisiin kohdistuvana väkivaltana, seksuaalinen itsemääräämisoikeus näyttää toisessa valossa. Tällöin prostituution katsotaan rajoittavan sitä harjoittavien naisten seksuaalista itsemääräämisoikeutta.

Johanna Niemi on pohtinut seksuaalisen itsemääräämisoikeuden käsitettä artikkelissaan ”Seksuaalirikosten muutokset ja sukupuolittunut subjekti”. *Niemen* mukaan seksuaalirikosten sääntely on sidoksissa omaan aikakauteensa ja siihen, millaiset ovat vallitsevat käsitykset sukupuolten välisistä suhteista ja seksuaalisuuteen liittyvistä asioista. Kun rikoslaki ja samalla siihen kuuluneet seksuaalirikossäännökset uudistettiin vuonna 1999, taustalla oli ajatus seksu-

---

¹³⁸ Viljanen 2011 s. 393 ja Viljanen 1996, s. 791 ja 801–802. Ks. myös HE 221/2005 vp, s. 61.

¹³⁹ Ks. esim. *B. v. Ranska* (1992), tuomion kohta 63 ja *P.G. & J.H. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2001), tuomion kohta 56. Lisäksi *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1981), tuomion kohta 52.

¹⁴⁰ Ks. *A.D.T v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2000), tuomion kohta 37 sekä *Laskey, Jaggard ja Brown v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1997) Reports 1997–1, 120.

¹⁴¹ Sulautettiin vuonna 1998 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen

¹⁴² Vrt. kuitenkin EIT-ratkaisu 20.11.2001 C-268/99 *Aldona Malgorzata Jany ym.*, jonka mukaan selkeästi itseenä prostituoituna toimiminen on EY:n perustamissopimuksen tarkoittamaa taloudellista toimintaa.

aalisen itsemääräämisoikeuden suojelemisesta.¹⁴³ Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on osa yksilön autonomiaa, joka on modernin yhteiskunnan ja oikeusjärjestelmän keskeinen lähtökohta.¹⁴⁴

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on *Niemen* mukaan siitä ongelmallinen käsite, että se jakautuu kahteen osaan: subjektiin ja seksuaalisuuteen. Subjekti voidaan käsittää ”itseään hallitsevaksi, autonomiseen päätöksentekoon kykeneväksi, riippumattomaksi ja rationaaliseksi entiteetiksi”. Tällöin yksilön oikeus hallita omaa ruumistaan on tämän autonomian perusulottuvuuksia. Tällöin ajatus orjuudesta on kestävä, koska se mitätöisi autonomisen subjektin. *Niemi* pitääkin paradoksaalisena sitä, että ruumiin myyminen seksiin on kuitenkin lainsäädännöllisesti mahdollista. Seksuaalisuuden käsitteen yhteydessä tarkastelu tulisi siirtää autonomisista subjekteista subjektien väliseen suhteeseen. Tällä tarkoitetaan sitä, että seksuaalisuus ilmenee juuri sosiaalisessa vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Tällöin olennaista on pohtia myös sitä, mikä on seksuaalirikoksissa uhrin ja tekijän välinen suhde: seksuaalirikoksissa tekijä käyttää valtaansa uhuriin, jolloin tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta rajoitetaan.¹⁴⁵

Yksilöiden fyysistä koskemattomuutta on perinteisesti suojattu rikoslainsäädännöllä. Seksuaalirikosten yhteydessä on kuitenkin huomattava, että niihin sisältyy fyysisen väkivallan tai sillä uhkaamisen lisäksi myös seksuaalisen integriteetin eli koskemattomuuden loukkaus. Kyseisen integriteetin suojelemista on pidetty erityisen tärkeänä sellaisissa tilanteissa, joissa loukkauksen osapuolena on jollain tavalla erityissuojelun tarpeessa oleva henkilö eli esimerkiksi lapsi tai nuori. Prostituution ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden välisen suhteen *Niemi* näkee ongelmallisena nimenomaan siitä näkökulmasta, tarkastellaanko prostituutiota kahden tasa-arvoisessa asemassa olevan aikuisen välisenä sopimussuhteena vai nähdäänkö se prostituoidun seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tosiasiallisena rajoittamisena. Jälkimmäisessä tilanteessa ihmiskehon muuttamista kauppatavaraksi voitaisiin pitää jo sinällään ihmisarvon vastaisena.¹⁴⁶

---

¹⁴³ Niemi 2001, s. 113. Ks. rikoslain uudistamisesta myös esim. Frände ym. 2006, s. 130–133.

¹⁴⁴ Niemi 2001, s. 126.

¹⁴⁵ Niemi 2001, s. 127.

¹⁴⁶ Niemi 2001, s. 128–129. *Niemi* kritisoi kirjoituksessaan voimakkaasti myös sitä, että silloisen seksuaalirikoslainsäädännön esitöissä kriminalisointi haluttiin kohdentaa pääasiassa seksin myyjiin eli prostituoituihin, jotka olivat jo ennestään sosiaalisesti heikossa asemassa. Keskustelun lähtökohtana ei *Niemen* mukaan ollut sosiaalisesti ja taloudellisesti syrjäytyneiden naisen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vahvistaminen, toisin kuin esimerkiksi ruotsalaisessa prostituutiokeskustelussa 1990-luvun lopulla. *Niemi* katsoi, että kohdentamalla seksikaupan kriminalisointi nimenomaan myyjään ei haluttu rajoittaa miesten seksuaalista itsemääräämis-

Myös *Helena Karma* ja *Soile Pohjonen* ovat käsitelleet seksuaaliseen itsemääräämisoikeuteen liittyviä kysymyksiä. Vaikka suomalaisen seksuaalirikoslainsäädännön tavoitteena on sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta riippumattoman seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojeleminen, tämä tavoite ei kuitenkaan heidän mukaansa toteudu käytännössä. Seksuaalirikoslainsäädännön taustaoletuksia on kritisoitu siitä, että niiden mukaan seksuaalinen kanssakäyminen ymmärretään kahden tasavahvan aikuisen välisenä vaihtosuhteena, jossa valta jakautuu tasapuolisesti. Tällöin ongelmalliseksi nousevat sellaiset tilanteet, joissa osapuolet eivät tosiasiallisesti ole tasapuolisessa suhteessa toisiinsa nähden.¹⁴⁷

Tällaisesta näkökulmasta katsottuna prostituution tiukempi sääntely voisi olla mielestäni perusteltua, sillä tutkimusten mukaan prostituoidut ovat usein yhteiskunnallisesti ostajaa heikommassa asemassa. Prostituution voi liittyä parituksen ja ihmiskaupan lisäksi myös muunlaista alistamista, päihteiden ja huumausaineiden väärinkäyttöä sekä huonosta taloudellisesta tilanteesta johtuvia tekijöitä, joiden myötä naiset ajautuvat prostituutioon.¹⁴⁸ Toisaalta uhrinäkökulmaa voidaan myös kritisoida, sillä yhteiskunnassamme ja mediassa käydyssä keskustelun perusteella kaikki prostituoidut eivät välttämättä koe olevansa uhrin asemassa ja alistetussa valtasuhteessa ostajaan nähden. Tällöin olemme jälleen samojen kysymysten äärellä: missä henkilökohtaisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden rajat kulkevat ja kuka on oikeutettu määrittämään ne: yksilö itse vaiko julkinen valta?

Oikeusministeriön työryhmämietinnössä todetaan, että seksuaalipalvelujen ostaminen aiheuttaa tekona vahinkoa prostituoidulle erityisesti sellaisissa tilanteissa, joissa prostituoitu harjoittaa toimintaansa ihmiskaupan tai muunlaisen prostituutioon pakottamisen uhrina tai parittajaan nähden alistetussa asemassa. Työryhmämietinnön mukaan prostituoidun asemaa voidaan yleensä pitää heikkona ja alistetuna myös niissä tapauksissa, joissa ihmiskauppaa tai paritusta ei voida osoittaa. Tällöin on perusteltua olettaa, että mahdollisuus prostituoitujen kokemalle fyysiselle tai psyykkiselle vahingolle on periaatteessa olemassa kaikissa seksuaalipalvelujen ostamistilanteissa. Lisäksi mietinnössä pidetään erittäin epätodennäköisenä sitä, että kukaan ryhtyy prostituoiduksi aidosti vapaaehtoisen valinnan myötä: prostituutiotoimintaan pikem-

---

oikeutta seksin ostamiseen.

¹⁴⁷ Karma–Pohjonen 2006, s. 104–105.

¹⁴⁸ Ks. esim. Kimpimäki 2009, s. 18–27.

min yleensä ajaututaan jo valmiiksi heikon sosiaalisen aseman seurauksena. Tällöin seksin ostamisen kriminalisointi olisi hyvä ratkaisu, jotta voitaisiin suojella kaikkia prostituutiota harjoittavia henkilöitä. Näihin edellä mainittuihin seikkoihin pohjautuen työryhmämietintö toteaaakin, että kriminalisoimisesta aiheutuvia hyötyjä voidaan pitää niin painavina kriminalisoinnin perusteina, että yksityiselämän suojasta ei voida katsoa aiheutuvan estettä kriminalisoinnille.¹⁴⁹

3.1.2 Tasa-arvo

Prostituutiokeskusteluun kuuluu olennaisena osana kysymys tasa-arvosta. Erityisen voimakkaasti tasa-arvoargumentit ovat nousseet esille feministisissä puheenvuoroissa, mutta myös prostituutiosääntelyä koskevan lainsäädännön esitöissä prostituution ja tasa-arvon välistä suhdetta on pidetty merkityksellisenä. Kun hallitus esitti vuonna 2005 seksin ostamisen kriminalisointia, esityksessään mainittiin ensimmäisenä kriminalisoinnin perusteena tasa-arvoon liittyvät tekijät. Hallituksen esityksen mukaan kriminalisointi edistäisi yleisen sosiaalisen tasa-arvon lisäksi myös sukupuolten välistä tasa-arvoa. Sosiaalista tasa-arvoa kriminalisointi edistäisi silloin, jos säännös vaikuttaisi yleispreventiivisesti eli seksuaalipalvelujen ostamista yleisesti vähentävästi. Sukupuolten välisen tasa-arvon katsottiin lisääntyvän, koska suurin osa seksuaalipalvelujen ostajista on miehiä ja vastaavasti suurin osa prostituoiduista on naisia. Lisäksi esityksessä mainittiin, että ostamisen kriminalisoinnilla pyrittäisiin estämään kaupallisesta seksistä aiheutuvaa vääristynyttä seksuaalisuuskuvaa.¹⁵⁰

Tasa-arvon käsitettä voidaan pitää yhtenä suomalaisen yhteiskunnan perusarvoista. Se on moniulotteinen käsite, jota ei voida määritellä tyhjentävästi tilanteesta riippumatta. Lähtökohtaisesti tasa-arvo on johdettavissa perustuslain 6 §:n yhdenvertaisuussäännöksestä, jonka mukaan ketään ei saa asettaa ilman hyväksyttävää syytä eri asemaan sukupuolen, iän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. 6 §:n 4 momentin mukaan sukupuolten tasa-arvoa edistetään yhteiskunnallisessa toiminnassa sekä työelämässä, erityisesti palkkauksesta ja muista palvelussuhteen

---

¹⁴⁹ Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5, s. 56.

¹⁵⁰ HE 221/2005 vp, s. 15. Tässä yhteydessä voitaisiin tietysti myös kysyä, mitä tarkoitetaan ”oikealla” ja ”väärällä” seksuaalisuudella (hallituksen esityksessä ei oteta asiaan tarkemmin kantaa). Tämän tutkimuksen puitteissa siihen kysymykseen ei ole kuitenkaan mahdollista eikä tarkoituksenmukaistakaan syventyä perusteellemmin.

ehdoista määrättäessä, sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään.

Hallituksen esityksessä käytettyä sosiaalisen tasa-arvon käsitettä on kritisoitu sen epämääräisyydestä nimenomaan kyseisessä kontekstissa.¹⁵¹ Esityksen mukaan prostituutiota pidetään sosiaalisesti ongelmallisena, koska arvioiden mukaan prostituutio aiheuttaa usein niin henkisiä kuin fyysisiäkin terveyshaittoja sekä päihteiden ja huumeiden käyttöä. Lisäksi vaarana on väkivallalle altistuminen. Prostituoitujen sosiaalista asemaa pidetään lähtökohtaisesti huonona ja prostituution katsotaan vain heikentävän tilannetta entisestään.¹⁵²

Marttilan mukaan suomalaisessa prostituutiokeskustelussa kriminalisoinnin kannattajat ovat nähneet prostituution rakenteellisen epätasa-arvoon pohjautuvana ilmiönä. Vuonna 2005 käydyssä lainsäädäntökeskustelussa erityisesti naisjärjestöt perustelivat kriminalisointia kannattavia mielipiteitään sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvillä tekijöillä. Myös tasa-arvovaltuutettu oli sitä mieltä, että nykymuotoisen prostituution olemassaolon aikana ei voida puhua naisten ja miesten välisen tasa-arvon toteutumisesta.¹⁵³

Prostituution voidaankin katsoa olevan tietyllä tapaa sekä epätasa-arvon syy että sen seuraus. Epätasa-arvoiset olosuhteet naisten ja miesten välillä vaikuttavat naisten ajautumiseen prostituoiduiksi, ja prostituutioilmiön olemassaolo puolestaan luo ja ylläpitää epätasa-arvoisia rakenteita ja ajatusmalleja. Prostituution ja seksin kaupallistumisen katsotaan vääristävän suhtautumista naisten seksuaalisuuteen ja vaikuttavat siten haitallisesti sukupuoliroolien muotoutumiseen. Kun sukupuoliroolit vääristyvät, stereotyyppiset käsitykset naiseudesta ja naisen asemasta vahvistuvat ja vaarana on siten paluu naisen seksuaalisuutta valvovaan patriarkaaliseen järjestelmään. Seksiteollisuuden voimakkaan sukupuolittumisen uskotaan lisäävän myös naisten köyhyyttä ja koulutuksen puutetta entisestään. Näiden edellä mainittujen seikkojen vuoksi voidaankin ajatella, että prostituutio ja kaupallistunut seksuaalisuus aiheuttavat haittaa prostituoitujen lisäksi myös kaikille muille yhteiskunnan naisille.¹⁵⁴

Marttilan mukaan erilaisten tasa-arvodiskurssien törmäys on ollut ominaista suomalaiselle

---

¹⁵¹ Marttila 2009, s. 40.

¹⁵² HE 221/2005 vp, s. 10–11. Esityksessä myönnetään tosin myös se, että jotkut voivat pitää vapaaehtoista prostituutiota normaalina työnä. Tällöin kriminalisoinnin voitaisiin nähdä haittaavan prostituutioon liittyvien kielteisten ilmiöiden ehkäisyä.

¹⁵³ Marttila 2009, s. 43.

¹⁵⁴ Kimpimäki 2009, s. 289–290.

prostituutiokeskustelulle. Kun prostituutiopoliittikkaa koskevan kiistan osapuolilla on erilaisia näkemyksiä tasa-arvokäsitteen sisällöstä ja prostituution ja tasa-arvon välisestä suhteesta, saatetaan päätyä tilanteeseen, jossa sekä kriminalisoinnin kannattajat että sen vastustajat perustelevat kantaansa tasa-arvonäkökulmasta käsin. Seksinostokiellon kannattajien mukaan prostituutio on yhteiskunnallisen, rakenteellisen epätasa-arvon ilmentymä, jota tulee säädellä ja myös ennaltaehkäistä lainsäädännöllisin keinoin. Ostokiellon vastustajien näkökulma perustuu taas liberalistiseen tasa-arvokäsitykseen, jossa painotetaan yksilöiden perusoikeuksia harjoittaa elinkeinoa ja toteuttaa seksuaalisuuttaan. *Marttilan* mukaan kummassakin näkökulmassa on omat ongelmansa: rakenteellista epätasa-arvoa painottavan ja asiakkuuden kriminalisointia ajavan ajattelutavan on vaikea vastata erilaisten yksilöiden (ja ryhmien) tarpeisiin ja ajattelutapoihin. Ostamisen kriminalisointia kannattava, yksilön oikeuksia ja mahdollisuuksia painottava kanta suhtautuu puolestaan liian lyhytnäköisesti pidemmän aikavälin rakenteelliseen epätasa-arvoon sekä sen vaikutuksiin miesten ja naisten väliseen tosiasialliseen epätasa-arvoon.¹⁵⁵

Tasa-arvoperustetta voidaan pitää jossain määrin myös ongelmallisena prostituutiosäätelyn lähtökohtana. Oikeushyväperiaatteen mukaisesti rikoslailta tulee suojella jotain tiettyä, määriteltävissä olevaa oikeushyvää. Mitä tarkemmin tuo suojeluintressi voidaan määritellä, sitä parempi suoja rikoslainsäädännöllisin keinoin voidaan antaa.¹⁵⁶ Tasa-arvo rikosoikeudellisena suojeluobjektina on siinä mielessä ongelmallinen, että sen täsmällinen määrittely on hyvin haasteellista. Kriminalisoinnin tasa-arvovaikutukset kyseenalaistavat näkemykset arvioivat kriminalisoinnin vaikutuksia lähinnä yksittäisten prostituoitujen kannalta. Varsinaisessa tasa-arvokeskustelussa tasa-arvon edistäminen nähdään puolestaan yleisempänä kysymyksenä, jolloin kyse on yksittäisen henkilön suojaamisen sijaan yhteiskunnan asenteiden ja rakenteiden muuttamisena. Tällöin kriminalisoinnin suojeluintressi vaihtuu yksittäisestä henkilöstä yhteiskunnalliseksi intressiksi. Tämän tyypisessä argumentaatioissa voi käydä niin, että lakia perustellaan ensin yhteiskunnallisilla syillä, mutta säännösten muotoilun ja soveltamisen yhteydessä näkökulma vaihtuu yksittäisten uhrien suojeluksi. Tarkastelu jää tällöin helposti yksipuoliseksi, mikäli ei huomioida kriminalisoinnin tasa-arvovaikutuksia sekä yhteiskunnallisiin rakenteisiin että yksittäisten prostituoitujen asemaan.¹⁵⁷

---

¹⁵⁵ Marttila 2009, s. 49–50.

¹⁵⁶ Oikeushyvien suojelun periaatteesta tarkemmin luvussa 3.4.1 ja 4.2.1.

¹⁵⁷ Kimpimäki 2009, s. 293.

Siitä ei liene epäselvyyttä, etteikö tasa-arvoon pohjautuvilla argumenteilla olisi merkitystä prostituutiosäätelyä koskevassa keskustelussa. Ongelmaksi on muodostunut pikemminkin se, että prostituution ja tasa-arvon välisestä suhteesta vallitsee edelleen voimakkaita näkemyseroja. Nuo näkemyserot voidaan puolestaan liittää prostituutiopolitiikkaa ylipäänsä leimaavaan kahtiajakoon: toiset näkevät prostituution rajoittavan sitä harjoittavien naisten itsemääräämisoikeutta ja ylläpitävän rakenteellista epätasa-arvoa, kun taas toinen puoli pitää vapaaehtoista prostituutiota jokaisen yksilön autonomista asemaa ja päätöksentekoa ilmentävänä mahdollisuutena toteuttaa omaa seksuaalisuuttaan haluamallaan tavalla.

Roth on kritisoinut Suomessa vallitsevaa tasa-arvopolitiikkaa siitä, että huomiota on keskitetty liikaa pelkästään työelämään liittyviin tasa-arvokysymyksiin. Tällainen ”konsensushenkinen tasa-arvopolitiikka” pyrkii välttämään sukupuolten välisiä ristiriitoja erityisesti työelämässä. Sen sijaan vähemmälle huomiolle on jäänyt esimerkiksi naisiin kohdistuva väkivallan tarkastelu tasa-arvopoliittisena kysymyksenä. Tutkijoiden mukaan Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan naiset vastuutetaan itse heidän kokemastaan väkivallasta: joko niin, että heidän olisi tullut osata välttää väkivaltaan mahdolliset johtavat tilanteet (esimerkiksi niin sanotut tref-firaiskaustilanteet) tai hakeutua itse aktiivisesti pois sellaisista tilanteista, joissa väkivallan uhka on mahdollinen (esimerkiksi parisuhdeväkivaltatilanteet).¹⁵⁸ Tämä suhtautumistapa näkyy myös seuraavaksi käsiteltävässä paritus- ja ihmiskaupparikollisuuteen liittyvässä keskustelussa.

3.2 Ihmiskauppa ja paritus

3.2.1 Kansainvälinen sääntely

Yleisesti voidaan todeta, että kansainvälisessä lainsäädännössä tunnustetaan prostituution, seksuaalisen hyväksikäytön sekä ihmiskaupan tiivis linkittyminen toisiinsa.¹⁵⁹ Tämän lisäksi kansainväliset sopimukset tuomitsevat lapsiprostituution¹⁶⁰ sekä toisen prostituutiosta hyöty-

---

¹⁵⁸ Roth 2011, s. 995–996. Ks. lisää naisiin kohdistuvan väkivallasta ja siihen liittyvästä vastuuttamisen kulttuurista esim. Kainulainen 2006, s. 79–94 ja Ruuskanen 2001, s. 311–329.

¹⁵⁹ Schulze 2014, s. 69.

¹⁶⁰ Ks. Convention on the Rights of the Child (CRC) 1989.

misen. Sen sijaan kansainväliset tai Euroopan unionin tasolla laaditut sopimusasiakirjat eivät säätele sitä, miten jäsenvaltioiden tulisi järjestää prostituutiolainsäädäntö yleisellä tasolla. Euroopan unionissa jäsenvaltiot voivat siten itse päättää omasta kansallisesta prostituutiosääntelystään. Unionin sisällä esiintyvä prostituutiosääntely onkin muotoutunut hyvin heterogeeniseksi riippuen hyvin pitkälti siitä, suhtaudutaanko maassa prostituutioon abolitionistisen vai regulaatiota kannattavan ajattelumallin mukaisesti. Joissain jäsenvaltioissa prostituutiota säännellään myös aivan paikallisella tasolla esimerkiksi luokiteltaessa tiettyjä alueita tai katuja luvallisiksi prostituution harjoittamispaikoiksi.¹⁶¹ Koska sekä kansallisessa että kansainvälisessä katsannossa linkitetään vahvasti prostituutio ja ihmiskauppa toisiinsa, tarkastelen seuraavassa osiossa yhteisesti näitä teemoja koskevaa kansainvälistä lainsäädäntöä.

Jo vuonna 1949 solmitussa YK:n yleissopimuksessa ihmisten kaupan ja toisten prostituutiosta hyötymisen tukahduttamisesta (*Convention for the Suppression on the Traffic in Persons and the Exploitation of the Prostitution of Others*) huomioitiin seksuaalisiin tarkoituksiin kohdistuvan ihmiskaupan ja prostituution olevan ihmisarvon vastaista toimintaa. Sopimuksen 1 ja 2 artikloiden mukaan sopimusosapuolet sitoutuvat rankaisemaan henkilöä, joka houkuttelee toisen henkilön prostituutioon tai käyttää toisen henkilön harjoittamaa prostituutiota hyväkseen. Lisäksi rangaistavaa on bordellin tai muun prostituutiotoimintaan käytetyn tilan hoitaminen tai vuokraaminen. Toinen klassinen YK:n ihmisoikeusasiakirja on vuonna 1969 solmittu kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskevan yleissopimus (*Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women [CEDAW]*), jonka ensimmäisen osan 6. artiklan mukaan sopimusvaltioiden tulee ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin, lainsäädäntötoimet mukaan lukien, estääkseen kaikenlaisen naisten kaupan ja naisten prostituutiosta hyötymisen.¹⁶²

Euroopan unionin tasolla prostituutioon ja ihmiskauppaan liittyvän lainsäädännön taustalla on luonnollisesti Euroopan ihmisoikeussopimus. Ihmisoikeussopimuksen orjuuden ja pakkotyön kieltoa käsittelevän 4 artiklan mukaisesti ketään ei saa pitää orjuudessa eikä orjuuden kaltaisessa työssä eikä ketään saa vaatia tekemään pakkotyötä tai muuta pakollista työtä. Toinen prostituution kannalta merkittävä säännös löytyy 8 artiklasta, jossa turvataan jokaisen oikeus

---

¹⁶¹ Ks. esim. Schulze 2014, s. 7–8.

¹⁶² Roth huomauttaa, että Suomea koskevissa raporteissaan CEDAW-komitea on kuitenkin kiinnittänyt huomiota riittämättömiin toimiin naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisemiseksi. Se on mm. kritisoinut prostituutiota koskevan tiedon vähyyttä ja prostituution vastaisten toimien tehottomuutta. Ks. Roth 2012, s. 251.

nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta. Artiklan mukaan jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta. Lisäksi viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalin suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi. Näin ollen artikla sisältää sekä negatiivisen velvoitteen olla puuttumatta liikaa artiklassa turvattuun yksityiselämän suojaan sekä positiivisen velvoitteen suojata toisen yksityiselämän suojaa erityisesti toisen yksityisen tekemiä loukkauksia vastaan.¹⁶³

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on soveltanut kyseistä 8 artiklaa useissa eri tapauksissa. Seksuaalielämään liittyvissä tapauksissa keskustelua on herättänyt erityisesti, se miten laajaksi yksityiselämän käsite ymmärretään ja missä määrin viranomaiset voivat rajoittaa sitä edellä lueteltujen seikkojen perusteella. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on todennut seksuaalielämän kuuluvan olennaisena osana yksityiselämään ja sen intiimeimpään osaan. Tällöin viranomaisten puuttumista siihen täytyy aina harkita todella huolellisesti ja sen on perustuttava erityisen painaviin syihin.¹⁶⁴ Tuomioistuin on kuitenkin vahvistanut, että valtion puuttuminen tiettyihin seksuaalielämän toimintoihin voidaan joissain tilanteissa nähdä oikeutetuksi esimerkiksi terveyden ja moraalin suojelemiseksi.¹⁶⁵

Euroopan ihmisoikeustoimikunta¹⁶⁶ käsitteli prostituution ja ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan suhdetta vuonna 1988 tapauksessa *F. v. Sveitsi*. Valittajan mukaan puuttuminen hänen maksullista seksiä tarjoavaan toimintaansa loukkasi hänen oikeuttaan yksityisyyteen. Toimikunta kuitenkin katsoi, että prostituutio ei kuulu 8 artiklassa suojatun yksityiselämän piiriin.¹⁶⁷

---

¹⁶³ Morehamin mukaan Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen päätöksistä on löydettävissä viisi erilaista intressiä, joihin viitataan yksityiselämän suojaa koskevassa ratkaisukäytännössä: 1) *Freedom from interference with physical and psychological integrity*, 2) *The collection and disclosure of information*, 3) *Protection of one's living environment*, 4) *Identity* sekä 5) *Personal autonomy*. Ks. tarkemmin Moreham 2008, s. 46–78.

¹⁶⁴ Ks. esim. *B. v. Ranska* (1992), tuomion kohta 63 ja *P.G. & J.H. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2001), tuomion kohta 56. Lisäksi *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1981), tuomion kohta 52, jossa tuomioistuin totesi myös että kansalliset viranomaiset ovat paras taho arvioimaan esimerkiksi painavan sosiaalisen tarpeen merkitystä kulloisessakin tapauksessa.

¹⁶⁵ Ks. *A.D.T v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2000), tuomion kohta 37 sekä *Laskey, Jaggard ja Brown v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1997) Reports 1997–1, 120.

¹⁶⁶ Sulautettiin vuonna 1998 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen.

¹⁶⁷ No. 1160/85, 1988, D.R. 77. Ratkaisun merkittävyyttä on kuitenkin kritisoitu mm. siitä, että se on jo useita vuosia vanha ja koski lähinnä valituksen tutkittavaksi ottamista. Ks. tästä esim. HE 221/2005 vp, s. 62.

Toisaalta Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on ratkaisussaan C 268/99 (*Aldona Malgorzata Jany ym.*) todennut, että selkeästi itsenäisenä prostituoituna toimiminen on EY:n perustamissopimuksessa määriteltyä taloudellista toimintaa. Tapauksessa jouduttiin punnitsemaan muun muassa sitä, voitiinko itsenäisesti harjoitettua prostituutiota pitää palveluna ja sellaisena taloudellisena toimintana, jonka voidaan katsoa kuuluvan EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan. Ratkaisussa ei kuitenkaan otettu varsinaisesti kantaa siihen, miten jäsenvaltioiden tulisi säännellä prostituutiota.¹⁶⁸ Roth huomauttaakin, että tuomioistuin on prostituutiota koskevassa ratkaisukäytännössään omaksunut melko liberaalin linjan prostituution suhteen määrittelemällä sitä muun muassa käsitteillä ”*economic activity*” sekä ”*service*”. Tuomioistuin hyväksyy kuitenkin ainoastaan itsenäisesti harjoitetun prostituution ja on tehnyt selväksi pakoon perustuvan prostituution tuomittavuuden.¹⁶⁹

Viime vuosien aikana onkin kansainvälisellä tasolla ryhdytty entistä aktiivisempiin toimiin prostituutioon liittyvän ihmiskaupan kitkemiseksi. Suomi on allekirjoittanut vuonna 2000 YK:n kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen yleissopimuksen lisäpöytäkirjan koskien ihmiskaupan ja erityisesti naisten ja lasten kaupan ehkäisemistä, torjumista ja rankaisemista. Lisäpöytäkirjan 9 artiklan 5 kohdan mukaisesti sopimusvaltiot ryhtyvät lainsäädännöllisiin tai muihin toimenpiteisiin tai vahvistavat näitä toimenpiteitä vähentääkseen kaikenlaista ihmisten ja erityisesti naisten ja lasten hyväksikäyttöä edistävää ja ihmiskauppaa aiheuttavaa kysyntää. Rothin mukaan ihmiskauppalisäpöytäkirjaa voidaan pitää tärkeänä saavutuksena, mutta siihen on kohdistettu myös paljon kritiikkiä. Ihmiskauppalisäpöytäkirja ei ole varsinaisesti ihmisoikeussopimus, vaan sen tarkoituksena on vahvistaa sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisemiseksi. Lisäpöytäkirjassa asetetut velvoitteet auttaa ja suojella ihmiskaupan uhreja ovat heikkoja ja harkinnanvaraisia. Osittain tästä syytä Euroopan neuvosto hyväksyi vuonna 2005 ihmiskaupan vastaista toimintaa koskevan yleissopimuksen, joka on sittemmin ratifioitu myös Suomessa (SopS 44/2012).¹⁷⁰

Euroopan unionin tasolla merkittävä kehitysaskel on ollut ihmiskaupan ehkäisemisestä ja tor-

---

¹⁶⁸ C-268/99 (2001) *Aldona Malgorzata Jany ym.* Ks. tapauksesta myös Roth 2010, s. 58. Tapausta pohdittiin vuonna 2003 myös oikeusministeriön työryhmässä, jonka saaman asiantuntijaselvityksen mukaan ko. ratkaisuun huomioon ottaen jäsenvaltioille jää suhteellisen laajalti harkintavaltaa päättää siitä, säätääkö se kansallisella tasolla prostituutiota rajoittavaa lainsäädäntöä. Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:05, s. 41.

¹⁶⁹ Roth 2010, s. 58–59. Ks. myös *Tremblay v. Ranska* (2007).

¹⁷⁰ Roth 2012, s. 250 ja Kimpimäki 2009, s. 206–210. Ks. myös Aaltonen–Niemi 2013, s. 15–16.

jumisesta sekä ihmiskaupan uhrien suojelemisesta ja neuvoston puitepäätöksen 2002/69/YOS korvaamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/36/EU. Direktiivin 18 artiklan 4 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on ihmiskaupan ehkäisemisen ja torjunnan tehostamiseksi harkittava kysyntää hillitseviä toimenpiteitä. Näillä viitataan esimerkiksi sellaisen seksipalvelun käytön kriminalisoimiseen, jossa tarjoaja on hyväksikäytön tai pakotuksen uhrina.

3.2.2 Ihmiskauppa

Seksin ostamisen kriminalisointia puoltavissa argumenteissa keskeisenä perusteena nähdään prostituution tiivis suhde paritukseen ja ihmiskauppaan. Täysinäisen seksinostokiellon säätämisen myötä vähennettäisiin järjestäytyneen rikollisuuden esiintymistä ja leviämistä Suomessa.¹⁷¹ Ongelmia on kuitenkin aiheutunut muun muassa ihmiskaupan tarkka määrittely, sen ilmenemisen tunnistamisen haasteellisuus sekä erimielisyydet siitä, kuinka tiiviisti prostituutio todellisuudessa voidaan linkittää paritukseen ja ihmiskauppaan liittyvään rikolliseen toimintaan.

Rothin mukaan ihmiskauppaa ja siihen rinnastettavaa hyväksikäyttöä voidaan pitää yhtenä nyky maailman suurimmista ihmisoikeushaasteista. Ihmiskauppa on vakava rikos, joka loukkaa yksilön ihmisarvoa ja koskemattomuutta. Ihmiskaupalla tarkoitetaan tilannetta, jossa toista ihmistä käytetään törkeällä tavalla hyväksi: tekijä pyrkii joko fyysistä tai psyykkistä väkivaltaa käyttäen manipuloimaan ja alistamaan uhrin valtaansa, jonka jälkeen uhri ei enää pääse irtautumaan tilanteesta. Useimmiten pelkät psykologiset painostuskeinot ovat riittäviä. Ihmiskaupan uhreja voidaan käyttää hyväksi sekä työperäisesti että seksuaalisesti. Työperäisen ihmiskaupan uhrit saatetaan pakottaa työskentelemään olemattomin työehdoin epäinhimillisissä olosuhteissa. Seksuaalisen hyväksikäytön uhrit puolestaan saatetaan pakottaa prostituutioon, pornografiaan tai muuhun seksiteollisuuteen liittyvään toimintaan. Lisäksi ihmiskaupaksi voidaan laskea elinten ja kudosten kauppa, pakkoavioliitot ja lasten ostaminen ja myyminen adoptiotarkoituksessa.¹⁷²

Edellä mainitussa YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjassa määritellään ihmiskauppa kolmen pe-

---

¹⁷¹ Ks. esim. HE 221/2005 vp, s. 13.

¹⁷² Roth 2011, s. 975.

ruselementin eli toiminnan, keinon ja tarkoituksen avulla. Kaikkien kyseisten osatekijöiden on täytyttävä samanaikaisesti, jotta kysymys olisi ihmiskaupasta. Lisäpöytäkirjan 2 artiklan mukaan ihmiskaupalla tarkoitetaan:

-hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä, kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista (toiminta/tekotavat)

-voimankäytöllä uhkaamisen tai voimankäytön tai muun pakottamisen, sieppauksen, petoksen, harhaanjohtamisen, vallan väärinkäytön tai haavoittuvan aseman hyödyntämisen avulla, taikka toista henkilöä vallassaan pitävän henkilön suostumuksen saamiseksi annetun tai vastaanotetun maksun tai edun avulla (keino)

-Hyväksikäytöksi katsotaan vähintään toisen hyväksikäyttö prostituutiotarkoituksessa tai muut seksuaalisen hyväksikäytön muodot, pakkotyö tai pakollinen palvelu, orjuus tai muu orjuuden kaltainen käytäntö tai orjuuden kaltaiset olot tai elinten poistaminen (tarkoitus).

Arviot ihmiskaupan uhrien määrästä vaihtelevat puolesta miljoonasta neljään miljoonaan uhuriin vuodessa. Euroopassa on arvioitu olevan satoja tuhansia uhreja vuosittain.¹⁷³ Vaikka suomalaista yhteiskuntaa pidetään usein turvallisena ja luotettavana, ihmiskaupparikollisuus koskettaa myös Suomea. Ihmiskauppa saattaa liittyä laittomaan maahantuloon, ihmissalakuljetukseen tai laittomaan maassa oleskeluun. Suomen arvioidaankin olevan vuosittain satojen ihmiskaupan uhrien läpikulku- ja kohdemaana: valtaosa maassamme tunnistetuista uhreista on ollut tilapäisesti maassa oleskelevia ulkomaalaisia tai sellaisia henkilöitä, jotka ovat joutuneet ihmiskaupan uhreiksi jo aikaisemmin jossain toisessa EU-maassa. Suomessa on tunnistettu myös useita suomalaistaustaisiaakin ihmiskaupan uhreja, jotka ovat joutuneet seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi joko Suomessa tai muissa maissa. Henkilömäärällisesti arvioiden Suomessa on tunnistettu vasta reilu sata ihmiskaupan uhria, ja vain muutama tapaus on edennyt tuomioistuinkäsittelyyn saakka. *Rothin* mukaan tämä saattaa kertoa siitä, ettei ihmiskauppaa osata tunnistaa riittävän hyvin tai uhrien määrä yksinkertaisesti arvioidaan väärin.¹⁷⁴

Suomalaiseen rikoslainsäädäntöön ihmiskaupparikokset lisättiin kansainvälisen painostuksen

---

¹⁷³ Roth 2012, s. 246.

¹⁷⁴ Roth 2011, s. 976 Ks. myös Nieminen 2005(a) sekä Kimpimäki 2009, s. 204. Ihmiskauppasäännösten soveltamisesta tuomioistuimessa ks. Kimpimäki 2009, s. 213–218.

myötä vuonna 2004.¹⁷⁵ Nykyisellään ne löytyvät rikoslain 25 luvun 3 §:stä, jonka mukaan:

Joka

- 1) käyttämällä hyväksi toisen riippuvaista asemaa tai turvatonta tilaa,*
- 2) erehdyttämällä toista tai tämän erehdystä hyväksi käyttämällä,*
- 3) maksamalla korvauksen toista vallassaan pitävälle henkilölle tai*
- 4) ottamalla vastaan sellaisen korvauksen*

ottaa toisen valtaansa, värvää toisen taikka luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa toisen hänen saattamisekseen 20 luvun 9 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun tai siihen rinnastettavan seksuaalisen hyväksikäytön kohteeksi, pakkotyöhön tai muihin ihmisarvoa loukkaaviin olosuhteisiin taikka elimien tai kudoksien poistamiseksi taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, on tuomittavaihmisskaupasta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka ottaa valtaansa kahdeksaatoista vuotta nuoremman henkilön taikka värvää, luovuttaa, kuljettaa, vastaanottaa tai majoittaa tämän 1 momentissa mainitussa tarkoituksessa, vaikka mitään 1 momentin 1–4 kohdassa tarkoitettua keinoa ei olisi käytetty. Yritys on rangaistava.

Törkeä ihmiskauppa määritellään saman luvun 3a §:ssä:

Jos ihmiskaupassa

- 1) käytetään 3 §:ssä tarkoitettujen keinojen sijasta tai lisäksi väkivaltaa, uhkausta tai kavaluutta,*
- 2) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä,*
- 3) rikos kohdistuu kahdeksaatoista vuotta nuorempaan lapseen tai henkilöön, jonka kyky puolustaa itseään on olennaisesti heikentynyt, tai*
- 4) rikos on tehty osana 17 luvun 1 a §:n 4 momentissa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa*

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ihmiskaupasta vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kymmeneksi

---

¹⁷⁵ Aaltonen–Niemi 2013, s. 19. Ks. lisää esim. Roth 2007, s. 422–424.

vuodeksi.

Törkeästä ihmiskaupasta tuomitaan myös se, joka alistaa toisen orjuuteen tai pitää toista orjuudessa, kuljettaa orjia tai käy kauppaa orjilla, jos teko kokonaisuutena arvostellen on törkeä.

Yritys on rangaistava.

Roth on esittänyt huolensa siitä, että ihmiskaupan uhrien tunnistamisen vaikeus johtaa siihen, että hyväksikäytetyiksi joutuneet naiset eivät saa tarvitsemaansa apua. Prostituution itse ha-
keutuneita naisia ei pidetä mahdollisissa väkivaltatilanteissa uhreina, koska heidän ajatellaan
itse olevan vastuussa valintansa seurauksista. Tällöin näyttää siltä, että ihmiskaupan uhreilta
edellytetään viattomuuden ja syyttömyyden lisäksi myös passiivisuutta ja avuttomuutta – kun
uhri on itse edesauttanut tilannettaan suostumalla prostituoiduksi, häntä ei pidetä oikeusjärjes-
telmän silmissä uskottavana ihmiskaupan uhrina. Tämä voikin olla yllättävä käsitys maassa,
jossa suhtaudutaan yleisesti ottaen hyvin kielteisesti seksin ostamiseen.¹⁷⁶ Myös kansallinen
ihmiskaupparaportoiija on kritisoinut suomalaista oikeuskäytäntöä siitä, että monissa tapauk-
sissa uhrille säilytetään kohtuuttomasti vastuuta pelkästään sillä perusteella, että hän on alun
perin suostunut prostituution harjoittamiseen. Tällöin hänen katsotaan suostuneen oikeudelli-
sesti pätevästi tiettyihin hyväksikäytön muotoihin, vaikka todellisuudessa kyse on tosiasiallis-
ten vaihtoehtojen puuttumisesta johtuvasta alistumisesta. Ryhtymällä prostituutioon uhrin kat-
sotaan usein luopuneen siitä rikosoikeudellisesta suojasta, jonka oikeusjärjestelmän kuuluisi
hänelle antaa.¹⁷⁷

3.2.3 Paritus

Paritus eroaa ihmiskaupasta siinä, että ihmiskaupassa teon kohde on toisen määräysvallan
alaisena laajemmin kuin parituksessa. Kuten jo aikaisemmin todettiin, toisen henkilön alista-
minen ja hyväksikäyttäminen on määriteltävissä ihmiskaupaksi silloin, kun teon kolme perus-
elementtiä eli toiminta, keino ja tarkoitus täyttyvät samanaikaisesti. Toiminnalla tarkoitetaan
sitä, että ihmiskaupaan liittyy hyväksikäyttötarkoituksessa tapahtuvaa henkilöiden värväystä,
kuljettamista, siirtämistä, kätkemistä tai vastaanottamista. Keinolla puolestaan viitataan sii-
hen, että ihmiskaupan uhri alistetaan tekijän valtaan voimankäytöllä uhkaamisella, muulla pa-

---

¹⁷⁶ Roth 2011, s. 996–997.

¹⁷⁷ Kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 113–114. Ks. myös Kainulainen ym. 2013, s. 106–108.

kottamisella, sieppauksella, petoksella tai harhaanjohtamisella. Tarkoitus-elementti täyttyy silloin, kun uhria käytetään hyväksi seksuaalisessa tarkoituksessa (esimerkiksi prostituutiossa), pakkotyössä, orjuudessa tai muussa orjuuden kaltaisessa tilanteessa.¹⁷⁸ Parituksen ja ihmiskaupan välinen rajanveto herättää kuitenkin jatkuvasti ongelmia, sillä siirtymä rikosnimikkeestä toiseen voi tapahtua vähitellen ja huomaamatta. Suomalaisessa oikeuskielessä käytettyä termiä ”paritus” voidaan pitää varsin laaja-alaisena, sillä se kattaa monia hyvin erilaisia tekemuotoja mukaan lukien toisen viettelemisen prostituutioon, bordellin pitämisen sekä toisen harjoittaman prostituution edistämisen tai siitä hyötymisen. Kaikkia näitä tekemuotoja säädellään paritussäännöksillä, joiden tarkoituksena on ehkäistä toisen prostituution organisoimista ja hyväksikäyttöä sekä prostituutiotoimintaan värväämistä.¹⁷⁹

Vaikka käsitykset Suomessa tapahtuvan paritustoiminnan laajuudesta vaihtelevat jonkin verran, prostituutiota pidettiin hallituksen esityksessä HE 221/2005 vp erittäin pitkälle järjestäytyneenä. Hallitus nosti esityksessään esiin sen seikan, että erityisesti rikollisjärjestöjen yhteydessä toimivat prostituoidut eivät todennäköisesti työskentele seksityöläisinä pelkästään omasta vapaasta tahdostaan, vaan taustalla saattaa olla pakottamista ja hyväksikäyttöä.¹⁸⁰ *Aaltonen* ja *Niemen* laatiman seksinostokieltoa koskevan selvityksen mukaan viranomaisten tietoon tulevan prostituutorikollisuuden määrä on viime aikoina muuttunut: ennen poliisin tietoon tuli lähinnä joitain yksittäistapauksia, mutta nykyään on paljastunut entistä enemmän isompia paritustapauksia. Poliisin mukaan Suomen nykyinen prostituutorikollisuus tilanne ei ole enää niin huolestuttava kuin vielä 2000-luvulle tultaessa, jolloin virolaiset ja venäläiset rikollisjärjestöt olivat jakaneet Suomen etupiireihin. Nykyäänkin paritusrikollisuuden katsotaan kuitenkin liittyvän lähinnä ulkomaalaisiin prostituoituihin: poliisin arvion mukaan noin 70–80 % paritustoiminnasta liittyy Virosta tai Venäjältä tuleviin tahoihin. Loppuosa koostuu pääosin Romanian ja Tshekin alueelta tulevista henkilöistä sekä EU:n tilapäisellä oleskelulla Suomeen saapuvista afrikkalaisista. Suomalaiset prostituoidut eivät poliisin mukaan juurikaan toimi parittajien alaisuudessa, vaan hankkivat asiakkaansa itse internetin välityksellä.¹⁸¹

---

¹⁷⁸ Roth 2011, s. 979. Lisäksi Kimpimäki 2009, s. 227–234 ja Nieminen 2005(a), s. 144.

¹⁷⁹ Kimpimäki 2009, s. 118. Kimpimäki viittaa tässä yhteydessä esimerkiksi englanninkieliseen termiin ”procurer”, joka tarkoittaa prostituoituja bordelleihin tai asiakkaille toimittavaa henkilöä. Lisäksi englanninkielessä käytetään termiä ”souteneur” tai ”pimp”, joilla viitataan prostituoituja naisia kontrolloiviin ja hyväksikäyttöön henkilöihin. Lisäksi voidaan mainita erikseen bordellien omistajat ja johtajat.

¹⁸⁰ HE 221/2005 vp, s. 10–11.

¹⁸¹ Aaltonen–Niemi 2013, s. 73–75. Syyttäjä on kuitenkin arvioinut, että ko. tapausten määrän kasvaminen ei

Paritus on ollut Suomessa hyvin vakiintuneesti kriminalisoitua toimintaa¹⁸². Nykyisellään paritussäännökset löytyvät rikoslain 20 luvun 9 §:stä, jonka mukaan

Joka hankkiakseen itselleen tai toiselle taloudellista hyötyä

1) järjestää huoneen tai muun tilan korvausta vastaan tapahtuvaa sukupuoliyhteyttä tai siihen rinnastettavaa seksuaalista tekoa varten tai kahdeksaatoista vuotta nuoremmen lapsen tekemää, ilmeisellä tavalla sukupuolisiveellisyyttä loukkaavaa tekoa varten,

2) vakiintuneena osana liiketoimintaansa majoittaa sellaiseen tekoon ryhtyvää ja siten olennaisesti edistää tekoa,

3) yhteystietoja välittämällä tai muuten markkinoi toisen sellaiseen tekoon ryhtymistä tietäen, että hänen toimintansa olennaisesti edistää teon toteutumista,

4) muuten käyttää hyväkseen jonkun ryhtymistä sellaiseen tekoon tai

*5) viettelee tai painostaa toisen sellaiseen tekoon,
on tuomittava parituksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.*

Yritys on rangaistava.

Törkeästä parituksesta säännellään rikoslain 20 luvun 9a §:ssä seuraavasti:

Jos parituksessa

1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä,

2) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti,

3) aiheutetaan tahallisesti tai törkeällä huolimattomuudella toiselle vaikea ruumiinvamma, vakava sairaus tai hengenvaarallinen tila taikka näihin rinnastettavaa erityisen tuntuva kärsimystä tai

*4) kohteena on kahdeksaatoista vuotta nuorempi lapsi
ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä parituksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.*

---

välttämättä liity suoranaisesti rikollisuuden lisääntymiseen, vaan ennemminkin poliisin tutkinnan suuntautumisesta sekä yhteiskunnallisten asenteiden ja tietoisuuden muuttumisesta. Tämän tutkimuksen puitteissa ei ole tarkoituksenmukaista perehtyä ko. tapauksiin tarkemmin, mutta esimerkiksi Kimpimäki on käsitellyt laajasti tuomioistuimeen edenneitä paritustapauksia, ks. tästä Kimpimäki 2009, s. 118–184.

¹⁸² Aaltonen–Niemi 2013, s. 18. Ks. paritussäännöksistä tarkemmin esim. Ojala 2014, s. 211–217. Lisäksi Kimpimäki 2009, s. 161–174.

Yritys on rangaistava.

Roth on kritisoinut suomalaisessa tuomioistuinkäytännössä esiintyneitä paritukseen liittyviä taustaolettamuksia. Hänen mukaansa prostituoitujen itsemääräämisoikeuden rajoitukset, väkivallalla uhkaaminen ja velkasuhteeseen sitominen nähdään paritukseen kuuluviksi ”säännöiksi”, joihin prostituoitut ovat antaneet suostumuksensa tullessaan ”vapaaehtoisesti” Suomeen ja ryhtyessään harjoittamaan prostituutiota. Lisäksi hän esittää huolensa siitä, ettei paritustoiminnan olosuhteita tai prostituoitujen tosiasiallisia mahdollisuuksia suojautua hyväksikäytöltä tai irtautua prostituutiosta ole tutkittu riittävästi.¹⁸³

Uhrin kannalta parituksen ja ihmiskaupan välisessä rajanvedossa oleellista on ennen kaikkea rikosprosessuaalisen aseman erilaisuus. Yleensä parituksen kohteilla on rikosprosessissa todistajan asema, kun taas ihmiskaupan uhreilla on asianomistajan asema. Ihmiskaupan uhrin asianomistajan asema oikeuttaa hänet saamaan oikeusavustajan ja tukihenkilön. Lisäksi hänellä on luonnollisesti mahdollisuus valittaa alemman tuomioistuimen ratkaisusta ylempään tuomioistuimeen. Lisäksi kansainväliset asiakirjat, YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirja sekä vuonna 2005 hyväksytty Euroopan neuvoston ihmiskaupan vastaista toimintaa koskeva yleissopimus velvoittavat sopijavaltioita myöntämään ihmiskaupan uhreille erityisaseman. Tuo asema sisältää muun muassa oikeuden jäädä tietyin edellytyksin maahan ihmiskaupan uhrina sekä saamaan sosiaali-, terveys- ja oikeuspalveluja.¹⁸⁴

3.2.4 Ihmiskaupan ja parituksen suhde prostituutiopoliittikkaan

Sekä Suomessa että kansainvälisestikin on keskusteltu siitä, missä määrin prostituutio on kytköksissä järjestäytyneeseen rikollisuuteen eli lähinnä ihmiskauppaan ja paritukseen. Tutkimusten mukaan suurin osa eli 62 % ihmiskaupasta on seksuaalisiin tarkoituksiin suuntautuvaa naisten ja tyttöjen hyväksikäyttöä¹⁸⁵. Tämän seikan valossa on selvää, että prostituutiosäänteilyä koskevassa keskustelussa ei voida sivuuttaa ihmiskauppaan liittyviä tekijöitä. Erimielisyydet liittyvät kuitenkin usein siihen, millaisena ilmiönä prostituutio ylipäätään nähdään. Kansainvälisessä keskustelussa jako abolitionisteihin ja libertalisteihin on ollut nähtävillä jo siitä lähtien, kun YK:n ihmiskauppalisäpöytäkirjaan lisättiin ihmiskaupan määritelmä. Aboli-

---

¹⁸³ Roth 2011, s. 988–989.

¹⁸⁴ Roth 2011, s. 991–994.

¹⁸⁵ Kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 10.

tionistien mukaan eroa pakkoprosituution ja muun prostituution välille ei voida tehdä ja kaikesta prostituutiosta on pidettävä ihmisoikeusloukkauksena. Libertaristit puolestaan käsittelevät vapaaehtoisen prostituution yhtenä työn muotona, ja kokevat vapaaehtoisen prostituution kieltämisen lisäävän prostituution aiheuttamaa häpeää ja ja siihen ajautuneiden naisten entistä voimakkaampaa marginalisoitumista.¹⁸⁶

Ihmiskaupan määrittelyyn liittyvät poliittiset erimielisyydet ovat siten kiinteässä yhteydessä myös prostituutiosääntelystä käytävään keskusteluun. Joidenkin mielestä ihmiskaupan käsite kattaa vain törkeimmät fyysiseen väkivaltaan ja pakottamiseen liittyvät tilanteet, kun taas toisten mielestä ihmiskaupan vastaisen toiminnan avulla tulisi suojella laajemminkin ruumiillista koskemattomuutta ja haavoittuvuutta. Samanaikaisesti käydään keskustelua siitä, miten prostituutioon tulisi suhtautua ja millainen prostituutiosääntely olisi paras vaihtoehto. Tämä keskustelu puolestaan vaikuttaa ihmiskaupan vastaiseen toimintaan ja liittyy siihen, miten ihmiskauppa määritellään ja miten hyvin ihmiskaupan uhrin tunnistetaan.¹⁸⁷ Suomalaisessa viitekehksessä käytävässä keskustelussa ihmiskauppa on saanut enemmän huomioita kuin prostituutio tai seksin ostaminen, erityisesti ihmiskaupparaportoinnin nimittämisen jälkeen. Lisäksi jo osittaisen seksinostokiellon säätämisen yhteydessä seksin ostamista alettiin tarkastella nimenomaan ihmiskauppaan liittyvänä asiana.¹⁸⁸

Yleisesti ottaen ihmiskaupan uhrien tunnistaminen on osoittautunut todella haasteelliseksi. Kansallinen ihmiskaupparaportoinnin on huomauttanut, että ihmiskauppa on alistamisen ja hyväksikäytön prosessi eikä välttämättä tietty yksittäinen erotettavissa oleva tapahtuma. Rajoitettavat käsitykset ihmiskaupasta väkivaltaisena prostituutioon pakottamisena ja työn luonteen suhteen erehdyttämisenä vaikeuttaa uhrien tunnistamista entisestään.¹⁸⁹ Ihmiskaupparaportoinnin toteaaakin, että rajattu seksinostokielto soveltuu huonosti ihmiskauppatilanteisiin, sillä se ei kykene ehkäisemään ja vähentämään riittävän tehokkaasti seksuaaliseen hyväksikäyttöön liittyvää ihmiskauppa eikä suojelemaan seksikaupan uhreja.¹⁹⁰

Ihmiskaupan uhrin ovat usein naisia, joita houkutellessaan ulkomaille töihin esimerkiksi lehti-

---

¹⁸⁶ Roth 2011, s. 979–980 ja Nieminen 2005(a), s. 145–147.

¹⁸⁷ Roth 2012, s. 247.

¹⁸⁸ Aaltonen–Niemi 2013, s. 16.

¹⁸⁹ Kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 113.

¹⁹⁰ Kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 95.

ilmoitusten tai välittäjien avulla. Perheen, ystävien, tuttavien tai sukulaisten lisäksi välittäjinä saatetaan käyttää petollisia työnvälitys- tai mallitoimistoja, joiden kautta naisille luvataan esimerkiksi tarjoilijan, lastenhoitajan tai tanssijan töitä. Todellisuudessa kyse on kuitenkin prostituutiosta. Vaikka erilaisia sieppaukseen, pakottamiseen ja erehdyttämiseen liittyviä tapauksia on paljon, todellisuudessa yleisimpiä lienevät ne tapaukset, joissa uhri tietää lähtevänsä ulkomaille nimenomaan prostituoiduksi. Prostituutio saattaakin olla köyhissä oloissa eläville naisille (ja joillekin miehille) tietoisesti valittu selviytymisstrategia, jonka avulla he pyrkivät eroon köyhydestä. Prostituutiotoiminnan työskentelyehdot ja olosuhteet voivat kuitenkin olla aivan jotain muuta, kuin uhrit ovat alun perin olettaneet: välittäjät saattavat esimerkiksi ottaa matkustusasiakirjat itselleen, pakottaa prostituoituja käyttämään huumeita tai kiristää kaikki prostituutiosta saadut tulot itselleen velkojen ja kulujen kattamiseksi. Pahimassa tapauksessa tavalla tai toisella prostituutiotoimintaan mukaan päätyneet naiset ja lapset voivat joutua seksiorjuuden kaltaisiin olosuhteisiin, joissa he ovat kokonaan muiden määräysvallan ja kontrollin alaisena.¹⁹¹

Roth on kirjoituksissaan pyrkinyt korostamaan ihmiskauppaan liittyvää uhrinäkökulmaa sen sijaan, että kiisteltäisiin pelkästään prostituutioon päätyvien naisten vapaaehtoisuuden asteesta. Hänen mukaansa kaikkeen prostituutiotoimintaan ei välttämättä liity ihmiskauppaa, mikäli se ymmärretään äärimmäisenä pakottamisen ja hyväksikäytön muotona. Prostituution ja ihmiskaupan välinen ero on kuitenkin siinä suhteessa ongelmallinen, jos erottelu perustuu nimenomaan prostituutiota harjoittavan naisen oman suostumuksen vapaaehtoisuuden arviointiin. Tämän vapaaehtoisuuspunninnan sijaan tulisi keskittää huomio ihmiskaupan todellisiin syyllisiin eli hyväksikäyttäjiin.¹⁹²

Ihmiskauppaa koskevassa keskustelussa keskitytään usein nimenomaan värväystä ja kuljetuksia koskeviin olosuhteisiin ihmiskauppaa määriteltäessä. Jos edellä mainitut seikat täyttävät ihmiskaupan tunnusmerkit, prostituutiota harjoittava nainen nähdään luonnollisesti viattomana hyväksikäytön uhrina. Toisen kategorian muodostavat ne naiset, jotka ovat ainakin jossain vaiheessa antaneet suostumuksensa lähteä toiseen maahan harjoittamaan prostituutiota. Tällöin heidän mahdollinen kärsimyksensä nähdään helposti naisten ”omaksi syyksi” ja ikään kuin asiaan liittyvänä sivuvaikutuksena. Tutkimukset kuitenkin osoittavat, että hyväksikäyttö

---

¹⁹¹ Kimpimäki 2009, s. 198.

¹⁹² Roth 2010, s. 64 ja Kimpimäki 2009, s. 233.

perustuu usein psykologisiin tekijöihin, jolloin käytetään hyväksi uhrin haavoittuvaa asemaa. Rothin mukaan onkin ensiarvoisen tärkeää huomata, että tuota hyväksikäyttöä saattaa esiintyä missä tahansa vaiheessa prosessia. Täten alun perin vapaaehtoinen maahan tulo prostituoiduksi saattaa muuttua jossain vaiheessa ihmiskaupan tunnusmerkit täyttäväksi toiminnaksi. Tästä syystä huomiota pitäisi kiinnittää vapaaehtoisuuden asteen määrittelyyn sijaan siihen, missä määrin yksilöt kokevat kärsivänsä harjoittamastaan prostituutiosta. Tällöin olennaista olisi tutkia niitä olosuhteita, joissa seksin myyminen tapahtuu sekä seksin myyjien sekä parittajien (tai muihin niihin rinnastettavien tahojen) välisiä valtasuhteita.¹⁹³

Kimpimäki on huomauttanut, että ihmiskauppaan liittyvä kansainvälinen rikollisuus pyrkii jatkuvasti parantamaan kykyään käyttää hyväkseen kunkin valtion lainsäädännöllisiä heikkouksia. Hänen mukaansa kansallista lainsäädäntöä ei ole syytä kuormittaa tarpeettomasti symbolisella rikoslainsäädännöllä, mutta toisaalta vaarana on, että järjestäytyneet rikollisuus kansainvälistyy rikoslainsäädäntöä ja oikeudellista yhteistyötä nopeammin.¹⁹⁴ Vaikka kyseinen huomio on tehty ennen nykyisen ihmiskauppalainsäädännön voimaantuloa, se on mielestäni edelleen ajankohtainen. Prostituutio ja siihen liittyvä ihmiskauppa globalisoituvat edelleen, ja järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyssä kansainvälinen yhteistyö on merkittävässä asemassa ihmiskaupan uhrien perus- ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

3.3 Ruotsin malli esimerkkinä seksin ostamisen kriminalisoinnista

3.3.1 Ruotsalaisen kriminalisointikeskustelun tausta

Suomessa on useaan otteeseen vaadittu, että Suomi seuraisi Ruotsin esimerkkiä ja säätäisi seksin ostamisen yleisesti rangaistavaksi eli se kiellettäisiin kaikissa tilanteissa. Ruotsi onkin ollut usein hyvin yleinen vertailukohde suomalaisten lainsäädäntöhankkeiden ja muiden yhteiskunnallisten ilmiöiden suhteen. Prostituutiopolitiikan osalta eräs merkittävä ero on kuitenkin ollut siinä, minkälaisista lähtökohdista prostituution sääntelyä on lähestytty: Ruotsissa prostituutio nähdään ennen kaikkea miesten naisiin kohdistaman väkivallan muotona ja ilmiönä, jota ei saa esiintyä itseään tasa-arvoiseksi maaksi kutsuvassa valtiossa.¹⁹⁵ Suomessa

---

¹⁹³ Roth 2010, s. 65–67 ja s. 272–273.

¹⁹⁴ Kimpimäki 1999, s. 1201.

¹⁹⁵ Aaltonen–Niemi 2013, s. 21.

prostituutiokeskustelu on painottunut enemmän järjestäytyneen rikollisuuden ehkäisyyn ja perusoikeusproblematiikkaan liittyviin kysymyksiin. Lisäksi seksin ostamisen kieltävän lain riittävän täsmällinen muotoilu on koettu ongelmalliseksi.¹⁹⁶ Koska ruotsalainen prostituutiopolitiikka on ollut korostuneesti esillä seksin ostamisen kriminalisointia puoltavissa argumenteissa, käsitellään se myös tässä tutkimuksessa kriminalisointia perustelevan osuuden yhteydessä. Tämä siitä huolimatta, että ruotsalaisen lainsäädännön käytännön vaikutuksista on jäljempänä esitetyn mukaisesti olemassa erilaisia näkemyksiä.

Prostituution hävittäminen nousi Ruotsissa oikeuspoliittisen toiminnan tavoitteeksi näkyvästi 1990-luvun puolivälissä. Asiaa oli pohdittu jo vuonna 1977, kun Ruotsissa päätettiin asettaa työryhmä tutkimaan prostituutiota ilmiönä. *Prostitutionsutredningin* selvityksen perusteella Ruotsissa päädyttiin kieltämään julkiset pornografiset esitykset. Lisäksi ehdotettiin, että tilapäisen seksuaalipalvelun ostaminen huumausaineista riippuvaiselta henkilöltä kiellettäisiin, mutta tätä ei kuitenkaan toteutettu. Vuonna 1982 valmistuneen Seksuaalirikoskomitean mietinnön (SOU 1982:61, *Våldtäkt och andra sexuella övergrepp*) perusteella päädyttiin muuttamaan silloisia paritusta koskevia rangaistussäännöksiä.¹⁹⁷

Varsinainen seksin ostamisen kriminalisointiin tähtäävä prosessi käynnistyi 1990-luvun alkupuolella, kun Ruotsissa tehtiin uusi julkinen prostituutioselvitys. Vuonna 1995 valmistuneessa selvityksessä annettiin uusi arvio ruotsalaisesta prostituutiotilanteesta ja ehdotettiin, että Brotsbalkeniin¹⁹⁸ lisättäisiin uusi rangaistussäännös koskien sekä seksin myyjää että ostajaa. Kyseinen prostituution kokonaiskriminalisointia koskeva ehdotus sai kuitenkin osakseen paljon kritiikkiä. Eniten arvostelua herätti ajatus siitä, että ehdotuksen myötä myös prostituoidun eli seksin myyjän toiminta kriminalisoitaisiin. Tämän nähtiin olevan ristiriidassa sen ideologisen taustan kanssa, johon koko kriminalisointikeskustelu pohjautui: prostituution katsottiin olevan yksi naisiin kohdistuvan väkivallan muodoista. Tällöin ajatus seksiä myyvistä naisesta rangaistussäännöksen kohteena ei tuntunut luontevalta, vaan se nähtiin puhtaasti ideologian vastaiseksi.¹⁹⁹

Naisten ja miesten välinen epätasa-arvo ja sen poistaminen olivat teemoja, jotka nousivat

---

¹⁹⁶ Ks. esim HE 221/2005 vp ja PeVL 17/2006 vp.

¹⁹⁷ Träskman 2004, s. 480.

¹⁹⁸ Ruotsin rikoslaki

¹⁹⁹ Träskman 2004, s. 480.

voimakkaasti esille ruotsalaisessa politiikassa 1990-luvulla. Vuosikymmenen alussa käynnistettiin naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisia toimia selvittänyt Naisrauha-hanke (*Kvinnofrid*). Vuonna 1995 hankkeen myötä esitettiin, että prostituutiosääntelyn näkökulma siirretäisiin prostituoidun toiminnan rangaistavuuden sijaan ostajan toiminnan sääntelyyn. Taustalla vaikuttivat useat erilaiset naisten ja miesten väliseen epätasa-arvoon liittyvät syyt. Lähtökohtaisesti katsottiin, että prostituutio oli hyvin voimakkaasti sukupuolittunut ilmiö, jossa naiset ovat seksin myyjiä ja miehet ostajia. Tällöin prostituution nähtiin estävän sukupuolten välisen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja ihmisoikeuksien toteutumista. Lisäksi prostituutiosta johtuvien erilaisten haittavaikutusten katsottiin kohdistuvan nimenomaan nuoriin naisiin ja tyttöihin.²⁰⁰

Seksikauppa kriminalisoitiin kokonaan vuoden 1999 alusta voimaantulleella lailla (*lag om förbud av köp av sexuella tjänster [1998/408]*, myöhemmin tässä luvussa seksikauppalaki). Naisrauha-otsikkoa kantaneessa lakipaketissa uudistettiin muutoinkin naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevaa rikoslainsäädäntöä, muutettiin naisten ympärileikkausta koskevaa lakia ja kiellettiin työelämässä tapahtuva sukupuolinen häirintä. Seksuaalisten palvelujen kauppakieltoa koskevan lain sisältö kiteytettiin yhteen ainoaan säännökseen:

*”Den som mot ersättning skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse, döms – om inte gärningen är beklad med straff enligt brottsbalken – för köp av sexuella tjänster till böter eller fängelse i högst sex månader. För försök döms till ansvar enligt 23 kap. brottsbalken.”*²⁰¹

Ruotsissa omaksuttu prostituutiosääntelyn linja edustaa siis abolitionistista näkökulmaa, jossa kaikki prostituutio (niin pakotettu kuin vapaaehtoinenkin) nähdään naisiin kohdistuvana väkivaltana. Tätä taustaa vasten kaikkien seksinostotilanteiden²⁰² kriminalisointia voidaan pitää johdonmukaisena ja luontevana toimenpiteenä. Ruotsissa prostituutio käsitetään selkeästi yh-

---

²⁰⁰ Aaltonen–Niemi 2013, s. 21. Ks. myös Florin 2012, 269–273 ja Niemi-Kiesiläinen–Nordborg 2001, s. 354–355.

²⁰¹ Suomennettuna: ”Joka korvausta vastaan hankkii itselleen seksuaalisuhteen, tuomitaan – mikäli teko ei ole rangaitsava brottsbalkenin nojalla – seksuaalisen palveluksen ostosta sakkoon tai vankeuteen enintään kuukaudeksi. Rikoksen yrityksestä tuomitaan brottsbalkenin 23 luvun nojalla.” Träskman 2004, s. 481. Kyseinen laki kumottiin vuonna 2005 ja siirrettiin rikoskaaren 6 luvun 11 §:ään, jolloin kriminalisointi laajennettiin koskemaan myös henkilöä, joka käyttää hyväkseen toisen henkilön korvaamaa tilapäistä seksuaalista suhdetta. Tällä tarkoitetaan käytännössä parittajaa tai muuta siihen rinnastettavaa tahoa.

²⁰² Ruotsalaista prostituutiolainsäädäntöä voidaan pitää edelläkävijänä sen suhteen, että Ruotsissa päätettiin siirtää tarkastelu myyjän toiminnan rangaistavuudesta nimenomaan seksin ostajaan. Ks. tästä tarkemmin esim. SOU 2010:49, s. 5.

teiskunnalliseksi ongelmaksi, jolloin valtiota pidetään ensisijaisena tahona asian ratkaisemiseksi.²⁰³

Seksin ostamisen kriminalisoinnilla pyrittiin ennen kaikkea normia luovaan vaikutukseen. Tavoitteena oli tehdä selväksi, että prostituutio ei ole missään muodossaan hyväksyttävä ilmiö ja vaikuttaa haitallisesti naisten ja miesten väliseen tasa-arvoon. Lisäksi koettiin, että kysyntää rajoittamalla myös tarjonta vähentyisi ja sen myötä olosuhteet eivät houkuttelisi maahan järjestäytyntä rikollisuutta. Ruotsissa haluttiin pyrkiä vaikuttamaan kansallisten asenteiden lisäksi myös muiden maiden lainsäädäntöön, jolloin ruotsalainen prostituutiosääntely voisi toimia esimerkkinä muille.²⁰⁴

Kriminalisoinnin taustalla olleet argumentit herättivät myös kritiikkiä. Esimerkiksi *Träskman* on kritisoinut sitä, ettei lainsäädäntöprosessissa käsitelty puolesta ja vastaan -argumentteja puolueettomasti ja asiallisesti. *Träskman* arvostelee erityisesti sitä, että Ruotsissa seksin ostamisen kriminalisoitiin ei suhtauduttu sillä rationaalisuudella, jota yleensä odotetaan uusista kriminalisoinneista päätettäessä. *Träskmanin* mukaan seksikauppalaan valmistelussa ei määritelty riittävän tarkasti sitä, mitä pidettiin uuden rangaistussäännöksen suojeluobjektina eli sellaisena oikeudellisena intressinä, jota rangaistussäännöksellä haluttiin suojella. Seksikauppalakia koskeneessa hallituksen esityksessä (1997/98:55) seksikauppa rinnastettiin yleisesti naisiin kohdistuvaan väkivaltaan. *Träskmanin* mukaan suojeluintressinä pidetään ilmeisesti ”jotakin yleisempää, kollektiivista ja samalla abstraktimpaa intressiä” kuin esimerkiksi ruumiillista koskemattomuutta, seksuaalista itsemääräämisoikeutta tai henkeen ja terveyteen liittyviä tekijöitä. Tällöin lakia voidaan tulkita siten, ettei lain suojeluobjektina ole nainen tai naisten erityinen ihmisarvo. Sen sijaan seksikauppaa koskevan lainsäädännön suojeluobjektina pidetään yleistä järjestystä, mikä tekee seksikaupparikoksista järjestysrikoksia. Tällä puolestaan on vaikutusta siihen, miten rangaistussäännöstä tulkitaan.²⁰⁵

Seksikauppalakia on kritisoitu myös siitä, ettei se ota huomioon prostituutiota työnä jatkuvasti kaupallistuvan seksibisneksen kentässä. Lisäksi lainsäädäntöprosessin taustalla olleita oletuksia prostituutiosta ja siihen liittyvistä ostajan ja myyjän välisistä valtasuhteista on kritisoitu

---

²⁰³ Aaltonen–Niemi 2013, s. 21.

²⁰⁴ Aaltonen–Niemi 2013, s. 22 ja SOU 2010:49, s. 5–7.

²⁰⁵ Träskman 2004, s. 485 ja Träskman 2013, s. 158.

epämääräisiksi.²⁰⁶ Seuraavaksi tarkastellaankin seksikauppalaan käytännön vaikutuksia sekä niihin kohdistunutta kritiikkiä.

3.3.2 Seksikauppalaan soveltaminen ja käytännön vaikutukset

Prostituutioilmiön luonteesta johtuen sitä käsittelevien tarkkojen ja aukottomien tutkimusten ja tilastojen tekeminen on luonnollisesti vaikeaa. Ruotsissa on kuitenkin muutamaan eri otteeseen pyritty selvittämään, miten seksinostokielto on vaikuttanut kansalaisten asenteisiin ja yleiseen prostituutiotilanteeseen. Asiaa selvitettiin vuonna 2010, jolloin valmistui selvitys seksinostokiellon käytännön vaikutuksista (*Förbud mot köp av sexuell tjänst - En utvärdering 1999–2008 (SOU 2010:49)*). Selvityksen mukaan seksinostokielto on vaikuttanut selvästi katuprostituution määrään. Tukholman, Malmön ja Göteborgin alueella katuprostituution määrä on vähentynyt puolella ja ruotsalaisten prostituoitujen osuus on pienentynyt. Nykyään prostituoidut ovat lähinnä ”uusien Schengen-maiden” eli Baltian ja Itä-Euroopan maiden kansalaisia.²⁰⁷

Selvityksessä todetaan myös, että seksinostokiellon ansiosta prostituution määrä ylipäänsä ei ole lisääntynyt. Lain nähdään myös asettavan tehokkaita esteitä ihmiskaupan esiintymiselle Ruotsissa. Koska lain yhtenä tavoitteena oli pyrkiä vaikuttamaan ennen kaikkea ihmisten asenteisiin, merkittävänä saavutuksena voidaankin pitää mielipidemittausten tuloksia: ruotsalaisten asenteet seksinostoa kohtaan ovat lain voimaantulon jälkeen muuttuneet entistä kielteisemmiksi. Selvityksen mukaan on voitu myös osoittaa, että seksinostokiellosta johtuen Ruotsissa ostetaan vähemmän seksiä kuin muissa Pohjoismaissa. Kaiken kaikkiaan selvityksessä todetaan, että laki on ollut todella tehokas ja täyttänyt sille asetetut tavoitteet.²⁰⁸ Myös suomalaisessa lainvalmisteluaineistossa onkin useaan otteeseen viitattu ruotsalaisen lainsäädännön toimivuuteen.²⁰⁹

Vaikka lain toimivuutta on korostettu useissa eri yhteyksissä, tosiasialliset vaikutukset ovat saaneet osakseen myös kritiikkiä. RFSU:n (*Riksförbundet För Sexuell Upplysning*) tilaaman tuoreen selvityksen mukaan seksikauppalaan todelliset vaikutukset ovat jääneet oletettua pie-

---

²⁰⁶ Holmström–Skillbrei 2011, s. 490–491.

²⁰⁷ SOU 2010:49, s. 20. Ks. myös Schulze 2014, s. 52–54.

²⁰⁸ SOU 2010:49, s. 9–11. Ks. myös Kimpimäki 2009, s. 310–314 ja Aaltonen–Niemi 2013, s. 35–41.

²⁰⁹ Ks. esim oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5, s. 44–45 ja HE 229/2014 vp, s. 3.

nemmiksi. *Charlotta Holmströmin* laatimassa selvityksessä todetaan, että prostituution luonteesta ja ilmenemismuodoista ei ole saatu riittävästi tieteellistä näyttöä. Siten on myös haasteellista arvioida, missä määrin laki on todellisuudessa vaikuttanut prostituutioon laajuuteen ja esiintymiseen. Lisäksi asenteet myös seksin myyjää kohtaan ovat muuttuneet entistä kielteisemmiksi.²¹⁰ Raportissaan *Holmström* nostaa esille myös sen, että seksityön todellisuuden selvittämiseksi tarvittaisiin enemmän tutkimuksia nimenomaan seksityötä tekevien ihmisten näkökulmasta.²¹¹ Ruotsissa on tällä hetkellä käynnissä seksikauppalainsäädäntöön liittyvä tarkastelu, jonka yhteydessä pohditaan muun muassa sitä, pitäisikö seksin ostaminen kieltää myös ulkomailla. Hallituksen mukaan tavoitteena on varmistaa, etteivät ruotsalaiset tue ihmiskaupparikollisuutta ulkomailla sekä vaikuttaa entistä voimakkaammin kansalaisten prostituutiota koskeviin asenteisiin.²¹²

3.4 Kriminalisointiperiaatteet seksin ostamisen kriminalisoinnin perusteena

3.4.1 Oikeushyvien suojelu

Rangaistavaksi säädetty ja säädettävät teot sekä niiden oikeudelliset reunaehdot ovat nousseet entistä voimakkaammin (rikos)oikeustieteellisen keskustelun aiheeksi viime vuosien aikana.²¹³ Julkisuudessa on pohdittu seksin ostamisen kriminalisoinnin lisäksi myös esimerkiksi kerjäämisen ja koulukiusaamisen kriminalisointiin liittyviä kysymyksiä. On ymmärrettävää, että yhteiskunnassamme rikosoikeus koetaan usein oikeudenmukaisuuden ”valvojaksi” ja järjestelmäksi, joka omalta osaltaan pyrkii vähentämään ei-toivottuja käyttäytymismalleja. Kriminalisointi on kuitenkin toimenpide, joka vaatii lainsäätäjältä rationaalista ajattelua ja harkintakykyä niin perusoikeuksien kuin kriminalisointiperiaatteidenkin valossa. Ultima ratio-periaatteenkin mukaisesti rikosoikeutta tulisi käyttää vasta siinä vaiheessa, jos käsillä ei ole toista, rikosoikeudellista järjestelmää vähemmän haitallista ja yksilön oikeuksiin vähäisemmin puuttuvaa menettelytapaa²¹⁴.

Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaisesti rikosoikeudella voidaan suojata vain jotakin

---

²¹⁰ Holmström 2015, s. 37.

²¹¹ Holmström 2015, s. 40.

²¹² Helsingin Sanomien artikkeli 2.2.2015: Tutkimusraportti: Ruotsin seksin ostokielto ei ehkä vähentänytkään prostituutiota.

²¹³ Melander 2010, s. 20.

²¹⁴ Melander 2008, s. 408. Ks. ultima ratio- periaatteesta tarkemmin luvussa 4.3.3.

hyväksyttävää oikeushyvää. Se toimii siis siten kriminalisointien alaa kaventavasti. Oikeushyvä-käsitteen sisältö on laajentunut vuosien mittaan. Aikaisemmin niin sanotuiksi perinteiksi oikeushyviksi käsitettiin individuaaliset oikeushyvät kuten esimerkiksi henki, terveys, vapaus, yksityisyys sekä seksuaalinen itsemääräämisoikeus. Nykyään oikeushyväksi voidaan määrittellä myös laajempia, kollektiivisia oikeushyviä kuten vaikkapa ympäristö tai yleinen järjestys ja turvallisuus.²¹⁵ Oikeushyvien suojelun periaatteen avulla ei voida kuitenkaan määrittellä tyhjentävästi kaikkia niitä intressejä, joita rikosoikeudellisen järjestelmän avulla voidaan suojella.²¹⁶

Oikeushyvien suojelun periaate on kiinteästi kytköksissä perusoikeusjärjestelmään. Ensinnäkin, rikosoikeudella suojattavat oikeushyvät on pyritty suhteuttamaan perusoikeusjärjestelmään ja perusoikeuksia voidaankin pitää yhtenä esimerkkinä rikosoikeudellisen järjestelmän mahdollisesti suojelemista oikeushyvistä. Toiseksi perustuslakivaliokunta on muotoillut, että rikosoikeudellista järjestelmää voidaan käyttää vain sellaisissa tapauksissa, joissa sille voidaan osoittaa painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä²¹⁷ peruste. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että tällaiset tarpeet ja perusteet voivat liittyä juuri tietyn perusoikeuden suojaamiseen.²¹⁸ *Melander* toteaaakin, että nykyajan oikeudessa perus- ja ihmisoikeudet ovat selkeimpiä kriteerejä siitä, minkälaisia rikosoikeudellisen järjestelmän keinoin suojatut intressit voivat olla.²¹⁹

Kuten aikaisemmin on jo todettu, perustuslakivaliokunnan mukaan yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyvien kriminalisointien sallittavuutta on arvioitava samoin kuin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä²²⁰ ylipäätään.²²¹ Perustuslakivaliokunnan laatiman luettelon mukaisesti perusoikeuksien rajoittamista koskevat vaatimukset ovat lailla säätämisen vaatimus, täsmällisyys- ja tarkkarajaisuusvaatimus, rajoitusperusteen hyväksyttävyysovaatimus, ydinalueen koskemattomuusvaatimus, suhteellisuusvaatimus, oikeusturvavaatimus sekä ihmisoikeusvelvoitteiden noudattamisen vaatimus.²²²

---

²¹⁵ *Melander* 2010, s. 21–22.

²¹⁶ *Melander* 2008, s. 358.

²¹⁷ Hyväksyttävyysovaatimuksesta tarkemmin *Melander* 2008, s. 344.

²¹⁸ *Melander* 2010, s. 22. Ks. myös PeVL 23/1997 vp, s. 2–3.

²¹⁹ *Melander* 2008, s. 361.

²²⁰ Ks. tarkemmin esim. *Viljanen* 2001.

²²¹ PeVL 23/1997 vp, s. 2. Ks. myös *Melander* 2008, s. 344.

²²² PeVM 25/1994 vp, s. 4–5.

Oikeushyvien suojelun periaatteen yhteydessä huomio kiinnittyy erityisesti perusoikeuden rajoitusperusteen hyväksyttävyyksivaatimukseen²²³. Perustuslakivaliokunnan mukaan:

*”Rajoitusperusteiden tulee olla hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimia. Hyväksyttävyyden arvioinnissa merkitystä voi olla esimerkiksi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vastaavanlaisilla oikeutta koskevilla määräyksillä, ainakin siltä osin kuin niihin sisältyy tyhjentävä luettelo ihmisoikeuksien hyväksyttävistä rajoitusperusteista. Perusoikeussäännöksiä on perusteltua tulkita yhdenmukaisesti ihmisoikeuksien kanssa niin, että vain ihmisoikeussopimuksen asianomaisen sopimusmääräyksen mukaan hyväksyttävät rajoitusperusteet voivat olla vastaavan perusoikeussäännöksen sallittuja rajoitusperusteita.”*²²⁴

Hyväksyttävyyksivaatimuksen mukaan perusoikeuden rajoitusperusteen tulee siis olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatima. Viljasen mukaan toisen perusoikeuden turvaamistavoitetta voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta sellaisena painavana yhteiskunnallisena tarpeena, joka sallii toisen²²⁵ perusoikeuden rajoituksen. Perusoikeusrajoitus voi olla legitiimi myös silloin, kun se liittyy jonkin painavan kollektiivisen hyvän turvaamiseen tai edistämiseen. Tällaisessa tilanteessa on kuitenkin pystyttävä perustelemaan erityisen tarkkarajaisesti ja täsmällisesti se tarve, johon ehdotettu sääntely liittyy. Muilta kuin perusoikeusjärjestelmään palautuvilta rajoitusperusteilta edellytetään myös hyvin konkreettista liityntää ehdotettuun sääntelyyn.²²⁶ Myös Melander on todennut, että jos ja kun yksittäisten perusoikeuksien käyttöön liittyviä kriminalisointeja on arvioitava samoin kuin perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä, ei ole tarpeen vaatia suojattavan kohteen jäännöksetöntä palautumista perusoikeuksiin. Kaikki kriminalisoinnit kuitenkin vaativat hyväksyttävyydedellytyksen tarkoittamaa painavaa yhteiskunnallista tarvetta ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää perustetta riip-

---

²²³ Viljanen 2001, s. 331.

²²⁴ PeVM 25/1994 vp, s. 5. Tähän liittyen ks. aikaisemmin luvussa 3.2.1 mainitut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut, joissa tarkasteltiin julkisen vallan oikeutta rajoittaa tiettyjä seksuaalielämään liittyviä toimintoja. Tuomioistuimien on vahvistanut, että valtion puuttuminen tiettyihin seksuaalielämän toimintoihin voidaan joissain tilanteissa nähdä oikeutetuksi esimerkiksi terveyden ja moraalien suojelemiseksi. Ks. esim. *A.D.T v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2000), tuomion kohta 37 sekä *Laskey, Jaggard ja Brown v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1997) Reports 1997–1, 120.

²²⁵ On kuitenkin huomattava, että jos jokin seikka muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa jotakin tiettyä perusoikeutta, tästä ei voida suoraan päätellä, että kyseinen seikka on hyväksyttävä peruste rajoittaa myös jotakin muuta perusoikeutta. Ks. Viljanen 2001, s. 188.

²²⁶ Viljanen 2001, s. 125 ja s. 184–187. Ks. myös Melander 2008, s. 347–348. Viljanen huomauttaa kuitenkin, että em. kollektiivisten intressien hyväksyttävyyks voi vaihdella perusoikeuksittain. Myöskään pelkät moraaliperusteet eivät yleensä oikeuta rajoittamaan perusoikeuksia. Ks. Viljanen 2001, s. 187.

pumatta siitä, suojaako kyseinen kriminalisointi jotakin tiettyä perusoikeutta vai ei.²²⁷

Mikäli ajatellaan seksin ostamista nimenomaan prostituoidun henkilökohtaisen koskemattomuuden ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden eli perustuslain 7 ja 10 §:ssä suojattujen oikeuksien loukkauksena, voitaisiin nuo perusoikeudet mielestäni perustellusti nähdä sellaisiksi oikeushyviksi, joita rikosoikeudellisella järjestelmällä voitaisiin suojata. Edellä mainitun yhteiskunnallisen tarpeenkin täyttymiselle on löydettävissä perusteluita: toisen perusoikeuden turvaamistavoite voi olla sellainen painava yhteiskunnallinen tarve, joka sallii toisen perusoikeuden rajoittamisen. Tästä näkökulmasta perustuslain 18 §:n suojaama elinkeinovapaus väistyisi perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävällä tavalla henkilökohtaisen koskemattomuuden ja itsemääräämisoikeuden tieltä. Yhteiskunnallisen tarpeen olemassaoloa voidaan perustella myös sillä, että prostituutioon voi liittyä erilaisten tutkimusten mukaan terveyshaittoja, päihteiden väärinkäyttöä, huumausaineita ja järjestäytyntä rikollisuutta. Seksin ostamisen kriminalisoinnin taustalla olisi siten osoitettavissa sekä selkeästi perusoikeusjärjestelmään palautuva oikeushyvä että painava yhteiskunnallinen tarve. Myös perustuslakivaliokunta totesi seksin ostamisen täyskieltoa HE 221/2005 vp koskevassa lausunnossaan, että ehdotetulle sääntelylle oli löydettävissä useita eri perusoikeussäännöksiin tukeutuvia perusteita²²⁸.

Vaikka aikaisemmin todettiin oikeushyvien suojelun periaatteen toimivan ennen kaikkea kriminalisointien alaa kaventavasti, oikeushyvien kytkeminen perusoikeusjärjestelmään voi ohjata lainsäätäjää myös vastakkaiseen suuntaan. Perustuslain 22 §:n mukaisesti julkisen vallan on turvatta perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen.²²⁹ Myös perustuslakivaliokunta on todennut, että perusoikeuksista voidaan johtaa velvoite säätää tai ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisilta loukkauksilta.²³⁰ Tämä aktiivinen toimintavelvoite voi siten ulottua myös yksityisten välisiin suhteisiin: käytännössä yksilön perusoikeudesta voi tulla painava yhteiskunnallinen tarve²³¹, joka oikeuttaa toiseen perus-

---

²²⁷ Melander 2008, s. 348.

²²⁸ PeVL 17/2006 vp, s. 3. Näillä perusteilla perustuslakivaliokunta viittasi muun muassa prostituoitujen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden suojaamiseen sekä itsemääräämisoikeuteen. Lisäksi kriminalisoinnille oli esitettävissä myös sukupuolten tasa-arvoon liittyviä syitä.

²²⁹ Säännöksessä ei kuitenkaan ole määritelty niitä keinoja, joilla julkisen vallan pitää toteuttaa kyseistä turvaamisvelvollisuutta. Keinovalikoima on siten jätetty tapauskohtaisesti harkittavaksi, mutta keskeisiä keinoja ovat joka tapauksessa perusoikeuden käyttöä turvaavan ja täsmentävän lainsäädännön säätäminen sekä taloudellisten voimavarojen kohdentaminen. Ks. HE 309/1993 vp, s. 75 ja Viljanen 2001, s. 9–10.

²³⁰ Melander 2008, s. 351–352 ja PeVL 23/1997 vp, s. 3. Ks. myös Viljanen 2001, s. 341–345.

²³¹ Kun lainsäätäjällä on suoranaisten velvollisuus perusoikeuksien suojaamiseen myös yksityisten välisissä suhteissa, tästä seuraa lähtökohtaisesti myös hyväksyttävä peruste rajoittaa suojattavan perusoikeuden kanssa

oikeuteen puuttumisen tai sillä uhkaamisen. Siten perusoikeuksien turvaamisvelvoite laventaa perusoikeusnäkökulmaa laajemmalle ulottuvuudelle kuin pelkästään yksilöihin pelkistyväksi perusoikeusajatteluksi.²³²

Kyseinen näkökulma voidaan kytkeä myös seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvän tarkasteluun. Ostamisen täyskriminalisointia puoltavissa argumenteissa viitataan usein siihen, että lähtökohtaisesti seksinostotilanteessa ei ole kysymys tasavertaisesta suhteesta ostajan ja myyjän välillä.²³³ Usein viitataan myös rakenteellisen epätasa-arvoon nais- ja miessukupuolten välillä: ostajat ovat useimmiten miehiä, jotka hyödyntävät ostotilanteessa valta-asemaansa ja hyväksikäyttävät seksiä myyviä naisia.²³⁴ Perinteisen vertikaalisuhdetta painottavan perusoikeusajattelun mukaisesti perusoikeudet on nähty lähinnä yksityisten ihmisten ja julkisen vallan välisen suhteen ulottuvuutena. Keskeinen lähtökohta on ollut, että perusoikeuksilla tarkoitetaan tiettyjä perustuslaissa turvattuja oikeuksia, jotka velvoittavat julkista valtaa. Nytemmin oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin alettu korostaa entistä enemmän myös perusoikeuksien horisontaalivaikutusta eli perusoikeuksien merkitystä myös yksityisten välisissä keskinäisuhteissa. Tällaisessa ajattelussa olennaista onkin nimenomaan sen seikan tunnustaminen, että yksityiset eivät välttämättä ole keskenään tasavertaisessa asemassa. Tällöin heikomman osapuolen suojele nähdään julkisen vallan tehtävänä.²³⁵

Myös *Tolvasen* mukaan seksuaalipalvelun ostotilanteessa ei yleensä ole kysymys tasavertaisesta sopimustilanteesta ostajan ja myyjän välillä. Myyjä on uhrin asemassa erityisesti silloin, kun taustalla on paritustoimintaa. *Tolvasen* mukaan myös muunlaisessa tilanteessa ostajan voidaan katsoa loukkaavan myyjän henkilökohtaista koskemattomuutta. Hän onkin todennut kannattavansa seksin ostamisen kriminalisointia nimenomaan oikeushyväopin näkökulmasta: ”*vaikka jossain yksittäistapauksessa voisimme perustellusti väittää kysymyksessä olevan tasavertaisen kaupankäynnin myyjän ja ostajan välillä, eikö kriminalisointiin pitäisi riittää jo se, että mitä ilmeisimmin useimmissa tapauksissa näin ei ole asian laita?*”²³⁶

---

kollisioon joutunutta toista perusoikeutta. Ks. Viljanen 2001, s. 144.

²³² Melander 2008, s. 347–348. Ks. myös Viljanen 2001, s. 9–11.

²³³ Ks. esim. Kimpimäki 2009, s. 31. Samassa yhteydessä Kimpimäki esittelee myös näkemyksiä, joiden mukaan myös ostaja voidaan nähdä olosuhteiden uhrina ja aikaisemmassa elämässään hyväksikäytettynä, hoidon tarpeessa olevina henkilöinä. Tällöin näkemys ostajan ja myyjän välisestä valtasuhteesta saattaa hämärtyä. Ks. tästä Kimpimäki 2009, s. 31–32.

²³⁴ Marttila 2009, s. 42–45.

²³⁵ Länsineva 2006(b), s. 1177–1180 ja Tolvanen 2005, s. 146–147. Ks. myös Länsineva 2011, s. 460–461.

²³⁶ Tolvanen 2005, s. 150–151. Ks. kuitenkin myös Tolvanen 2003, jossa hän tarkastelee seksin ostamisen kri-

3.4.2 Hyöty–haitta-punninnan periaate

Hyöty–haitta-punninnan periaatteen mukaisesti säädettävillä olevasta kriminalisoinnista on aiheuduttava enemmän hyötyä kuin haittaa. Koska useimmat kriminalisoinnin kohteena olevat käyttäytymismallit vaikuttavat rikosoikeuden lisäksi myös muilla yhteiskunnan osa-alueilla, tämä periaate yhdistää rikosoikeudellisesti painottuvan kriminalisointikeskustelun laajempaan yhteiskunnalliseen viitekehykseen. Hyöty-haitta-punninnan periaate on hyvin käytännönläheinen kriminalisointiperiaate, koska sen yhteydessä joudutaan pohtimaan kriminalisoinnin vaikutuksia laajalti ja ennakoivasti. Periaate onkin noussut ratkaisevaksi useiden ongelmalliseksi koettujen kriminalisointihankkeiden yhteydessä.²³⁷

Melanderin mukaan hyöty–haitta-punninnan periaate on voimakkaasti kytköksissä aikaisemmin käsiteltävänä olleeseen oikeushyvien suojelun periaatteeseen. Koska rikosoikeus on väistämättä tavoitteellista eli sillä pyritään vaikuttamaan ei-toivottavan käyttäytymisen määrään, tällöin on olemassa jokin intressi, jota rikosoikeudella suojellaan. Näin ollen kriminalisoinnin vaikutusten arvioiminen sisältyy jo oikeushyvien suojelun periaatteeseenkin.²³⁸

Hyöty–haitta-punninnan periaate voidaan rinnastaa myös perusoikeuksien rajoitusedellytyksenä olevaan suhteellisuusvaatimukseen.²³⁹ Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti tietyn perusoikeuden rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.²⁴⁰ Hyöty–haitta-punninnan periaatteen yhteydessä onkin punnittava sitä, onko rikosoikeudellinen keino oikea vaihtoehto suhteessa muihin yhteiskuntapoliittisiin keinoihin. Lisäksi on pohdittava erilaisten rikosoikeudellisten keinojen keskinäistä suhdetta ja sitä, onko ylipäättään suhteetonta puuttua tiettyyn käyttäytymiseen lainsäädännöllisin rajoituksin.²⁴¹

Seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvässä keskustelussa hyöty–haitta-punninnan periaate on noussut erityisen voimakkaasti esille. Koska kyseessä on yhteiskunnallisesti hyvin moni-

---

minalisoinnin hyväksyttävyyttä myös kriittisesti muiden kriminalisointiperiaatteiden osalta.

²³⁷ Melander 2010, s. 23.

²³⁸ Melander 2008, s. 471.

²³⁹ Viljanen 2001, s. 337.

²⁴⁰ PeVM 25/1994 vp, s. 5. Ks. myös Viljanen 2001 s. 205–207.

²⁴¹ Tolvanen 2003, s. 188.

ulotteinen ilmiö, joudutaan sen yhteydessä pohtimaan laajalti erilaisia hyötyjä ja haittoja. Voidaan todeta, että vastakkaisia näkökantoja edustavien tahojen erimielisyydet nimenomaan hyöty–haitta-punninnan näkökulmasta ovat olleet yksi merkittävin syy siihen, ettei varsinaista seksin ostamista yleisesti kriminalisoivaa lakia ole ainakaan toistaiseksi säädetty.

Hallituksen esityksessä HE 221/2005 vp on otettu kantaa seksin ostamisen kriminalisointiin liittyviin hyötyihin ja haittoihin. Kriminalisoinnin mahdollisiksi haittoiksi hallitus esittää prostituution siirtymisen ”maan alle” eli pois julkisuudesta ja viranomaisten ulottuvilta sekä siitä aiheutuvan parittajien vallan lisääntymisen prostituoituihin nähden. Tällöin prostituoitujen asema heikkenisi entisestään, kun he joutuisivat hyväksymään asiakkaiksi myös sellaisia henkilöitä, joista aikaisemmin olisivat kieltäytyneet esimerkiksi väkivaltaisuuden vuoksi. Seksin ostamisen kriminalisointi voisi hallituksen esityksen mukaan johtaa myös siihen, että prostituutioon liittyvän rikollisuuden tutkintamahdollisuudet heikkenisivät ostajien entistä vähemmän yhteistyöhalukkuuden vuoksi.²⁴²

Esityksessä kuitenkin todetaan, että kriminalisoinnista aiheutuvat hyödyt ovat haittoja suurempia. Hallitus ei pidä kriminalisoinnista johtuvan väkivaltaisuuden mahdollisuuden kasvun uhkaa yksiselitteisenä, sillä kriminalisoinnin myötä ostajat saattaisivat käyttäytyä entistä varovaisemmin prostituoitujen seurassa välttääkseen joutumasta viranomaisten käsiin. Myöskään prostituutioon liittyvien rikosten tutkintamahdollisuuksien heikkenemiseen hallitus ei usko, sillä poliisin toimivaltuuksia on lisätty esimerkiksi pakkokeinolain muutoksella. Esityksessä ei pidetä ongelmallisena myöskään sitä, että riittävän näytön hankkimiseen, rangaistus säännösten tulkintaan ja poliisin valvontavoimavaroihin liittyviä tekijöitä on kyseenalaistettu.²⁴³

Seksin ostamisen kriminalisoinnilla voisi kaiken kaikkiaan olla yleispreventiivinen vaikutus eli kriminalisoinnin myötä seksin ostaminen vähentyisi. Ostajiin kohdistuva kriminalisointi vaikuttaisi myös ihmiskaupan ja parituksen ehkäisemiseen ja siten vahvistettaisiin ihmisen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden suoja. Tällöin turvattaisiin myös seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumista.²⁴⁴ Esityksessä todetaan kokoavasti, että seksuaalipalvelu-

---

²⁴² HE 221/2005 vp, s. 16.

²⁴³ HE 221/2005 vp, s. 16.

²⁴⁴ HE 221/2005 vp, s. 15 ja 19. Ks. kritiikistä kuitenkin Pro-tukipisteen lausunto 5.11.2012.

jen ostamisen kriminalisoinnin voidaan tavoitteet huomioon ottaen ajatella tosiasiasa vahvistavan prostituoitujen henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta varsinkin sen vuoksi, että oikeuskirjallisuudessa on todettu perustuslain 7 §:n sisältämän henkilökohtaisen koskemattomuuden kannalta arvioituna toimivan keskeisenä perusoikeussäännöksenä, joka tulisi suhteuttaa myös perustuslain 1 §:n 2 momentissa tarkoitettuun ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Tältä kannalta katsottuna prostituoitujen yleensä tosiasiasa rajoitettu henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus vahvistuisivat seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin myötä.²⁴⁵

Melanderin mukaan hyöty–haitta-punninta periaatteen yksi ydinulottuvuuksista on nimenomaan sen seikan arvioiminen, aiheutuuko tietystä kriminalisoimisesta yleispreventiivisiä hyötyvaikutuksia. Tällöin olennaista on pohtia myös sitä, onko kriminalisoinnista aiheutuva yleispreventiivinen hyöty myös kommunikatiivista eli käsitetäänkö kriminalisoitava käyttäytyminen yleisesti yhteiskunnassa moitittavaksi, ei-toivottavaksi käyttäytymiseksi.²⁴⁶ Mikäli seksin ostamisen kriminalisointia pohditaan tästä näkökulmasta, hallituksen esityksessä määritellyt hyötyvaikutukset olisivat mielestäni hyöty-haitta-punninnan periaatteen mukaisesti erittäin relevantteja²⁴⁷.

3.5.3 Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate

Seksin ostamisen kriminalisointia puoltavissa argumenteissa viitataan usein siihen, että seksin ostaminen loukkaa prostituoitujen ihmisarvoa. Tällaisissa näkemyksissä prostituoidun ruumista pidetään kaupankäynnin kohteena, mikä tekee maksullisesta seksistä ihmisarvoa alentavaa kaikissa tilanteissa. Koska tällaiset näkemykset ovat nousseet niin voimakkaasti esille seksin ostamisen täyskieltoa koskevassa keskustelussa, tarkastellaan seuraavaksi ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta kriminalisointia puoltavana tekijänä.²⁴⁸

Ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta ei voida pitää ns. perinteisenä kriminalisointipe-

---

²⁴⁵ HE 221/2005 vp, s. 63. Ks. kuitenkin hyöty–haitta-punninnan periaatteen ongelmista luvussa 4.2.2.

²⁴⁶ Melander 2008, s. 480–484.

²⁴⁷ Tässä yhteydessä voitaisiin myös kritisoida sitä, että kommunikatiivisesta näkökulmasta katsottuna seksin ostamista ei voida aukottomasti pitää yleisesti moitittavana käyttäytymisenä: tästä kertoo jo se, että yleistä seksinostokiellon säätävää lakia ei ole vielä säädetty näkemyserojen vuoksi. Auttaisiko mahdollinen täyskielto todellisuudessa ohjaamaan yksilöiden arvomaailmaa ja valintoja?

²⁴⁸ Tämä siitä huolimatta, että yleensä ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta on pidetty ennemminkin rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä rajoittavana tekijänä. Ks. esim. Nieminen 2005(b), s. 55.

riaatteena. Tämä johtuu osittain siitä, että esimerkiksi oikeuskirjallisuudessa on esitetty erilaisia näkemyksiä koskien sitä, kuuluuko ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate ylipäänsä muiden kriminalisointiperiaatteiden joukkoon. Esimerkiksi *Tolvasen* kriminalisointiperiaatteita koskevassa jaottelussa ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatetta ei esiinny²⁴⁹, mutta *Nuutila* ja *Melander* puolestaan tunnustavat sen yhdeksi kriminalisointiperiaatteeksi muiden joukossa²⁵⁰. *Melander* tosin huomauttaa ihmisarvon loukkaamattomuuden periaatteen poikkeavan siinä mielessä muista kriminalisointiperiaateista, että sille ei varsinaisesti löydy suoraa vastinetta perusoikeuksien rajoitusedellytyksissä tai perustuslakivaliokunnan muotoilemissa kriminalisointien rajoitusperusteissa. Sen asemaa yhtenä kriminalisointiperiaatteena muiden joukossa tukevat kuitenkin muun muassa ihmisarvon loukkaamattomuuden perustuslaillinen asema, ihmisarvon loukkaamattomuuden suuri painoarvo kansainvälisissä ihmisoikeusvelvoitteissa sekä humanisiin kriminaalipoliittisiin tavoitteenasetteluihin liittyvät tekijät.²⁵¹

Ihmisarvon loukkaamattomuudesta säädetään perustuslain 1 luvun 1 §:ssä:

1 § Valtiosääntö

Suomi on täysivaltainen tasavalta.

Suomen valtiosääntö on vahvistettu tässä perustuslaissa. Valtiosääntö turvaa ihmisarvon loukkaamattomuuden ja yksilön vapauden ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa.

Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi.

Ihmisarvon loukkaamattomuutta voidaankin luonnehtia valtiosääntöperiaatteeksi. Perustuslain järjestelmässä ihmisarvoa tai ihmisarvon loukkaamattomuutta ei suoranaisesti voida pitää perusoikeutena, vaan pikemminkin perusoikeuksien taustalla vaikuttavana arvona. Sillä on merkitystä myös rikosoikeudellisessa sääntelyssä: mikäli ymmärrämme rikosoikeuden aina perusoikeuksiin puuttuvaksi ja jos perusoikeuksia tulee tulkita ihmisarvon loukkaamattomuus huomioon ottaen, rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä punnitessa on huomioitava myös

---

²⁴⁹ Ks. Tolvanen 2005.

²⁵⁰ Nuutila 1996, s. 76 ja Melander 2008, s. 261.

²⁵¹ Melander 2008, s. 261–264.

ihmisarvon loukkaamattomuuteen liittyvä ulottuvuus.²⁵²

Ihmisarvon laajempi ymmärtäminen liittyy rikosoikeudellisesti ja erityisesti kriminalisointiteorian kannalta merkitykselliseen paternalismiin, jonka mukaan rikosoikeuden lähtökohtainen tehtävä on estää potentiaalista rikoksentehtävää aiheuttamasta vahinkoa tai vaaraa muille. Tämä voidaan kytkeä rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä koskevaan liberaaliin suhtautumistapaan, jonka mukaan julkisen vallan tulisi puuttua mahdollisimman vähän yksittäisten ihmisten elämään ja valinnanvapauteen.²⁵³ Tällöin ihmisarvon merkittävyys palautuu nimenomaan ihmisten kykyyn olla autonomisia toimijoita: jokaisella yksilöllä on oikeus itse päättää omaa itseään koskevista asioista ilman julkisen vallan tarpeetonta puuttumista. Samalla kun yksilön autonomia turvataan, hän itse vastaavasti pidättäytyy loukkaamasta toisten ihmisten autonomiaa.²⁵⁴ Voidaan puhua käsitteestä ”*human dignity as a empowerment*” eli ihmisarvosta oikeuksien luojana²⁵⁵.

Uudemman suuntauksen mukaisesti ihmisarvoa voidaan kuitenkin pitää objektiivisena arvona ja perustavaa laatua olevana perustuslaillisena periaatteena, jonka myötä voidaan määritellä yksilöllistä tasoa laajemmin se, mikä on ihmisarvon mukaista ja mikä ei. Tällöin voidaan rajoittaa ihmisen omaa vapautta, koska rajoituksen uskotaan toimivan kaikkien hyväksi. Ihmisarvo voi siten synnyttää yksilölle velvollisuuksia joko toisia ihmisiä, itseä tai yhteisöä kohtaan.²⁵⁶ Erityisesti biolääketieteen nopea kehittyminen on johtanut siihen, että ihmisarvon käsitteen sisältö on muuttunut ja saa entistä enemmän merkitystä myös itsemääräämisoikeuden rajoittajana. Esimerkiksi kloonaamiseen ja geneettiseen jalostukseen liittyvissä kysymyksissä yksilön mahdollista suostumusta ei voida pitää enää hänen omana asianaan, vaan ihmisarvon loukkaamattomuuden nähdään rajoittavan yksilön omia toimintavapauksia ihmisrajille tyypillisten ominaisuuksien suojelemisen nimissä. Ihmisarvo liittyy siis ennemminkin ihmisrajiin sellaisenaan eikä kyse ole enää niinkään tietyn yksilön ihmisarvosta.²⁵⁷

---

²⁵² Ojanen–Scheinin 2011, s. 219–225 sekä Melander 2008, s. 264–265 ja s. 267–268.

²⁵³ Melander viittaa tässä yhteydessä David Feldmanin artikkeliin ”Human Dignity as Legal Value” – Part I. Public Law 1999, s. 700 (ks. Melander 2008, s. 281–282). Ks. myös Tolvanen 2003, s. 189.

²⁵⁴ Melander 2008, s. 282 ja Nieminen 2005(b), s. 54–56.

²⁵⁵ Tässä käytetty ilmaus ”ihmisarvosta oikeuksien luojana” on Liisa Niemisen, joka viittaa teokseen Beylved, Deryck – Brownsword, Roger: Human Dignity in Bioethics and Biolaw. Oxford 2001, s. 9–28. (Ks. Nieminen 2005(b), s. 54–56.)

²⁵⁶ Melander viittaa tässä yhteydessä David Feldmanin artikkeliin ”Human Dignity as Legal Value” – Part I. Public Law 1999, s. 700 (ks. Melander 2008, s. 281–282).

²⁵⁷ Nieminen 2005(b), s. 58–59.

Tällaisesta ajattelusta hyvänä esimerkkinä voidaan mainita Saksan valtiosääntötuomioistuimessa käsitelty tapaus koskien peep show-esitykseen tarvittavaa lupaa ja sen epäämistä. Tapauksen yhteydessä valtiosääntöistuin totesi ihmisarvon olevan nimenomaan objektiivinen arvo. Kyseisenkaltaisissa esityksissä naisia kohdellaan usein objekteina ja niiden voidaan katsoa loukkaavan naisten ihmisarvoa yleisemmällä tasolla siitä huolimatta, että esiintyjät olivat itse antaneet suostumuksensa esityksiin. Siten tuomioistuin piti ihmisarvoa laajempaan yhteiskunnallisena arvona, jonka vaikutukset eivät rajoitu pelkästään tietyn yksilön tasolle.²⁵⁸ Toinen samantyyppinen tapaus löytyy Ranskasta, jossa päätettiin kieltää ns. kääpiönheittokilpailut yleisen järjestyksen nimissä ihmisarvoa loukkaavina. Kielto ei ollut tarpeellinen toisten ihmisten vapauden turvaamiseksi eikä merkitystä annettu sille, että henkilöt olivat itse antaneet suostumuksensa kilpailun järjestämiseen. Ihmisarvon kunnioittaminen kuitenkin vaati, että ketään ei voinut esineellistä kyseisellä tavalla, vaikka hän oli siihen itse vapaaehtoisesti suostunut.²⁵⁹

Edellä esitetyt näkemykset voidaan kytkeä olennaisesti myös maksullista seksiä koskevaan pohdintaan. Vaikka jotkut kokisivat harjoittavansa prostituutiota vapaaehtoisesti ja siten toimivansa autonomisesti, prostituutio voitaisiin silti nähdä kokonaisuutena ihmisarvoa loukkaavaksi toiminnaksi. Tällöin myös vapaaehtoisten prostituoitujen itsemääräämisoikeutta voitaisiin perustellusti rajoittaa ihmisarvon toteutumisen turvaamiseksi laajemmassa mittakaavassa: ihmisruumiin asettamista kauppatavaksi voidaan pitää yleisellä tasolla ihmisarvon vastaisena toimintana. *Nieminen* ihmettelee, suostuisiko edellä mainittu kääpiö tai prostituoitu työhönsä, jos muutakin työtä olisi tarjolla tai jos hänellä ei olisi pakottava tarve hankkia toimeentuloa. Vapaan valinnan ja pakotetun tilanteen välinen rajanveto on tällaisissa tilanteissa haastavaa ja lopulta voi olla todella vaikea sanoa, kummasta tilanteesta on oikeasti kyse.²⁶⁰

Vaikka keskustelu ihmisarvon merkityksestä yksilöiden itsemääräämisoikeutta rajoittavana tekijänä on kasvanut, yleisemmin oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin korostettu ihmisarvon merkitystä nimenomaan jokaisen yksilön autonomian turvaamisen kannalta. Tämä ei kuitenkaan mielestäni tarkoita sitä, etteikö ihmisarvon suojaamisen merkitystä yksilöiden itsemääräämisoikeutta rajoittavana tekijänä voitaisi nostaa esille myös seksin ostamisen kriminali-

---

²⁵⁸ Melander 2008, s. 281 ja BVerwGE 64 (1981).

²⁵⁹ Ranskan ylimmän hallintotuomioistuimen päätös CCPR/C/75/D/854/1999. Ks. myös *Nieminen* 2005(b), s. 55.

²⁶⁰ *Nieminen* 2005(a), s. 147–149.

sointia koskevassa keskustelussa. Vaikka biolääketieteestä on pitkä matka seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvään tarkasteluun, edellä mainitut tieteen kehitykseen liittyvät tilanteet ovat omiaan osoittamaan ihmisarvon ja sen loukkaamattomuuden käsitteeseen liittyvän murroksen. Ihmisarvo ei välttämättä enää palaudu pelkästään perinteiseen näkemykseen yksilöiden autonomian turvaajana, vaan sillä voi tulevaisuudessa olla entistä enemmän merkitystä myös yksilöiden itsemääräämisoikeuden rajoittajana.

4 SEKSIIN OSTAMISEN KRIMINALISOINNIN OIKEUDELLISET RAJOITTEET

4.1 Perus- ja ihmisoikeudet

4.1.1 Yksityiselämän suoja ja seksuaalinen itsemääräämisoikeus

Kuten jo 3.1.2 luvussa todettiin, seksuaalinen itsemääräämisoikeus on kytköksissä perustuslain 10 §:ssä säädettyyn yksityiselämän suojaan. Yksityiselämän suojan lähtökohtana pidetään yksilön oikeutta vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin ja ympäristöön ja oikeutta määrätä itsestään ja ruumiistaan. Näin ollen jokaisella on siis oikeus päättää myös omasta sukupuolisesta käyttäytymisestään. Edeltävässä luvussa pohdittiin pakkoon perustuvan prostituution ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden välillä olevaa selkeää ristiriitaa. Tässä luvussa asiaa tarkastellaan käänteisestä näkökulmasta: mikäli hyväksymme sellaisen ajattelumallin, jossa tunnustetaan myös vapaaehtoisen prostituution olemassaolo, voisiko seksin ostamisen mahdollinen täyskriminalisointi rajoittaa vapaaehtoisesti prostituutiota harjoittavien henkilöiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta?

Seksiin ja seksuaalisuuteen liittyvät teemat ovat asioita, jotka luonnollisesti kuuluvat jokaisen yksilön intiimeimmälle elämän osa-alueelle. Jo edellä mainittu perustuslain 10 § takaa sen, että jokainen saa vapaasti päättää omasta ruumiistaan ja sukupuolisesta käyttäytymisestään. Ottamatta sen tarkemmin kantaa nyky-yhteiskunnassa esiintyvän seksuaalisuuden monimuotoisuuteen ja erilaisten seksuaalisuuden ilmentämismuotojen hyväksyttävyyden kasvamiseen voitaneen todeta, että kirjo on todella laaja ja ihmisillä on hyvin erilaisia mieltymyksiä. Tällaisessa monimuotoisen seksuaalikulttuurin maailmassa seksuaalisen itsemääräämisen merkitys korostuu: jokainen saa tehdä intiimielämässään haluamiaan asioita, mikäli ne eivät vahingoita toisen yksilön koskemattomuutta ja turvallisuutta.

Seksuaalirikoslainsäädännön tarkoituksena onkin suojella seksuaalisen itsemääräämisoikeuden toteutumista sukupuolesta ja seksuaalisesta suuntautumisesta huolimatta. Lisäksi seksuaalirikoslainsäädännöllä pyritään suojelemaan lapsia ja muita erityisasemassa olevia henkilöitä. Koska lakien tarkoituksena on olla yleisesti ja yhdenmukaisesti sovellettavissa yhdenvertaisen kohtelun turvaamiseksi, oikeudelliselle ajattelulle on tyypillistä nähdä yksilöt sukupuolesta ja muista ominaisuuksista vapaina olevina toimijoina. Tämä tarkoittaa sitä, että joissain tapauk-

sisä on mahdollista ajautua liian pitkälle meneviin yleistyksiin ja käsityksiin joistain ihmisryhmistä. *Karma* ja *Pohjonen* kritisoivatkin seksuaalirikoslainsäädännön taustalla esiintyviä jäykköjä luokituksia koskien alisteisessa ja erityissuojelua tarvitsevassa asemassa olevia henkilöitä. Heidän mukaansa ei ole perusteltua luokitella esimerkiksi kaikkia teini-ikäisiä erityissuojelua tarvitsevien lokeroon: aikuiset saattava nähdä seksuaalista hyväksikäyttöä sielläkin, missä nuoren itsensä mukaan sellaista ei ole tapahtunut. Tällaiset tilanteet saattavat olla tyypillisiä esimerkiksi suojaikärajojen kohdalla. On tietenkin tärkeää suojella herkässä kehitysvaiheessa olevia nuoria, jotka eivät välttämättä itse edes ymmärrä heille tapahtuneiden asioiden todellista merkitystä. Tästä huolimatta nuorten seksuaalikäyttäytymistä tulisi tarkastella myös siitä käsin, miten he itse kokevat ja käsittävät heille tapahtuneet asiat.²⁶¹

Samantyyppinen tilanne voidaan nähdä myös prostituution yhteydessä. Joidenkin näkemysten mukaan prostituoidut eivät koe olevansa alisteisessa ja erityissuojelua tarvitsevassa asemassa, vaan he ovat päätyneet tilanteeseen omasta vapaasta tahdostaan ja omien valintojensa kautta. Prostituoitujen omaa kokemusta ei voida sivuuttaa eikä sitä voida pitää pelkästään rakenteellisen alistamisen aiheuttamana vääränlaisena kuvana todellisuudesta. *Karma* ja *Pohjonen* peräänkuuluttavatkin liiallisen uhriuttamisen sijaan yksilöiden oikeutta määrittellä itse itsensä ja omat kokemuksensa. Erityissuojelua ja yksilöiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta tukevia toimenpiteitä luonnollisesti tarvitaan, mutta niiden kohdistamiseen pitäisi kiinnittää tarkemmin huomiota.²⁶²

Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden yhteydessä ongelmalliseksi muodostuukin se, missä kulkee raja rikosoikeudellisen suojan tarpeen ja jokaisen yksilön autonomian kunnioituksen välillä. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on ratkaisukäytännössään todennut, että seksuaalielämä kuuluu olennaisena osana yksityiselämään ja sen kaikkein intiimeimpään osaluueeseen. Tällöin sen rajoittamiseen johtavien toimenpiteiden tulee olla tarkkaan harkittuja ja perustua erityisen painaviin syihin.²⁶³ Lähtökohtaisesti yhteiskunnan ei tulisi puuttua sellaiseen seksuaaliseen toimintaan, jota aikuiset ihmiset harjoittavat yksityisesti sekä yhteisymmärryksessä keskenään. Seksuaalisen itsemääräämisoikeuden takaama vapaus päättää itses-

---

²⁶¹ Karma–Pohjonen 2006, s. 106–107.

²⁶² Karma–Pohjonen 2006, s. 106–107. Ks. myös Kainulainen ym. 2013, s. 106–107.

²⁶³ Ks. esim. jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa mainitut *Dudgeon v. Yhdistynyt kuningaskunta* (1981), tuomion kohta 45 sekä *P.G. ja J.H. v. Yhdistynyt kuningaskunta* (2001), tuomion kohta 56.

tään ja käyttäytymisestään edellyttää siten suojaa myös ulkopuolisilta pakotteilta.²⁶⁴

Seksuaalinen itsemääräämisoikeus on jo käsitteenä niin moniulotteinen ja vankasti jokaisen yksilön omaan kokemukseen nojaava, että sen tyhjentävä määrittely lieneekin mahdoton tehtävä. Käsitteenä se nojaa tietyllä tapaa samanlaisiin sosiaalisiin ja historiallisiin lähtökohtiin kuin prostituutio: kumpikin liittyy voimakkaasti yhteiskunnan kehityksen mukana muokkautuneisiin käsityksiin naiseudesta, seksuaalisuudesta ja sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Lisäksi ne ovat voimakkaasti kytköksissä toisiinsa – se, millaisena koemme seksuaalisen itsemääräämisoikeuden vaikuttaa myös näkemykseemme prostituutiosta ja päinvastoin.

4.1.2 Elinkeinovapaus

Perustuslain 18 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan työllä, ammatilla tai elinkeinolla. Kyseisen säännöksen turvaama oikeus hankkia toimeentulo on luonteeltaan ennen kaikkea vapausoikeus: jokaisella on vapaus hankkia toimeentulo ja vapaus valita se keino, jolla sen haluaa tehdä. Täten sillä suojataan perustuslain 7 §:ssä määriteltyä henkilökohtaista vapautta ja siihen läheisesti kytkeytyvää itsemääräämisoikeutta. Tässä yhteydessä vapausoikeudella viitataan lähinnä vapauden negatiivisen ulottuvuuteen eli vapautteen hankkia toimeentulo ilman lainsäädännön, viranomaisten ja yksityisten tahojen asettamia esteitä.²⁶⁵ Ammatinvalinnan vapaus edellyttääkin, että yksilön omaa tahtoa kunnioitetaan mahdollisimman pitkälle hänen työelämänsä aikana.²⁶⁶

Ammatinvalinnan vapaus ei ole sellainen perusoikeus, jota ei voitaisi millään perustein rajoittaa. Koska yksilön omien valintojen kunnioittaminen kuuluu kyseisen perusoikeuden ydinolemuksen, siihen kohdistuvia rajoituksia ei kuitenkaan voida tehdä kevein perustein. Onkin huomattava, että ammatinvalinnan vapautteen kohdistuvien rajoitusten tulee täyttää kaikki yleiset perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Käytännössä elinkeinovapauden rajoittaminen voi olla perusteltua ihmisarvon loukkaamattomuuden kunnioittamiseksi sekä toisten ihmisten perusoikeuksien suojaamiseksi. Tällöin on tosin otettava huomioon myös suhteellisuusperiaatteen vaatimus siitä, että perusoikeutta ei rajoiteta missään tapauksessa laajemmin kuin suo-

---

²⁶⁴ Kimpimäki 1998, s. 21.

²⁶⁵ Karapuu–Lavapuro 2011, s. 676–678.

²⁶⁶ Länsineva 2006(a), s. 3.

jattavana oleva perusoikeusintressi vaatii. *Länsineva* toteaaakin, että erilaisiin ammatteihin liittyviä muiden perusoikeussuojaan kohdistuvia riskejä voitaisiin ehkäistä täyskieltoja tehokkaammin erilaisilla sääntely- ja rajoitusmenetelmillä. Tällöin turvaututtaisiin lupa- ja valvontajärjestelyiden lisäksi ammatinharjoittajaan kohdistuviin osaamisen laatuvaatimuksiin.²⁶⁷

Ammatinvalinnan vapauden rajoittaminen voi tulla kysymykseen myös työntekijän ja ammatinharjoittajien omien perusoikeuksien suojaamiseksi. Tässä yhteydessä avainasemassa on erityisesti työsuojelulainsäädäntö, jolla pyritään turvaamaan työvoiman turvallisuus. *Länsinevan* mukaan myös tällaisissa tilanteissa tulisi kuitenkin kunnioittaa työntekijän omaa autonomiaa ja sellaisten valintojen tekemistä, jotka perustuvat riittävään informaatioon ja ymmärrykseen tehtävänä olevan työn luonteesta. Myös painava yhteiskunnallinen tarve voi johtaa elinkeinovapauden rajoittamiseen. Tällainen tarve voi syntyä esimerkiksi ympäristöllisistä, kansanterveydellisistä ja yleiseen turvallisuuteen ja välttämättömyyspalvelujen saatavuuteen liittyvistä syistä. Tällöinkin on syytä muista se, ettei ammatinvalinnan vapautta rajoiteta enempää kuin on kulloisessakin tilanteessa välttämätöntä yleisen edun suojaamiseksi.²⁶⁸

Seksinostokieltoa perustellaan usein moraalisiin syihin vedoten. Seksin myymistä ja ostamista pidetään vastenmielisenä ja paheksuttavana ilmiönä, joka ei kuulu länsimaiseen tasa-arvoiseen yhteiskuntajärjestelmään. *Länsineva* kuitenkin toteaa, että pelkästään johonkin toimeentulon hankkimistapaan kohdistuva yleinen paheksunta ei sellaisenaan riitä perusteeksi ammatinvalinnan vapauden rajoittamiselle.²⁶⁹ *Viljanen* puolestaan on samaa mieltä siitä, ettei pelkkä moraalinen paheksunta ole yksinään riittävä peruste kriminalisoinnin (tässä tapauksessa mahdollisen seksinostokiellon) säätämiseksi. Hänen mukaansa ei voida kuitenkaan kokonaan sulkea pois sitä mahdollisuutta, että kriminalisoinnit perustuvat usein yhteiskunnassa laajalti esiintyviin moraalikäsitteisiin.²⁷⁰ Tällaisissa perusoikeuden rajoittamistilanteissa on silti ensiarvoisen tärkeää perustella rajoituksen välttämättömyys ja varmistaa kaikkien rajoitusedellytysten täyttyminen.²⁷¹

Miksi sitten elinkeinovapaus ja siihen kohdistuvien rajoitteiden tarkastelu on aiheellista tällai-

---

²⁶⁷ *Länsineva* 2006(a), s. 4–5.

²⁶⁸ *Länsineva* 2006(a), s. 5–6.

²⁶⁹ *Länsineva* 2006(a), s. 6. Ks. tähän liittyen myös Lavapuro 2005.

²⁷⁰ *Viljanen* 2001, s. 344.

²⁷¹ *Länsineva* 2006(a), s. 6 ja *Viljanen* 2001, s. 344.

sessä tutkimuksessa, joka keskittyy nimenomaan seksin *ostamisen* kieltämiseen liittyvään problematiikkaan? Perustelu tälle voidaan johtaa lähtökohtaisesti jo edellä mainitusta perustuslain 18 §:stä, jonka mukaan jokaisella on oikeus lain mukaan hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla. Mikäli yleinen seksinostokielto säädettäisiin, se tarkoittaisi käytännössä sitä, että seksin myymistä ei (enää) pidettäisi sellaisena hyvän tavan mukaisena elinkeinona, jolla yksilö voi ”lain mukaan” toimeentulonsa hankkia. Vaikka mitä todennäköisimmin seksin myymistä ei tulevaisuudessa kriminalisoida, elinkeinovapautteen kohdistuvien rajoitusten perustuslainmukaisuuden arviointi on tärkeää myös sellaisissa tapauksissa, joissa kyseisen ammatin harjoittamiselle asetetaan merkittäviä lainsäädännöllisiä esteitä ja rajoitteita, jotka vaikuttavat suoraan ammatin harjoittamiseen ja hankittavana olevan toimeentulon määrään.²⁷² Prostituoitio onkin oiva esimerkki juuri tämän tyyppisestä tilanteesta: vaikka kriminalisointi ei kohdistukaan suoraan seksin myyjään vaan ostajaan, vaikuttaa se käytännössä prostituution harjoittamiseen elinkeinona ja toimeentulon hankkimisen muotona.

Seksinostokieltoa koskevassa hallituksen esityksessä HE 221/2005 vp asiaan suhtaudutaan varauksellisemmin. Esityksessä todetaan, että seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin kannalta olennainen kysymys on, vaikuttaisiko kriminalisointi missä määrin oikeuteen hankkia toimeentulo henkilön valitsemalla elinkeinolla tai työllä. Kysymys on esityksen mukaan siitä, voiko mahdollinen seksinostokielto vaikuttaa elinkeinovapautteen siten, että tosiasiallinen mahdollisuus oikeuteen hankkia toimeentulonsa valitsemallaan elinkeinolla (eli tässä tapauksessa prostituutiolla) lakkaa tai ainakin huomattavasti vaikeutuu. Esityksessä ei kuitenkaan loppujen lopuksi pidetä seksuaalipalvelujen ostamisen kriminalisoinnin vaikutusta elinkeinovapautteen merkittävänä, sillä vapaaehtoisen prostituution harvinaisuudesta johtuen kriminalisointi puuttuisi elinkeinovapautteen vain erittäin harvoissa tilanteissa. Elinkeinovapaudesta ei voi myöskään olla kyse ihmiskauppaan tai paritukseen liittyvässä seksipalvelujen myymisessä.²⁷³

Seksin ostamisen kriminalisoinnin ja elinkeinovapauden rajoitusten välistä suhdetta voidaan toisaalta perustella jo aikaisemmin mainitulla Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen ratkaisulla *C-268/99 Aldona Malgorzata Jany* ym. Tapauksessa jouduttiin punnitsemaan muun muassa

---

²⁷² Länsineva 2006(a), s. 6 ja 10.

²⁷³ HE 221/2005 vp, s. 63–66. Ks. myös Oikeusministeriön työryhmämietintö 2003:5, s. 41 sekä luvussa 2.1.1 esitelty korkeimman oikeuden tapaus KKO 2005:72.

sitä, voitiinko itsenäisenä prostituoituna toimimista pitää palveluna ja sellaisena taloudellisena toimintana, jonka voidaan katsoa kuuluvan EY:n perustamissopimuksen soveltamisalaan. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin totesi ratkaisussaan itsenäisen prostituution harjoittamisen olevan EY:n perustamissopimuksen mukaista taloudellista toimintaa. Se ei kuitenkaan ottanut kantaa siihen, miten jäsenvaltioiden tulisi järjestää prostituutioon liittyvä lainsäädäntönsä.²⁷⁴

4.2 Kriminointiperiaatteet seksin ostamisen kriminalisoinnin rajoitteena

4.2.1 Oikeushyvien suojelu

Kun tarkastellaan seksin ostamisen kriminalisointiin liittyviä kysymyksiä nimenomaan kriminalisointiperiaatteiden näkökulmasta, voidaan huomata tiettyjen kriminalisointiperiaatteiden soveltuvan sekä *pro-* että *contra-*argumenttien taustalle. Oikeushyvien suojelun periaate onkin hyvä esimerkki siitä, miten samalla periaatteella voidaan puolustaa keskustelun kumpaakin puolta. Edellisessä luvussa pohdittiin oikeushyvien suojelun periaatteen antamaa tukea seksin ostamisen kriminalisoinnille, mutta tässä luvussa puolestaan tarkastellaan periaatteen kriittisempää ulottuvuutta kriminalisointikeskustelussa.

Kuten jo aikaisemmin todettiin, oikeushyvien suojelun periaatteen mukaisesti rikosoikeudella voidaan suojata vain jotakin hyväksyttyä oikeushyvää. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että lainsäädäntötoimelle on oltava osoitettavissa jokin tietty, hyväksyttävä syy. Syyhyn liittyvä tematiikka voidaan jakaa kahteen eri ulottuvuuteen. Säädettyään oleva laki saa positiivisen perustelunsa voimassaolevasta oikeudesta silloin, jos jokin tietty yksilön oikeuksia määrittävä lainsäädännöllinen normi jo itsessään perustelee rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöä. Negatiivisella ulottuvuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että lainsäädäntötoimeen ei saada ryhtyä minkä tahansa syyn vuoksi, koska lain säätäminen merkitsee puuttumista jonkun yksilön oikeuksiin ja velvollisuuksiin. Kummassakin näkökulmassa olennaista on rikosoikeudellisen järjestelmän hyväksyttävän tarkoitussidonnaisuuden²⁷⁵ vaatimus.²⁷⁶

Aikaisemmassa luvussa esiteltiin oikeushyvien ja perusoikeusjärjestelmän väliseen yhteyteen

---

²⁷⁴ Aldona Malgorzata Jany ym (2001). Ks. tapauksesta myös Roth 2010, s. 58.

²⁷⁵ Vrt. perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluva hyväksyttävyyysvaatimus.

²⁷⁶ Melander 2008, s. 327–328.

liittyviä kysymyksiä. Oikeushyvät rinnastetaan usein perusoikeuksiin, mutta tätä ei voida pitää täysin kiistattomana. Esimerkiksi *Tolvasen* mukaan perusoikeudet tarkoittavat nimenomaan oikeushyviä ja oikeushyvän käsite voidaan jännöksettä palauttaa perusoikeuksiin²⁷⁷. Myös *Melander* tunnustaa oikeushyvien ja perusoikeuksien tiiviin kytkennän, mutta suhtautuu asiaan hieman varauksellisemmin. Hänen mukaansa kaikki kriminalisoinnit vaativat hyväksyttävyyshedellytyksen tarkoittamaa painavaa yhteiskunnallista tarvetta ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävää syytä myös sellaisissa tilanteissa, joissa käsillä oleva kriminalisointi ei välttämättä suojaa yksilön tiettyjä perusoikeuksia.²⁷⁸ *Melander* on kuitenkin kiteyttänyt oman näkemyksensä oikeushyvien suojelun periaatteen ydinsisällöstä seuraavasti: ”*Rikosoikeutta on lupa käyttää vain perusoikeuksien tai perusoikeusjärjestelmän kannalta tarkasteltujen intressien suojeluun. Kriminalisoinnin taustalla on aina oltava osoitettavissa suojeltava intressi sekä käytännöllinen painava yhteiskunnallinen tarve*”.²⁷⁹

Mikäli seksin ostamisen kriminalisointia koskevaa lainsäädäntökeskustelua lähestytään tästä näkökulmasta, herättää se väistämättä useita kysymyksiä. Ensinnäkin on tarkasteltava sitä, mitä intressiä (oikeushyvää) mahdollisella täyskiellolla haluttaisiin suojella. Seksinostokieltoa koskevan hallituksen esityksen HE 221/2005 vp mukaan seksinostokiellolla edistettäisiin sekä yleistä sosiaalista tasa-arvoa että naisten ja miesten välistä tasa-arvoa. Lisäksi sitä voitaisiin pitää ihmiskauppaa ja paritusta ehkäisevänä toimenpiteenä, jolla suojattaisiin yksilön fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden suojaa. Seksinostokiellolla vahvistettaisiin myös pakkoprostituution kohteena olevan henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta.²⁸⁰ Näin ollen suojan kohteena voitaisiin nähdäkseni pitää perustuslain 7 §:ssä turvattua henkilökohtaista koskemattomuutta, joka käsittää oikeuden elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Merkitystä olisi myös perustuslain 10 §:llä, jossa turvataan yksityiselämän suoja. Suoja kattaa lähtökohtaisesti jokaisen yksilön oikeuden vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita muihin ihmisiin sekä oikeuden määrätä itsestään ja ruumiistaan.

Jos kriminalisoinnin suojaamana intressinä pidetään perustuslain 7 §:n turvaamaa oikeutta henkilökohtaiseen koskemattomuuteen, edellä mainitut oikeushyvien suojeluun liittyvät kriteerit tulevat mielestäni täytetyiksi. Yhtä yksiselitteisenä en kuitenkaan pidä perustuslain 10

---

²⁷⁷ Tolvanen 2005, s. 149.

²⁷⁸ Melander 2008, s. 348.

²⁷⁹ Melander 2008, s. 357.

²⁸⁰ HE 221/2005 vp, s. 15 ja 19.

§:ään viittaavaa seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojelutarvetta täyskiellon säätämisen perusteena. Mikäli ymmärrämme seksuaalisen itsemääräämisoikeuden käsitteen jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa esitetyllä tavalla eli jokaisen oikeutena määrätä itse omasta ruumiistaan ja sukupuolisesta käyttäytymisestään, yleisen seksinostokiellon säätämistä voitaisiin pitää jopa tämän perusoikeuden loukkaamisena. Tällöin edellytyksenä olisi luonnollisesti se, että tunnustaisimme mahdollisuuden täysin vapaaehtoisuuteen perustuvaan prostituutioon.

Koska oikeushyviä ei pystytä aina aukottomasti määrittelemään, oikeushyvien suojelun periaatteen avuksi on kehitetty erilaisia ”apuperiaatteita”. Ensimmäisenä näistä voidaankin mainita perusoikeuksien vastaisten kriminalisointien kielto, joka voidaan johtaa suoraan perusoikeusjärjestelmän yleisestä lainsäätäjään kohdistuvasta vaikutuksesta. Lainsäätäjän oikeuslähdeopin mukaisesti lakiehdotus on laadittava siten, ettei se ole ristiriidassa perusoikeussäännösten eikä perusoikeuksien taustalla olevan arvoperustan kanssa.²⁸¹ Tässä yhteydessä on olennaista huomioida se seikka, että tietyn perusoikeuden *vastainen* kriminalisointi tarkoittaa eri asiaa kuin jotakin perusoikeutta *rajoittava* kriminalisointi. Perusoikeutta rajoittava kriminalisointi puuttuu tietyn perusoikeuden suojaamaan piiriin, mutta kriminalisointia ei voida kuitenkaan pitää perusoikeuden vastaisena, mikäli kriminalisointi täyttää hyväksyttävyyshedellytyksen asettamat vaatimukset.²⁸² Jos nuo edellytykset eivät täyty, yhdeksi vaihtoehdoksi jää poikkeuslakijärjestelmään turvautuminen.²⁸³

Seksin ostamisen kriminalisointiin liittyen edellä mainittu perusoikeuksien vastaisten kriminalisointien kielto ei kuitenkaan ole muodostunut erityisen ongelmalliseksi. Esimerkiksi perustuslakivaliokunta on seksin ostamisen täyskieltoa koskevaa hallituksen esitystä HE 221/2005 vp arvioidessaan katsonut, että esityksessä ehdotetulle sääntelylle on osoitettavissa perustuslain useisiin perusoikeussäännöksiin tukeutuvia perusteita. Vaikka esityksen mukainen sääntelyehdotus muodostikin perustuslakivaliokunnan mukaan ongelmia erityisesti sääntelyn oikeasuhtaisuuden kannalta, sen katsottiin kuitenkin pysyvän lainsäätäjän harkintavallan ja tavallisen lain säätämisyjärjestyksen rajoissa.²⁸⁴ Mielestäni kyseinen lausunto osoittaa kui-

---

²⁸¹ Melander 2008, s. 73–76 ja 361 ja Viljanen 2001, s. 26–27.

²⁸² Kriminalisointien tarkoituksena on usein turvata muiden ihmisten perusoikeuksia. Tällöin perusoikeudet voidaan yleisellä tasolla nähdä toistensa hyväksyttävänä rajoitusperusteina. Perusoikeuksien suojaamisvelvoite saattaa olla sellainen hyväksyttävä peruste, joka oikeuttaa kriminalisoinneista samalla aiheutuvat perusoikeusrajoitukset. Ks. Viljanen 2001, s. 47 ja PeVL 23/1997 vp, s. 2–3.

²⁸³ Melander 2008, s. 361–364.

²⁸⁴ Tässä yhteydessä perustuslakivaliokunta viittasi sääntelyn kohteena olevan toiminnan erityiseen luonteeseen

tenkin hyvin sen, miten myös perustuslakivaliokunnassa tunnustettiin seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvät perusoikeudelliset ongelmakohdat. Perustuslakivaliokunta totesi, että oikeasuhtaisuuden vaatimus nousee ongelmalliseksi erityisesti siksi, että seksin ostamisen kriminalisoinnissa on kyse varsin intiimille yksityiselämän osa-alueelle kohdistuvasta ja yksilön itsemääräämisoikeutta rajoittavasta rikosoikeudellisesta sääntelystä. Muun muassa tästä syystä perustuslakivaliokunta pitikin seksinostotilanteiden kriminalisoinnin rajaamista vain parituksen ja ihmiskaupan uhreihin liittyviin tilanteisiin parempana vaihtoehtona kuin yleistä täyskieltoa.²⁸⁵

Oikeushyvien suojelun periaatteeseen voidaan liittää olennaisesti myös symbolisen rikosoikeuden kielto, johon onkin usein viitattu seksin ostamisen kriminalisoinnin yhteydessä. Symbolisesta rikosoikeudesta voidaan puhua sekä suppeassa että laajassa merkityksessä. Suppeassa merkityksessä symbolisella rikosoikeudella tarkoitetaan kriminalisointiin sisältyvää moitearvostelua, jolla pyritään välittämään viestiä toivottavasta käyttäytymisestä kriminalisoimalla ei-toivottava käyttäytyminen. *Melanderin* mukaan tällaista rikosoikeuden kommunikatiivista vaikutusta voidaan kuitenkin pitää ennemminkin toivottavana kuin ongelmallisena. Sen sijaan oikeushyvänäköikulman kannalta ongelmallisemmaksi nousee symbolinen rikosoikeus laajassa merkityksessään: tällöin uhkana on, että rikosoikeudellisella järjestelmällä pyritään suojaamaan entistä epämääräisempiä intressejä ilman, että rikosoikeudellisen sääntelyn todelliseen vaikutukseen edes kiinnitetään huomiota.²⁸⁶ Tällöin merkitykselliseksi nouseekin epätasällisyyskielto eli se, miten tarkasti rikosoikeudellisen järjestelmän keinoin suojattava oikeushyvä pystytään määrittelemään. Mitä tarkemmin oikeushyvä onnistutaan määrittelemään, sitä suuremmalla todennäköisyydellä voidaan olettaa, että kriminalisoinnilla todella pystytään suojaamaan ko. oikeushyvä. Mikäli voidaan olettaa, että säädettävällä kriminalisoinnilla ei tule olemaan todellista vaikutusta yksilöiden käyttäytymiseen, rikosoikeudellista järjestelmää ei ole perusteltua käyttää.²⁸⁷

Oikeuskirjallisuudessa ja lainvalmisteluaineistoissa onkin pohdittu sitä, mikä merkitys mah-

---

ja sekä toimintaan liittyviin sosiaalisiin, inhimillisiin ja terveydellisiin ongelmiin. PeVL 17/2006 vp, s. 3–4.

²⁸⁵ PeVL 17/2006 vp, s. 3. Lausunnossa nähtiin ongelmana myös se, että ehdotettu kriminalisointi saattaisi tuoda rangaistavuuden piiriin myös moitittavuudeltaan vähäisiä tekoja, ks. tarkemmin s. 4.

²⁸⁶ Melander 2008, s. 364–365.

²⁸⁷ Melander 2008, s. 366. Melander huomauttaa myös, että jos kriminalisoinnilla on tarkoitus yksinomaan ”välittää tiettyä viestiä”, sen perusteltavuutta on pohdittava erityisen tarkoin, etenkin jos olemassa olevat kriminalisoinnit pääosin jo kattavat ehdotettavana olevan kriminalisoitavan käyttäytymisen. Ks. Melander 2008, s. 367 ja Melander 2002, s. 947–948.

dollisella seksin ostamisen kriminalisoinnilla tosiasiallisesti olisi seksin ostajien toimintaan. Esimerkiksi seksinostokieltoa koskevassa hallituksen esityksessä HE 221/2005 vp todetaan, että seksin ostamisen täyskiellolla korostetaan maksulliseen seksiin liittyvää paheksuttavuutta prostituutioon liittyvien useiden haittavaikutusten vuoksi ja vaikutetaan siten käyttäytymiseen, arvoihin ja asenteisiin.²⁸⁸ Täten nähdäkseni oletetaan, että täyskielto vaikuttaisi ostajien käyttäytymiseen ja vähentäisi prostituution esiintymistä kysynnän laskiessa. Tällöin seksin ostamisen kriminalisointi vaikuttaisi myös ennaltaehkäisevästi.

Esimerkiksi *Tolvanen* on kuitenkin esittänyt kritiikkiä sellaista ajattelutapaa kohtaan, että lakia noudatettaisiin vain siitä syystä, että lakeja ylipäätään tulee noudattaa. Hänen mukaansa yksilö voi periaatteen tasolla hyväksyä voimassaolevan lain auktoriteetukseen ja ehkä jopa sisäistääkin tuon normin, mutta hän saattaa silti eteen tulevassa konkreettisessa tilanteessa poiketa normista. Ongelmalliseksi voi muodostua se, että laajamittainen sääntöjen rikkominen ja ihmisten havainnot normien noudattamisen tehottomasta valvonnasta saattavat heikentää ihmisten uskoa rikosoikeudellisen järjestelmän toimivuuteen. Tällöin myös säätelyn välittämä moraalinen viesti voi jäädä välittymättä.²⁸⁹

Oikeushyvien suojelun periaatteeseen liittyy olennaisesti myös moralististen kriminalisointien kielto. Kiellon ydinsisältö perustuu ajatukselle, jonka mukaan intuitiivis-moralistinen perustelu ei riitä kriminalisoinnin perusteeksi eikä ole hyväksyttävä nykyaikaisessa pluralistisessa yhteiskunnassa.²⁹⁰ Moraalin ja rikosoikeuden suhde on kuitenkin siinä mielessä ongelmallinen, että niitä ei voida puhtaasti erottaa toisistaan. Esimerkiksi perusoikeuksien on katsottu välittävän moraalisia aineksia lainsäädäntöön ylipäätään.²⁹¹ Vaikka kriminalisoinnin perusteena ei voikaan olla pelkkä moraalinen närkästys yleisellä tasolla, *Viljasen* mukaan rikosoikeuden lähteisten moraalikytkentöjen vuoksi ei voida poissulkea sitä mahdollisuutta, että kriminalisointi perustuu myös ja ehkä jopa pääasiallisesti yhteiskunnassa vallitseviin yleisiin käsitteisiin jonkun käyttäytymisen tai teon ehdottomasta moraalista tuomittavuudesta.²⁹² *Kimppimäki* puolestaan toteaa, että esimerkiksi perus- ja ihmisoikeuksien merkityksen kasvaminen voidaan nähdä yhtenä merkinä siitä, että tiettyjä moraalisiin perustuvia näkemyksiä ollaan

---

²⁸⁸ HE 221/2005 vp, s. 23.

²⁸⁹ Tolvanen 2003, s. 181–184.

²⁹⁰ Ks. Melander 2008, s. 369.

²⁹¹ Ks. esim. Nuotio 1998, s. 145.

²⁹² Viljanen 2001, s. 334–335. Ks. myös Nuutila 1996, s. 41–42.

tuomassa tai jopa ”salakuljettamassa” takaisin oikeudelliseen ajatteluun.²⁹³

Seksin ostamisen kriminalisointia koskevaan keskusteluun liittyy luonnollisesti hyvin voimakkaasti moraalisia elementtejä. Tästä huolimatta on syytä muistaa, että nykyaikaisessa yhteiskunnassa pelkkiin moraaliperusteisiin pohjautuvat kriminalisoinnit eivät ole hyväksyttäviä eikä rikoslainsäädännön tarkoituksena ole saattaa voimaan joitakin tiettyjä moraalikäsityksiä. Seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvän tarkastelun yhteydessä olennaista ei siten ole se, onko maksullinen seksi moraalisesti tuomittavaa vaan se, liittyykö ostotilanteeseen oikeushyvien loukkaamisen vaaraa ja jos liittyy, onko rikosoikeudellinen järjestelmän käyttäminen oikea keino puuttua asiaan.²⁹⁴ Moraalisiin ja eettisiin näkökohtiin nojaavat perusteet ovat ongelmallisia kriminalisoinnin lähtökohtia myös siitä syystä, että nyky-yhteiskunnasta on lähdessä mahdotonta löytää yhteistä ja jaettavaa moraalikäsitystä. Yksilöiden yhteiskunnalliset näkemykset sekä moraalialueita ja suvaitsevaisuutta koskevat mielipiteet voivat vaihdella hyvinkin paljon. *Kimpimäen* mukaan onkin olennaista kysyä, halutaanko rikoslainsäädännöllä suojata enemmistön moraalialueita sillä kustannuksella, että yksittäiset henkilöt eivät enää ole oikeutettuja päättämään oman seksuaalisuutensa ilmaisutavoista?²⁹⁵

4.2.2 Hyöty–haitta-punninnan periaate

Kuten jo aikaisemmassa luvussa todettiin, hyöty–haitta-punninnan²⁹⁶ periaatteen mukaisesti säädettävillä olevasta kriminalisoinnista on aiheuduttava enemmän hyötyä kuin haittaa. Mikäli kriminalisoinnista seuraavat ei-toivotut sivuvaikutukset muodostuvat suuremmiksi ja painavammiksi kuin toivottavat vaikutukset, puhutaan haitallisista sivuvaikutuksista. On ensiarvoisen tärkeää erottaa toisistaan kriminalisointiin itseensä liittyvät haittavaikutukset sekä yksinomaan kiellettyyn käyttäytymiseen liittyvät sivuvaikutukset. Kriminalisointiin liittyvät sivuvaikutukset voivat toimia kriminalisointia rajoittavina tekijöinä, kun taas kriminalisoitavan käyttäytymisen aiheuttamat sivuvaikutukset voivat puolestaan olla perusteena kriminalisoin-

---

²⁹³ Kimpimäki 1998, s. 28.

²⁹⁴ Frände ym. 2006, s. 133.

²⁹⁵ Kimpimäki 1998, s. 28.

²⁹⁶ Huomautettakoon, että vaikka hyöty–haitta-punninta kuuluu olennaisena osana kriminalisointiperiaatteisiin ja siten pyrkii omalta osaltaan määrittelemään kriminalisointia koskevia oikeudellisia rajoitteita, siihen sisältyy usein oikeudellisen aineksen lisäksi myös yhteiskuntatieteellistä ja käytännönläheistä arviointia. Tästä huolimatta ko. periaatteen luonne on kuitenkin pohjimmiltaan oikeudellinen: sitä voidaan pitää oikeudellisena kehysperiaatteena, joka on muodoltaan oikeudellinen mutta joka saa konkreettisen sisältönsä myös muusta kuin puhtaasti oikeudellisesta aineksesta. Ks. Melander 2008, s. 479–480.

nille.²⁹⁷

Prostituutiosäätelyä koskevaan hyöty–haitta-punnintaan liittyy olennaisena osana yhteiskunnallisten sivuvaikutusten huomioonottaminen, jonka yhteydessä joudutaan arvottamaan mahdollisia hyötyjä ja haittoja sekä punnitsemaan niitä keskenään. *Melander* toteaaakin, että vaikka kriminalisointi läpäisisi muiden kriminalisointiperiaatteiden asettamat vaatimukset, lainvalmisteluun liittyvissä ongelmatilanteissa on usein kyse juurikin tästä arvoja koskevasta erimielisyydestä.²⁹⁸ Seksin ostamisen täyskieltoa koskevassa hallituksen esityksessä HE 225/2005 vp luettiin useita mahdollisia täyskriminalisoinnista aiheutuvia haittavaikutuksia, mutta ne ns. ”ammuttiin alas” samaa tahtia esityksen edetessä. Seuraavaksi tarkastellaankin näitä haittavaikutuksia myös vaihtoehtoisesta näkökulmasta tuomalla mukaan seksityöntekijöiden etujärjestön esittämät argumentit.

Prostituutiosäätelyyn liittyvässä keskustelussa eräs merkittävimpiä hyöty–haitta-punnintaa koskevia argumentteja on ollut prostituution siirtyminen ns. maan alle eli piiloon julkisuudelta ja viranomaisten kontrolloinnin ulottumattomiin, jolloin myös prostituoituihin kohdistuvan väkivallan uhka kasvaa. Edellä mainitussa hallituksen esityksessä tämän myönnettiin olevan yksi mahdollinen haittavaikutus, mutta sen ei kuitenkaan nähty siirtävän prostituutiota entistä enemmän piiloon eikä siten huonontavan prostituoitujen asemaa tässä suhteessa.²⁹⁹ Tätä ajatusta on kuitenkin kritisoitu esimerkiksi Pro-tukipisteen seksin oston yleiskriminalisointia koskevassa kannanotossa, jonka mukaan ostamisen kriminalisointi ei lopettaisi prostituutiota, vaan siirtäisi ilmiön entistä voimakkaammin yksityisiin tiloihin. Tämä puolestaan vaikeuttaisi prostituoituihin kohdistuvia tukitoimia sekä prostituoituihin kohdistuvan väkivallan ilmituloa.³⁰⁰

Hallituksen esityksen mukaan ostokiellon vaikutusta väkivallan lisääntymiseen ei voida pitää yksiselitteisenä, kun otetaan huomioon ostokiellon tavoitteena oleva palvelujen kysynnän vähentyminen. Kun seksin ostaminen olisi kriminalisoitu, ostajat pyrkisivät toimimaan entistä varovaisemmin ja välttelisivät seksinostotilanteeseen liittyvää muuta rikollisuutta, kuten väkivaltaa. Myöskään kriminalisoinnista mahdollisesti seuraavia paritukseen ja ihmiskauppaan

---

²⁹⁷ Lappi-Seppälä 1994, s. 38. Ks. myös Melander 2008, s. 490–492.

²⁹⁸ Melander 2008, s. 491.

²⁹⁹ HE 221/2005 vp, s. 15.

³⁰⁰ Pro-tukipisteen lausunto 5.11.2012, s. 1/5.

liittyviä näyttöongelmia ei pidetä erityisen merkityksellisinä.³⁰¹ Pro-tukipiste on puolestaan sitä mieltä, että ihmiskauppaa ja prostituutioon liittyvää muuta vakavaa rikollisuutta ehkäistään parhaiten kohentamalla heikommassa asemassa elävien ihmisten asemaa. Pro-tukipiste muistuttaa, että seksipalveluiden ostaja saattaa olla prostituutiossa toimivalle henkilölle kenties ainoa linkki ns. normaaliin yhteiskuntaan: kriminalisoinnin sijaan ostajia tulisi rohkaista ohjaamaan prostituoitu tukipalveluihin sekä ilmoittamaan viranomaisille ihmiskaupaan tai muuhun rikollisuuteen viittaavista havainnoistaan.³⁰²

Pro-tukipiste nosti saman asian esille myös uusimmassa lausunnossaan, jossa se otti kantaa kesäkuun alusta 2015 voimaantulevaan seksinostosäännöksen tiukennukseen³⁰³. Lausunnon mukaan parituksen ja ihmiskaupparikoksiin liittyvän näytön saaminen on jo nykyiselläänkin hankalaa, eikä uusi lakimuutos ainakaan paranna asiaa. Jo nykyisen lainsäädännön puitteissa seksin ostajalla on intressi olla kertomatta parituksen tai ihmiskaupan kannalta olennaisia havaintojaan rikostutinnan yhteydessä, sillä näin tekemällä hän lisää todennäköisyyttä tulla itse tuomituksi parituksen tai ihmiskaupan uhrin hyväksikäyttör rikoksesta. Ihmiskaupasta on todella vaikea saada riittävästi näyttöä uhrin kertomusten tueksi, joten olisi erittäin tärkeää saada ostajien havainnot mahdollisista ihmiskaupaan tai paritukseen liittyvistä seikoista viranomaisten tietoisuuteen.³⁰⁴

Kaiken kaikkiaan voidaan todeta, että hyöty–haitta-punninnan periaate on erittäin merkityksellinen mahdollista seksin ostamisen täyskriminalisointia harkittaessa. Periaatteen ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että prostituutioilmiön luonteesta ei ole saavutettu yksimielisyyttä. Tällöin myös prostituutiosäätelyyn liittyvät sivuvaikutukset nähdään eri tavoin, ja loppujen lopuksi vaarana on päätyä kiistelemään vain yksilöiden omiin arvoihin ja moraalikäsitteisiin pohjautuvilla argumenteilla. Tämä puolestaan vie tarpeettomasti aikaa ja voimavaroja siltä työltä, joka pitäisi todellisuudessa keskittää entistä kattavampien ja laadukkaampien tutkimusten laatimiseen kaupallisen seksityön todellisuudesta ja erilaisten lainsäädäntömallien vaikutuksesta parituksen ja ihmiskaupan määrään. Erilaisten arvioiden ja oletusten sijaan osapuolten tulisi tukea argumenttejaan riippumattomista lähteistä hankituilla tieteellisillä tutkimusai-

---

³⁰¹ HE 221/2005 vp, s. 15.

³⁰² Pro-tukipisteen lausunto 5.11.2012, s. 3/5. Myös kansallinen ihmiskaupparaportoiija muistuttaa prostituoitujen elävän korostuneesti yhteiskunnan marginaalissa, ks. kansallinen ihmiskaupparaportti 2014, s. 113.

³⁰³ HE 229/2014 vp.

³⁰⁴ Pro-tukipisteen lausunto 27.11.2014, s. 3/5.

neistoilla.

4.2.3 Ultima ratio -periaate

Kuten jo aikaisemmin on todettu, kriminalisoinnin taustalla tulisi aina olla löydettävissä jokin intressi tai oikeushyvä, jota kriminalisoinnilla pyritään suojelemaan. Kriminalisoinnin hyväksyttävyyden kannalta tämä ei kuitenkaan vielä riitä: seuraavaksi joudutaan pohtimaan sitä, onko kyseinen suojeltava oikeushyvä nimenomaan rikosoikeudellisen suojan tarpeessa vai voitaisiinko sitä suojata muilla, vähemmän perusoikeuksiin puuttuvalla keinolla. *Lappi-Seppälän* mukaan rikosoikeudellisen järjestelmän käyttöönotto ei ole mahdollista, mikäli voitaisiin käyttää jotakin toista, rikoslakia vähemmän haitallista ja vähäisemmässä määrin yksilön oikeuksiin puuttuvaa keinoa. Kyseisen vaihtoehdon tulisi olla myös moraalisesti hyväksyttävämpi, tehokkuudessaan lähellä rikosoikeudellisen järjestelmän keinoja sekä kustannuksiltaan kohtuullinen.³⁰⁵ *Melander* on perustellut rikosoikeuden toissijaisuutta koskevan periaatteen merkitystä viitaten alati kasvavaan lakimuutosten määrään eli jopa suoranaiseen normitulvaan sekä rikoslain sisältämiin päällekkäisiin kriminalisointeihin.³⁰⁶

Nykyisin ultima ratio -periaatteella nähdään olevan voimakas yhteys perusoikeusjärjestelmään. Periaatteeseen liitetään erityisesti perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin lukeutuva suhteellisuusvaatimus sekä sen sisältämä välttämättömyysperiaate.³⁰⁷ Perustuslakivaliokunta on luonnehtinut perusoikeusrajoitukselle asetettavaa suhteellisuusvaatimusta seuraavasti:

*”Rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvin keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perustelua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään.”*³⁰⁸

Viljasen mukaan suhteellisuusvaatimuksen täyttymisen arviointi on viime kädessä perusoi-

---

³⁰⁵ Lappi-Seppälä 1994, s. 35. Ks. myös Melander 2002, s. 951–953.

³⁰⁶ Melander 2008, s. 390–391.

³⁰⁷ Melander 2008, s. 399. Ks. myös Melander 2002, s. 951–954.

³⁰⁸ PeVM 25/1994 vp, s. 5

keuden takaamien intressien ja perusoikeuden rajoittamisen taustalla olevien intressien painoarvon keskinäistä punnintaa. Se, miten näiden intressien painoarvot kulloisessakin asiayhteydessä asettuvat toisiinsa nähden, määrittelee sitä, kuinka pitkälle toinen intressi loppujen lopuksi joutuu väistymään toisen intressin tieltä. Intressien välinen punninta liittyykin olennaisesti siihen, minkälaisia arvostuksia yhteiskunnassa esiintyy ja miten merkittävänä tietyt intressit nähdään. Tällöin sitä voidaan pitää myös yhteiskuntapoliittisena ratkaisuna.³⁰⁹

Prostituutioon ja seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvä keskustelu onkin hyvä esimerkki tällaisesta yhteiskuntapoliittisesta punninnasta. Yhtäältä voidaan pitää merkittävänä jokaisen yksilön oikeutta autonomiseen päätöksentekoon omasta käyttäytymisestään ja ruumiistaan, mutta toisaalta taas prostituution nähdään loukkaavan jokaisen henkilökohtaista vapautta ja koskemattomuutta. Koko prostituutiokeskustelun ydin onkin mielestäni siinä, missä määrin julkisen vallan on suojeltava (pakko)prostituutiota harjoittavien henkilöiden perusoikeuksien toteutumista ja missä määrin toisaalta kunnioitettava jokaisen yksilön omia moraalisia ja eettisiä valintoja. Samalla kolikolla on ikään kuin kaksi puolta: jokaisen yksilön seksuaalisen itsemääräämisoikeuden ja henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden turvaaminen nähdään rikosoikeudellisen järjestelmän suojaa tarvitseväksi intressiksi, mutta kuitenkin toisen yksilön oikeuksien suojaaminen voi samanaikaisesti heikentää toisen yksilön oikeuksia.³¹⁰

Oleennaista onkin punninta sitä, missä määrin lainsäätäjät on valmis rajoittamaan yksilön oikeuksia toisen yksilön oikeuksien turvaamiseksi ikään kuin saman perusoikeuden sisällä: jos seksin ostaminen kriminalisoidaan, se vaikuttaa vapaaehtoisten prostituoitujen oikeuteen päättää omasta ruumiistaan ja seksuaalisesta käyttäytymisestään. Toisaalta taas pakkoprostituutio on niin merkittävä osa prostituutiokenttää, että tällaisen seksuaalisen hyväksikäytön uhriksi joutuneiden perusoikeuksien turvaamisen tulisi olla ensiarvoisen tärkeää.

Ultima ratio -periaate edellyttää rikosoikeudellisen järjestelmän ja vaihtoehtoisten keinojen välistä vertailua. Kun periaatteen lähtökohtana on edellä esitetyn mukaisesti se, että vaihtoehdoisen keino tulisi olla rikosoikeudellista järjestelmää moraalisesti hyväksyttävämpi, tehoitaan siihen rinnasteinen sekä kustannuksiltaan kohtuullinen, vertailussa tulee ensinnäkin

---

³⁰⁹ Viljanen 2001, s. 210–211. Tässä yhteydessä on kuitenkin huomautettava, että Viljasen mukaan nämä yhteiskuntapoliittiset punninnat eivät suinkaan tarkoita sitä, että suhteellisuusperiaatteeseen liittyvä arviointi olisi jollain tapaa valtiosääntöoikeudellisen tarkastelun ulottumattomissa.

³¹⁰ Tällainen pohdinta luonnollisesti liittyy siihen, että hyväksytään ajatus myös vapaaehtoisesta prostituutiosta.

huomioida vaihtoehtoisen keinon luonne. Tämä edellyttää suhteellisuuspunnintaa: mitä tärkeämmästä oikeushyvästä tai intressistä on kysymys, sitä enemmissä määrin oikeuksiin puuttuva keino voidaan valita. Suhteellisuuspunninnan lisäksi on tehtävä vertailua rikosoikeudellisen järjestelmän ja vaihtoehtoisen keinon tehokkuuden välillä. Tällöin joudutaan arvioimaan mahdollisen kriminalisoinnin aikaansaamaa yleispreventiivistä tehoa sekä siihen liittyvää yleistä paheksuntaa välittävää kommunikatiivista vaikutusta. Lisäksi on suoritettava kustannuksiin liittyvää vertailua rikosoikeudellisen järjestelmän keinojen sekä vaihtoehtoisten keinojen välillä. Näiden edellä mainittujen vertailukriteereiden lisäksi tulee vielä suorittaa keinojen ja perustuslain väliseen suhteeseen liittyvää kokonaisarviointia.³¹¹

Rikosoikeudelliselle järjestelmälle vaihtoehtoisia keinoja voidaan tarkastella kahden eri ulottuvuuden eli ulkoisen ja sisäisen ultima ration kautta. Sisäinen ultima ratio -periaate tarkoittaa oikeudellisesti sitä, että lainsäätäjät sitoutuu eri sanktiomuotojen keskinäiseen ankaruuteen ja tunnusmerkistöjen arvottamiseen.³¹² Ulkoinen ultima ratio puolestaan pitää sisällään joukon vaihtoehtoisia keinoja, joista mainittakoon vahingonkorvaus, hallinnolliset maksuseuraamukset, viranomaisten velvoittavat toimet (esimerkiksi luvanvaraisuus), vaihtoehtoinen sääntely (esimerkiksi itsesääntely) sekä sosiaalipoliittiset keinot.³¹³

Prostituution yhteydessä viitataan usein juuri näihin sosiaalipoliittisiin keinoihin vaihtoehtona kriminalisointien kautta tapahtuvalle rikosoikeudelliselle sääntelylle. Prostituutiota voidaan pitää yhteiskunnallisena ongelmana, johon liittyy usein syrjäytymistä, epätasa-arvoa, suuria elintasoeroja, koulutuksen puutetta sekä erilaisia päihde- ja huumausaineongelmia. Voitaneen perustellusti väittää, että mikäli ilmiötä tarkastellaan tästä näkökulmasta, sosiaalipoliittisten keinojen vaikuttavuutta ei pidä lähteä aliarvioimaan. Myös *Kimpimäki* on todennut, että rikosoikeudellinen järjestelmä ei yksinään ole riittävä keino prostituutio-ongelman ratkaisemiseksi, ja tämän vuoksi sen rinnalle onkin kehitetty myös muita toimintamalleja. Nämä vaihtoehtoiset/rinnakkaiset keinot voidaan jakaa neljään kategoriaan, joista ensimmäisenä mainittakoon prostituutioilmiön hallinnollinen sääntely. Sen avulla pyritään poistamaan tai lieventämään prostituutiosta aiheutuvia yleisiä haittoja tai vaikeuttamaan sen harjoittamis-

---

³¹¹ Melander 2008, s. 409–410 ja 412.

³¹² Melander 2008, s. 436.

³¹³ Melander 2008, s. 412–436. Rikosoikeudellisen järjestelmän suosiota tukee kuitenkin se seikka, että erilaiset sosiaaliset, kasvatukselliset ja hallinnolliset keinot ovat usein toteuttamistavoiltaan näkymättömämpiä, kalliimpia ja hitaampia kuin rikosoikeudellisten säännösten käyttäminen. Ks. *Kimpimäki* 2009, s. 712.

ta, jolloin prostituution määrä vähentyisi. Esimerkkeinä tällaisesta hallinnollisesta sääntelystä voidaan mainita ulkomailta tulevien prostituoitujen käännättäminen takaisin kotimaahansa sekä katuprostituution vähentämiseen tähtäävät ajokiellot tietyillä alueilla. Toinen vaihtoehtoinen toimintamalli pitää sisällään sellaiset toimenpiteet, joilla pyritään suojaamaan ja tukemaan prostituutiossa jo mukana olevia henkilöitä. Tällöin heille tarjotaan erilaisia terveydellisiä, oikeudellisia sekä sosiaalisia tukitoimia esimerkiksi Pro-tukipisteen toiminnan avulla.³¹⁴

Kolmantena vaihtoehtona *Kimpimäki* esittelee toimet, joilla pyritään vaikuttamaan prostituutiota koskeviin yleisiin asenteisiin sekä sitä kautta mahdollisesti myös prostituution kysyntään. Käytännössä tämä tarkoittaa erilaisten prostituution, seksiturismin ja ihmiskaupan vastaiseen toimintaan liittyvien tiedotuskampanjoiden järjestämistä. Neljäs vaihtoehto puolestaan pitää sisällään kaikki sellaiset toimet, joilla pyritään estämään henkilöiden päätyminen prostituoiduiksi tai ihmiskaupan uhreiksi. Tällaisia ovat esimerkiksi ihmiskauppaa koskevaa tietoisuutta lisäävät toimenpiteet sekä erilaiset sosiaalipoliittiset toimenpiteet, jotka tarjoavat vaihtoehtoja prostituution harjoittamiselle.³¹⁵

Rikosoikeudellisen järjestelmän tarjoamien keinojen vertaaminen muihin vaihtoehtoisii toimintamalleihin voikin erityisesti prostituutiokysymyksissä osoittautua haastavaksi. Tämä johtuu osittain siitä, että kyseessä on yhteiskunnallisesti moniulotteinen ilmiö, josta on vaikea saada tieteellisesti aukottomia tutkimustuloksia ja siten myös erilaisista toimenpiteistä aiheutuvien vaikutusten ennustettavuus kärsii. Esimerkiksi Pro-tukipiste on kritisoinut uusinta seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvää hallituksen esitystä HE 229/2014 vp siitä, että sen perustelut ovat ongelmallisia muun muassa sen suhteen, miten ehdotettu lakiuudistus tulisi vaikuttamaan prostituution ja ihmiskaupan määrään. Pro-tukipiste on lausunnossaan katsonut hallituksen esityksen sisältävän seuraavanlaisen päättelyketjun:

- 1) lain ansiosta seksipalveluiden kysyntä vähenee
- 2) kun kysyntä yleisesti vähenee, niin siten kysyntä myös parituksen ja ihmiskaupan uhreilta vähenee
- 3) kun kysyntä vähenee, niin tarjonta vähenee
- 4) kun sekä kysyntä että tarjonta vähenevät, niin parituksesta ja ihmiskaupasta saatava ta-

---

³¹⁴ Kimpimäki 2009, s. 242. Ks. ulkomaisten prostituoitujen käännättämisestä tarkemmin esim. Kimpimäki 2009, s. 249–251.

³¹⁵ Kimpimäki 2009, s. 242.

loudellinen hyöyt pienenee ja siten

5) ihmiskauppa ja paritus vähenevät.

Pro-tukipisteen mukaan ehdotettuun lakiin saattaa kuitenkin liittyä sellaisia seurannaisvaikutuksia, joita ei lakia valmisteltaessa ole osattu ottaa huomioon. Tällöin seurauksena saattaa olla jopa seksiä myyviin henkilöihin kohdistuvia kielteisiä vaikutuksia.³¹⁶

---

³¹⁶ Pro-tukipisteen lausunto 27.11.2014, s. 1–2/5.

5 LOPUKSI: PUOLESTA VAI VASTAAN?

5.1 Moralismi vs. liberalismismi

Yleisesti ottaen länsimaissa ei ole pidetty sopivana sitä, että lainsäätäjät puuttuu ihmisten yksityisen moraalien alueelle. Liberaalien demokratioiden ihanteena on, että julkinen valta kunnioittaa mahdollisimman pitkälle kansalaisten vapautta tehdä omia valintojaan ja elää omien mieltymystensä ja arvojensa mukaista elämää. Tämä edellyttää toki sitä, että kyseisillä valinnoilla ei loukata samanaikaisesti toisten yksilöiden vastaavaa vapautta. Siten liberaalit näkevät rikosoikeudellisen järjestelmän tarkoituksena nimenomaan kyseisen vapauden yhtäläisen turvaamisen eikä kansalaisten yksityiselämän tiukkaa sääntelyä koeta tarpeelliseksi.³¹⁷ Valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta katsottuna tätä turvataan myös perustuslain tasolla taakamalla kaikille muun muassa perustuslain 7 §:n mukainen oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Lisäksi 10 § turvaa jokaisen oikeuden yksityiselämän suojaan.

Eräs klassinen suvaitsevaisuuden ja yksilönvapauden puolesta puhunut henkilö oli *John Stuart Mill*, joka edusti nimenomaan liberaalista traditiota julkisen vallan ja yksilön väliseen suhteeseen liittyen. Hänen kuuluisan esseensä ”On Liberty” mukaisesti: ”*The only purpose for which power can be rightfully exercised over any member of a civilised community, against his will, is to prevent harm of others*”³¹⁸. Tällä viitataan ns. vahinkoperiaatteeseen, jonka mukaan julkinen valta voi puuttua yksilön käytökseen vain, mikäli kyseinen käytös on vahingollista jollekulle toiselle. Periaate ymmärretään yleensä niin, että se tarkoittaa vain toisen henkilön konkreettista vahingoittamista. *Millin* mukaan se, mitä yksilö tekee itselleen, on hänen oma asiansa eivätkä muut saa pakottaa ketään tekemään (tai olemaan tekemättä) jotain vain sen vuoksi, että se olisi pakotetun kannalta parempi vaihtoehto.³¹⁹ *Millin* ajattelun mukaisesti on eroteltavissa ”itseä koskevia” (*self-regarding*) sekä ”toisia koskevia” (*other-regarding*) tekoja, joista vain jälkimmäisiä voidaan säädellä julkisen vallan toimesta.³²⁰ Vaikka kyseiset

---

³¹⁷ Aalto-Heinilä 2014, s. 259–260.

³¹⁸ Mill 1859, ch. I.

³¹⁹ ”*Over himself, over his own body and mind, the individual is sovereign*”, ks. Mill 1859, ch I. Lisäksi Aalto-Heinilä 2014, s. 260–261.

³²⁰ Mill 1859, ch. IV sekä Aalto-Heinilä 2014, s. 262. Ks. myös Koskeniemi 1989, s. 65.

ajatukset on esitetty jo kauan aikaa sitten, niitä voidaan edelleen pitää ajankohtaisia. Esimerkiksi seksuaalisiin suhteisiin (ja siten myös prostituutioon) liittyvä keskustelu liikkuu hyvin pitkälle näiden samojen ajatusten äärellä: kuinka pitkälle julkinen valta voi määritellä, minkälaiset seksuaaliset kanssakäymisen muodot ovat hyväksyttäviä, mikäli ne perustuvat kahden tasavertaisen aikuisen väliseen vapaaehtoiseen sopimukseen eivätkä loukkaa kenenkään henkilökohtaista koskemattomuutta ja itsemääräämisoikeutta?

Kuten jo aikaisemmin on tässä tutkimuksessa todettu, nimenomaan prostituution *vapaaehtoisuuteen* liittyy voimakkaita näkemyseroja. Lienee kiistatonta, että prostituutioon ajaututaan usein heikon taloudellisen tilanteen vuoksi. *Kimpimäen* mukaan tästä ei kuitenkaan automaattisesti seuraa se, etteikö tämä valinta olisi koskaan vapaaehtoinen ainakaan klassisen oikeusvaltio- ja rikosoikeusajattelun tarkoittamalla tavalla. Hänen mukaansa prostituution harjoittamiseen päätyminen näyttäisi olevan yksi harvoista tilanteista, joissa täysivaltaisen yksilön katsotaan menettävän vapaan kykynsä tehdä itseään koskevia päätöksiä ainoastaan heikon sosiaalisen ja taloudellisen tilanteensa vuoksi.³²¹ Joissain yhteyksissä puhutaan myös prostituutujen liiallisesta ”uhriuttamisesta” ja pyritään korostamaan nimenomaan heidän toimijuuttaan³²². *Kimpimäki* toteaaakin, että prostituutiokeskustelussa usein käytettyä ilmaisua ”täysin vapaaehtoinen valinta” voidaan siinä mielessä pitää ongelmallisena kriminaalipolitiikan lähtökohtana, että ihmiset luultavasti hyvin harvoin tekevät elämässään sellaisia valintoja, jotka olivat täysin vapaaehtoisia ilman, että niihin todellisuudessa vaikuttaisivat mitkään ulkopuoliset tekijät. Taloudelliset ja sosiaaliset seikat sekä erilaiset henkilön omaan historiaan ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät vaikuttavat tavalla tai toisella lähes kaikkiin valintoihin, joita yksilö elämässään tekee eikä niiden ”ulkopuolisten” tekijöiden katsota poistavan hänen kykyään tehdä vapaan tahtonsa mukaisia ratkaisuja.³²³ Myös *Skaffari* hyväksyy väitöskirjassaan näkemyksen siitä, että prostituutio voi olla naisten tekemä valinta, mutta tuo valinta ei ole täysin vapaa³²⁴.

On kuitenkin muistettava, että todellisuudessa vapaaehtoisuuteen liittyen ei voida tehdä puhdaita joko–tai -tyyppisiä ratkaisuja. Myös vapaaehtoisesti ja ilman parittajaa toimivan prostituoidun seksuaalinen itsemääräämisoikeus voi tosiasiallisesti olla rajoitettua esimerkiksi sil-

---

³²¹ *Kimpimäki* 2009, s. 30–31.

³²² Ks. esim. *Karma–Pohjonen* 2006, s. 106–107 ja *Kontula* 2008, s. 224–225.

³²³ *Kimpimäki* 2009, s. 30–31. Ks. myös *Nieminen* 2005(a), s. 147–149.

³²⁴ *Skaffari* 2010, s. 35–36.

loin, jos hänellä ei ole varaa valita asiakkaitaan eikä määritellä toimintansa rajoja ja ehtoja. *Kimpimäen* mukaan prostituutiotoimintaan ryhtymisen taustalla olevat taloudelliset motiivit muodostavatkin jatkumon, jonka toisessa ääripäässä ajaudutaan prostituutioon taloudellisen tilanteen aiheuttaman pakon vuoksi ja toisessa päässä puolestaan prostituutio nähdään helpo-
pona rahanansaintakeinona, joka valitaan vapaaehtoisesti. Näiden kahden ääripään välille jäävät sitten sellaiset tilanteet, joissa prostituutio näyttäytyy erilaisista syistä johtuen houkuttelevampana keino toimeentulon hankkimiseen kuin muut tarjolla olevat ratkaisukeinot.³²⁵

Koko prostituutioilmiössä ja siihen liittyvässä keskustelussa liikutaan jatkuvasti moraaliin ja arvoihin liittyvällä alueella. Näkisin, että myös vapaaehtoisuutta koskeva tarkastelu on ainakin jossain määrin palautettavissa yksilöiden erilaisiin moraalisiin arvostuksiin. Tällöin joudumme pohtimaan myös sitä, onko lainsäätäjät oikeutettu ”ujuttamaan” omia moraalikäsitteitään lainsäädäntöön ja rajoittavatko nämä säädökset yksilöiden autonomiaa.

Liberalistista oikeusmallia voidaan siis luonnehtia ennen kaikkea järjestelmäksi, joka tunnustaa yksilöt vapaiksi, yhdenvertaisiksi ja autonomisiksi ihmisiksi, jotka vastaavat itse itsestään ja ovat arvostelu- ja toimintakykyisiä.³²⁶ Siten voitaisiin ajatella, että kahdella täysivaltaisella aikuisella ihmisellä on oikeus sopia keskinäisen seksuaalisuhteensa sisällöstä ilman lainsäädännön asettamia rajoituksia, kunhan tuo suhde perustuu molemminpuoliseen vapaaehtoisuuteen eikä aiheuta vaaraa tai vahinkoa myöskään kenellekään kolmannelle osapuolelle. Seksin ostamisen kriminalisoinnin puolestapuhujat ovat kuitenkin vedonneet siihen, että seksinostotilanteessa ei ole kyse kahden tasavertaisen aikuisen välisestä suhteesta, vaan myyjän voidaan katsoa olevan lähes poikkeuksetta altavastajan asemassa. Tällöin peräänkuulutetaan julkisen vallan velvollisuutta puuttua tähän suhteeseen turvaamalla perusoikeuksien toteutuminen perustuslain 22 §:n mukaisesti.

Mikäli prostituutiota harjoittavan henkilön ja hänen asiakkaansa välinen sopimussuhde ymmärretään aina epäsuhtaiseksi, tämä tarkoittaa siis sitä, että vapaaehtoista prostituutiota ei silloin voi olla olemassa. Se puolestaan palauttaa kysymyksen vapaaehtoisuudesta moraaliseksi kysymykseksi: jos ei tiedetä maksullista seksisuhdetta koskevan sopimuksen osapuolten motiiveja tai tilanteen yksityiskohtia, osapuolten tasavertaisuutta koskeva päättely perustuu käy-

---

³²⁵ Kimpimäki 2009, s. 34–35.

³²⁶ Nuutila 1996, s. 40–41.

tännössä pelkästään moraalisiin lähtökohtiin – maksullisesta seksistä sopimista pidetään niin moraalinvastaisena, ettei kenenkään voida katsoa harjoittavan sitä vapaaehtoisesti. Se ei kuitenkaan voi toimia ainoana perusteena sille, että kaikki seksin ostotilanteet kriminalisoitaisiin.

Prostituutiota koskevan sääntelyn yhteydessä joudutaankin kysymään, missä määrin lainsäätäjällä on oikeus määrittää yksilöiden intiimielämään liittyviä moraalisia reunaehtoja. Rikosoikeuden moraalisisista kytköksistä on oikeuskirjallisuudessa keskusteltu paljon, ja yksiselitteistä vastausta rikosoikeuden moraalisuudesta tai moraalittomuudesta on vaikea antaa. Lienee kuitenkin selvää, että rikosoikeus ja lainsäädäntö ylipäättään sisältävät ainakin yleisimpiä moraalikäsitteitä: esimerkiksi perustuslaissa turvataan jokaisen perusoikeudet, joita voitaisiin perustellusti väittää tietynlaiseen moraalikäsitteeseen ja arvomaailmaan pohjautuviksi normeiksi. Lisäksi *Viljanen* on todennut, että rikosoikeuden läheisten moraalikytkentöjen vuoksi ei voida kokonaan poissulkea sitä, että tietyt kriminalisoinnit perustuvat osittain tai jopa lähes kokonaan yhteiskunnassa yleisesti vallitseviin käsityksiin kyseisen käyttäytymisen moraalittomuudesta.³²⁷ Myös *Nuotio* huomauttaa, että perusoikeusajattelu mahdollistaa erilaisten lainsäädäntöratkaisujen oikeudenmukaisuuden arvioinnin, koska perusoikeusjärjestelmä itsessään ilmentää yhtä käsitystä oikeudenmukaisuudesta. Siten tietynlainen eettinen kritiikki voidaan oikeudellistaa, mutta toisaalta taas tuota oikeudellista kritiikkiä voidaan pitää eettisenä.³²⁸

Yleisesti ottaen voidaan kuitenkin todeta, että modernissa vapautta ja individualismia korostavassa yhteiskunnassa oikeudellinen moralismi on selvästi vähemmän suosittu näkemys kuin liberalismi. Moralismi saattaa tuntua vaaralliselta ajattelutavalta, joka voi pahimmillaan johtaa totalitaristiseen holhousvaltioon ja siihen, että lainsäätäjät pyrkii pakottamaan kaikkia omaksumaan omat moraalikäsitteensä. *Aalto-Heinilä* esittää kuitenkin ajatuksen siitä, että liberalismikin on tietyllä tapaa eräänlaista moralismia: siinäkin sitoudutaan tietynlaiseen käsitykseen siitä, millaista on hyvä ja arvokas ihmiselämä. Hän katsoo, että perinteisen liberalismi-moralismi-kiistelyn sijaan meidän tulisi tarkastella sitä, mitä hyvällä ihmiselämällä tarkoitetaan ja miksi tietyt yksilöitä suojaavat ja rajoittavat yhteiskuntarakenteet ovat olemassa. *Aalto-Heinilän* mukaan on turha kiistellä siitä, saako lainsäätäjät ujuttaa omia moraalikäsitteisiään lainsäädäntöön – nuo käsitykset päätyvät sinne ainakin jossain määrin joka tapauksessa. Arvoneutralismin suojiin vetäytymisen sijaan tarkastelu pitäisi kohdistaa siihen, millaisia nuo

---

³²⁷ Viljanen 2001, s. 334–335.

³²⁸ Nuotio 1998, s. 145.

moraalikäsitykset ovat ja miten niiden rationaalisuutta voidaan arvioida.³²⁹

Tuon arvioinnin välineeksi *Aalto-Heinilä* tarjoaa *James Rachelsin* esittämät kriteerit tietyn moraalikäsityksen rationaalisuudesta. *Rachelsin* mukaan ensimmäiseksi on arvioitava, liittyykö tarkasteltavana olevaan moraalikäsitykseen virheellisiä faktoja. Meidän on siis oltava selvillä toiminnan luonnetta ja olosuhteita koskevista tosiasioista sekä ymmärtää toiminnan todennäköiset seuraukset. Toinen moraalikäsityksen järkevyyttä mittaava kriteeri on se, noudattaako se ristiriitaisuuden ja johdonmukaisuuden vaatimuksia.³³⁰ *Aalto-Heinilä* esittääkin, että yleisessä oikeudenmukaisuuden määritelmässä ”samanlaisia tapauksia on kohdeltava samalla tavalla ja erilaisia tapauksia eri tavalla” on kysymys juuri tästä johdonmukaisuuden ja ristiriidattomuuden vaatimuksesta. Hän kuitenkin toteaa, että vaikka tosiasioiden ja ristiriidattomuuden vaatimuksesta olisi päästy yksimielisyyteen, tämä ei siltikään aina ratkaise kiistaa jonkin asian moraalittomuudesta. Järjen käytölläkin on siis omat rajansa, jonka jälkeen perustelut pohjautuvat väistämättä arvoihin liittyviin tekijöihin.³³¹

Prostituutio on hyvin voimakkaasti arvolatautunut ilmiö, johon liittyy erilaisia moraalikäsityksiä. Käsillä olevassa tutkimuksessa pääpaino ei ole ollut prostituutioilmiön moraalisuuteen ja siihen linkittyviin erilaisiin eettisiin kysymyksiin liittyvässä kattavassa arvioinnissa, mutta pidän kuitenkin tarpeellisena näiden kysymysten huomioimista. Kriminalisointikeskusteluun ne on syytä kytkeä siitä näkökulmasta, että pelkät moraaliperusteet eivät yksinään riitä perustelemaan seksin ostamisen täyskieltoa. On kuitenkin syytä myöntää, että rikoslainsäädäntö ja erityisesti seksuaalirikoksiin liittyvät normit sisältävät aina jossain määrin myös moraalisia ainesosia. Seksin ostamisen täyskriminalisoinnin yhteydessä tulisikin kiinnittää huomiota siihen, mikä painoarvo moraalille argumenteille lainvalmistelussa annetaan ja miten hyvin onnistutaan löytämään sellaisia kriminalisointiperusteita, jotka voidaan selkeästi sitoa myös konkreettisempiin, oikeudellisiin lähtökohtiin eli esimerkiksi perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin. Moraaliperusteet eivät yksinään riitä kriminalisoinnin perusteeksi, mutta ne näkyvät väistämättä seksinostokieltoa koskevassa keskustelussa – halusimmepa sitä tai emme.

---

³²⁹ Aalto-Heinilä 2014, s. 270–271. Tähän liittyen hän esittelee Robert P. Georgen edustaman perfektionistisen pluralismin, jossa tunnustetaan, että lainsäätäjällä ei voi eikä hänen tulekaan pysyä neutraalina erilaisten hyvää elämää koskevien käsitysten välillä. Ks. Aalto-Heinilä 2014, s. 266–267.

³³⁰ Rachels 2010, s. 400.

³³¹ Aalto-Heinilä 2014, s. 268–269.

5.2 Kokonaiskuvan hahmottaminen prostituutiosäntelyn lähtökohtana

Kun lähdin alun perin työstämään käsillä olevaa tutkimusta, lähtökohtaisena tavoitteenani oli selvittää, miten seksin ostamisen täyskriminalisointiin tulisi suhtautua vallitsevan oikeuskäsitteiden mukaan. Olin seurannut prostituutiosäntelyyn liittyvä keskustelua ja huomionnut moraali- ja oikeusperusteisille argumenteille annettavan suuren painoarvon, jonka myötä heräsi kiinnostus selvittää, voitaisiinko täyskriminalisointi todella säätää legitimiä tavalla. Nyt jälkikäteen voin kuitenkin hieman kärjistetyksi todeta, että tämä tutkimus herätti toisaalta enemmän kysymyksiä, kuin antoi vastauksia. Tutkimuksen edetessä huomasin sen olevan eräänlainen labyrinttimäinen kokonaisuus: juuri kun olin saavuttamaisillani ulospääsyn eli vastauksen kysymykseeni, jouduinkin kääntymään takaisin ja etsimään ratkaisua muualta. Tällä viittaan ennen kaikkea siihen, että yksittäiset puolesta tai vastaan -argumentit saivat minut ajoittain hyvinkin vakuuttuneiksi, mutta niiden suhteuttaminen kokonaiskuvaan palautti minut jälleen uusien kysymysten ja pohdintojen äärelle.

Käytännössä tämä huomio kuitenkin tukee sitä lähtökohtaa, jonka määrittelin tutkimuksen alussa. Seksin ostamisen kriminalisointi on todella moniulotteinen ja vaikea kysymys, jonka yhteydessä joudutaan suorittamaan punnintaa kriminalisointiperiaatteiden, perusoikeuksien ja niiden rajoitusedellytysten suhteen. Tämän tutkimuksen perustana ollut oikeustieteellinen aineisto ei loppujen lopuksi tarjonnut selkeää ja yksiselitteistä ratkaisua siihen, voitaisiinko seksin ostaminen kriminalisoida kokonaan. Aikaisemmin todetun mukaisesti sen kysymyksen selvittäminen ei ollut lähtökohtainen tavoitteeni, mutta seksin ostamisen täyskiellon oikeudellisia reunaehtoja määrittellessäni sain vahvistuksen näkemykselleni, jonka mukaan täyskriminalisointiin liittyen on erittäin vaikea löytää sellaista lainsäädännöllistä ratkaisua, joka ei olisi jollain tapaa perusoikeusjärjestelmän ja kriminalisointiperiaatteiden kanssa ristiriidassa. Sekä täyskiellon säätäminen että säätämättä jättäminen herättivät runsaasti kysymyksiä siitä, miten ne vaikuttaisivat todellisuudessa prostituutiota harjoittavien henkilöiden oikeusturvaan.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli siis selvittää, mitkä ovat seksin ostamisen täyskriminalisoinnin oikeudelliset reunaehdot. Noita reunaehtoja määriteltäessä olennaisimmaksi kysymykseksi nousivat perusoikeusjärjestelmään liittyvät tekijät. Perusoikeudet ja niiden rajoitusedellytykset toisaalta puolsivat täyskriminalisoinnin säätämistä, mutta toisaalta ne asettivat sille myös rajoituksia. Perusoikeusajatteluun tukeutuminen ei siten tarjonnut helppoja ja tyh-

jentäviä vastauksia.

Länsineva on osuvasti todennut, että perusoikeusnäkökulmaan tukeutuminen saattaa helpottaa oikeudellisten ongelmien tunnistamisessa ja osoittaa, minkälaisiin seikkoihin päätöksenteossa tulee kiinnittää huomiota. Tästä huolimatta emme voi välttyä perusoikeuksien välisiltä kollisiotilanteilta ja tapauskohtaiselta harkinnalta. Pluralistisessa yhteiskunnassa on myös hankala saavuttaa yksimielisyyttä siitä, miten perusoikeusajatteluun liittyviä näkökohtia painotetaan kulloisessakin tilanteessa. *Länsineva* kuitenkin muistuttaa perusoikeuksien olevan hyödyllisiä siinä mielessä, että niiden avulla voidaan paikantaa ja täsmentää niitä kysymyksiä, joista ollaan samaa mieltä ja toisaalta myös niitä, joista vallitsee erimielisyyksiä.³³²

Seksin ostamisen kriminalisointiin liittyvässä keskustelussa noita perusoikeudellisia erimielisyyksiä riittää. Kuten jo useaan otteeseen on todettu, prostituutiosääntelyä koskevaa keskustelua leimaa voimakas kahtiajako: joidenkin mielestä prostituutio loukkaa lähtökohtaisesti aina jokaisen henkilökohtaista koskemattomuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta, kun taas toiset näkevät prostituution kieltämisen jokaiselle yksilölle kuuluvan valinnanvapauden sekä seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tosiasiallisena rajoittajana. Näkisin itse asian niin, että seksin ostamisen täyskriminalisointia koskevassa keskustelussa ongelmaksi ei siten muodostu niinkään eri perusoikeuksien välinen puhdas kollisiotilanne, vaan saman perusoikeuden sisälle syntyvä jännitteisyys. Käytännössä kyse on siitä, että sama perusoikeus eli perustuslain 10 §:n takaamaan yksityiselämään suojaan kuuluva seksuaalinen itsemääräämisoikeus voidaan käsitellä eri tavalla näkökulmasta riippuen. Tällöin vaakakupin toisella puolella on vapaaehtoisten prostituoitujen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden (ja luonnollisesti myös elinkeinovapauden) turvaaminen, ja toisella puolella taas pakotettuina toimivien prostituoitujen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden turvaaminen. Kun tähän aseteltuun lisätään vielä julkisen vallan velvollisuus turvata perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen perustuslain 22 §:n mukaisesti, vaakavaaka voi käytännössä kallistua kummalle puolelle tahansa. Tällöin rajoitetaan väistämättä toisen ryhmän seksuaalisuutta itsemääräämisoikeutta, samalla kun turvataan toisen ryhmän vastaava oikeus.

Tässä yhteydessä voidaan toisaalta esittää myös ajatus siitä, mikä painoarvo vapaaehtoisen

---

³³² Länsineva 1998, s. 112–113.

prostituution harjoittamiselle on annettava suhteessa siihen, että maailmanlaajuisesti sadat tuhannet tai jopa miljoonat naiset joutuvat toimimaan prostituoituina vasten tahtoaan. Prostituutioon liittyvä paritus- ja ihmiskaupparikollisuus on globaali ongelma, joka koskettaa myös Suomea. Siten myös suomalaisessa lainsäädännössä on huomioitava se seikka, että emme voi säätää kotimaista prostituutiolainsäädäntöä huomioimatta sen yhteyttä myös kansainväliseen tilanteeseen. Tähän liittyen onkin esitetty näkemyksiä siitä, joiden mukaan lainsäädännöllä voidaan välittää haluttua viestiä siitä, minkälainen yhteiskunta Suomi haluaa olla. Toisaalta moderniin yhteiskuntaan kuuluu myös jokaisen oikeus toteuttaa itseään ja omia mielihalujaan ilman julkisen vallan tarpeetonta puuttumista, mikäli kyseinen toiminta ei aiheuta muiden yksilöiden perusoikeuksien vaarantumista. Olennaiseksi kysymykseksi nousee siten se, missä määrin suojellaan heikossa ja haavoittuvassa asemassa olevia pakkoprotituution uhreja, ja samalla turvataan jokaisen oikeus tehdä omaa itseään ja seksuaalisuuttaan koskevia valintoja?

Prostituutiosäätelyä koskevassa keskustelussa olisi mielestäni erityisen olennaista, että eri näkökantoja edustavat tahot pohtisivat konkreettisesti oman näkemyksensä taustalla olevia oletuksia sekä niitä vaikutuksia, joita tietyn tyyppisellä lainsäädäntöratkaisulla tulisi prostituutiokentällä olemaan. Haluaako Suomi profiloitua Ruotsin tavoin ns. nollatoleranssin valtioksi, joissa kaikki seksinostotilanteet kriminalisoidaan? Vaikuttaako se positiivisesti vai negatiivisesti parituksen ja ihmiskaupan uhrien oikeusturvaan? Entä jos jossain vaiheessa päädytään siihen, että erilaiset kieltomenettelyt vain huonontavat prostituoitujen asemaa? Ollaanko silloin valmiita esimerkiksi hollantilaiseen lupajärjestelmään, jonka myötä bordellit palaavat katuvaan? Lisääkö puolestaan tämä entisestään parituksen ja ihmiskaupan määrää?

Näillä kysymyksillä viitataan siihen, että prostituutiopoliittisessa keskustelussa olisi ensiarvoisen tärkeää puhua asioista niiden oikeilla nimillä ja tiedostaa käytännön tasolla ne ongelmat, joita erilaisista lainsäädäntöratkaisuksista saattaa seurata. Mikäli prostituutiopoliittikkaa halutaan tiukentaa sillä perusteella, että sen myötä edistettäisiin erityisesti pakotettuina toimivien prostituoitujen perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, kyseisen ratkaisun tulisi perustua riittävän kattavaan tutkimusaineistoon. Pidänkin erikoisena esimerkiksi sitä, että 1. kesäkuuta 2015 voimaantulevan lakimuutoksen esitöissä määritellään ensin tiukennuksen (eli tuottamuksellisuuden lisäämisen) tavoitteeksi nykyistä paremman rikosoikeudellisen suojan antamisen parituksen ja ihmiskaupan uhreille. Hallituksen esityksessä todetaan kuitenkin hieman myöhemmin, että tutkimusten perusteella ei ole varmuutta siitä, lisäävätkö seksin ostamiseen kohdis-

tuvat kriminalisoinnit prostituotuihin kohdistuvaa väkivaltaa tai sen uhkaa.³³³ Ymmärrän kylä lakimuutoksen taustalla olleet tahallisuuskysymyksiin liittyvät syyt, mutta kyseinen ristiriita osoittaa nähdäkseni hyvin sen, miten myös lainsäätäjät tunnustaa ostamistilanteiden kriminalisoinnin ja prostituotujen tosiasiallisen aseman parantamisen välisen suhteen ongelmallisuuden.

Tämän tutkimuksen edetessä olen huomannut, että erilaisten näkemysten taakse piiloutuu hyvin erilaisia taustatietoja ja -olettamuksia prostituutioilmiön syistä, luonteesta ja seurauksista. Prostituutiokeskustelulle näyttää olevan hyvin tyypillistä myös se, että oman näkemyksen tueksi kerätään valikoidusti pelkästään niitä argumentteja, jotka tukevat omaa käsitystä. Tämä on tietysti luonnollista kaikessa yhteiskunnallisessa päätöksenteossa ja omien intressien ajamisessa, jota myös politiikaksi kutsutaan. Lakien säätäminen on siinä mielessä kaksijakoinen prosessi, että siinä kohtaavat sekä poliittiset että oikeudelliset elementit. Demokraattisessa yhteiskunnassa valta lakien säätämisestä kuuluu kansan valitsevalle parlamentille, joka hyväksyy tai hylkää hallituksen antamat esitykset. Päätöksiä edeltävä keskustelu on useimmiten painottunut enemmän poliittiseen kuin oikeudelliseen suuntaan. Lainsäätöprosessiin kuuluu kuitenkin vaiheita, joissa oikeudellisten argumenttien merkitys korostuu. Esimerkiksi Suomessa perustuslakivaliokunta valvoo valtiosääntöoikeudellisten asiantuntijoiden avulla ehdotettujen lakiesitysten perustuslainmukaisuutta.³³⁴

Koska seksin ostamisen kriminalisoinnista ei ole saavutettu oikeustieteessä laajaa yksimielisyyttä, se jättää nähdäkseni paljon tilaa myös poliittiselle keskustelulle. Tässä puolestaan piilee se vaara, että poliittisessa päätöksenteossa tavoitellaan ns. helppoja ratkaisuja ja jätetään huomioimatta prostituutioon liittyvät tosiasialliset olosuhteet ja erilaisten lainsäädäntömallien käytännön vaikutukset. Prostituution yhteydessä ongelmaksi muodostuu kuitenkin se, että ilmiön piiloluonteisuuden vuoksi riittävän objektiivisen ja kattavan tutkimusaineiston kokoaminen voi olla haastavaa. Silti prostituutiosäätelyyn liittyvässä poliittisessa päätöksenteossa olisi pyrittävä lyhytnäköisesti laadittujen lakimuutosten sijaan kauaskantoisempien ratkaisujen etsimiseen. Olennaista on tällöin prostituutiosäätelyn tilanne- ja perusoikeusherkkyyden tunnistaminen. *Melander* onkin todennut, että kriminalisointikysymyksissä tuota tilanneherk-

---

³³³ Ks. HE 229/2014 vp, s. 5 ja 7.

³³⁴ Ks. oikeuden ja politiikan kohtaamisesta lainsäädäntöprosessissa esim. Tuori 2000, s. 149–154 ja Melander 2008, s. 146–157.

kyyttä ilmentää oikeudellisten, moraalisten, poliittisten ja filosofisten kysymysten yhteenkietoutuminen. Ilman tietynlaista tilannetajaa kaikkia kriminalisointeihin liittyviä näkökulmia ei välttämättä onnistuta havaitsemaan.³³⁵

Prostituutioon liittyvän, puhtaasti tiettyjä perusoikeuksia painottavan tarkastelun lisäksi tässä tutkimuksessa on käsitelty myös kriminalisointiperiaatteita sekä seksin ostamisen täyskriminalisointia perustelevina että sitä rajoittavina elementteinä. Edellä todetusti myös nuo kriminalisointiperiaatteet ovat läheisesti kytköksissä perusoikeuksiin ja niiden rajoitusedellytyksiin. Kriminalisointiperiaatteiden merkittävä etu on siinä, että ne tarjoavat erittäin käytännöllisiä työkalujen tiettyjen lainsäädäntöratkaisujen hyväksyttävyyden arvoimiseksi. Seksin ostamisen täyskriminalisointia pohdittaessa on kuitenkin muistettava, että käytännöllisyydestään huolimatta kriminalisointiperiaatteetkaan eivät tarjoa välttämättä aukotonta vastausta – ei ole olemassa automaattia, johon syötettäisiin mahdollisen kriminalisoinnin hyödyt ja haitat ja odotettaisiin, minkä lainsäädäntöratkaisun kone esittää parhaana vaihtoehtona. Tässä päädyimmekin jälleen saman asian äärelle, jota olen pyrkinyt tässä tutkimuksessa alleviivaamaan: tarvitsemme lisää riippumattomista lähteistä hankittua poikkitieteellistä tutkimustietoa, jotta prostituutiota harjoittavien naisten perus- ja ihmisoikeuksien toteutuminen voitaisiin turvata mahdollisimman laajamittaisesti riippumatta siitä, miten he ovat prostituutioon ajautuneet.

---

³³⁵ Ks. tarkemmin Melander 2008, s. 156–157.